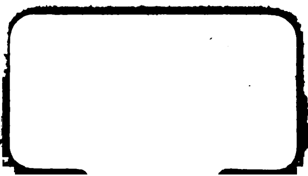

Anna en Maria Tesselschade

Jacobus Scheltema

ANNA

EN

MARIA TESSELSCHADE,

DE DOCHTERS

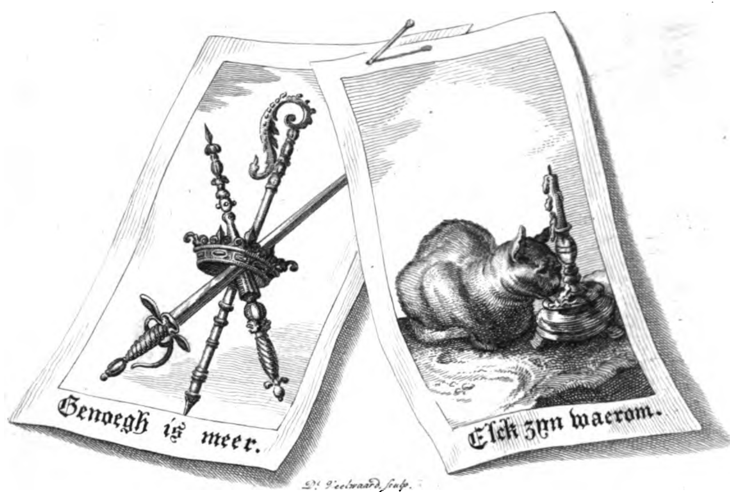
VAN

ROEMER VISSCHER.

ANNA
EN
MARIA TESSELSCHADE,
DE DOCHTERS
VAN
ROEMER VISSCHER,

door

Mr. JACOBUS SCHELTEMA,
Lid van het Koninklijk Instituut,
Secretaris der tweede klasse
van hetzelve, enz.

TE AMSTERDAM
bij J. W. IJNTEMA en COMP.
MDCCCVIII.

AAN DE

NEDERLANDSCHE

VROUWEN.

Lust, pligt en belang gebieden mij, om deze poging, tot hernieuwing van de gedachtenis aan de verdiensten van ANNA en MARIA TESSELSCHADE VISSCHER, U toe te wijden.

De hóop, dat deze eerbiedige hulde U niet onaangenaam zal zijn, wakkerde mijnen *lust* gestadig aan; iets tot uw genoegen bij te brengen, beschouwde ik immer als *pligt*, en uwe bescherming komt mij van het meeste *belang* voor, niet alleen ten opzigte van mijzelven, maar ook voor den naam der doorluchtige voorwerpen mijner dankbare beschouwing, zelfs ook voor onze Vaderlandsche Letterkunde.

Uwe gunst zal mij zeker te stade komen, en mij dekken tegen alle verkeerde beoordeeling en miskenning. Men zal mij misschien, daar ik gaarne erken, dat het verdienstelijk Zusterpaar mij onbedenkelijk lief en waard geworden is, wel van eenige dweeperij jegens dezelve beschuldigen: dan hoe gaarne dweept een Man met beminnelijke Vrouwen? Gij zult zeker deze ligte zonde mij wel ligtelijk vergeven; en wie zal ze mij dan toerekenen?

De nagedachtenis van beide Zusters heeft

voor-

vooral uwe bescherming noodig. Beider namen zijn eenmaal in het stof der vergetelheid geraakt; uwe *zorg* kan dit alleen voor het vervolg voorkomen. Bestraalt Gij beider naam met de *zon* uwer gunste, dan kan het niet missen, of de kennis van hare waarde neemt gestadig toe, en de glans dier namen zal met onverwelkelijken luister blijven pralen. Beide *Zusters* hebben in haren leeftijd zoo veel voor de eer van uwe Sexe gedaan, en over dezelve zoo veel licht verspreid, dat ik mij wel verzekerd durf houden, dat Gij uwe wederkeerige verpligting zult inzien, *zonder dat ik U* hiertoe eenigzins behoef te nopen. Dan boven dit alles zie ik het meeste voordeel in uwe gunst voor onze Letterkunde.

Vereert Gij mijn werk met uwe goedkeuring, dan zullen zeker bekwamer Schrijvers zich aangemoedigd zien, om hunne kunde en vlijt insgelijks te besteden, zoo aan de opsporing, als tot de meerdere bekendmaking der waarde van

andere verdienstelijke Nederlandsche geleerde en kunstige Vrouwen, waarvan de nagedachtenis maar al te zeer verwaarloosd is, en in welk bevallig vak de roem der Nederlanders boven dien van alle andere Volken zoude kunnen gehandhaafd worden.

En begeeft Gij Uzelve, Beminnelijken! en bemoedigt Gij uwe Dochters, tot de beoefening der schoone voortbrengselen van het verstand en van den geest der Schrijvers en Dichters uit de Gouden Eeuw onzer Letterkunde, die nu bijna geheel vergeten zijn, ja versmaad worden, — ontwijfelbaar zeker zullen wij ons hiervan het best gevolg kunnen beloven. Uw meer doordringend oordeel, uw fijner vernuft, uwe juistere bevatting zullen dan zeker schoonheden en schatten opmerken en ontdekken, die wij Mannen voorbijzagen; — uwe meerdere kieschheid, uwe U eigenaardige bevalligheid zullen aan die voorwerpen, bij de mededeeling, verwerking en ten toonstelling, eenen luister, eene

eene waarde hechten, die wij nimmer aan dezelve zouden kunnen bijzetten.

Vergunt mij, dat ik U bidde, ja bij het belang van onze onſchatbaar rijke Letterkunde bezwere, om het uwe hieraan te willen toebrengen, en U tevens ſmeeke tot het inboezemen aan de uwen van afkeer voor zoo vele vreemde geſchriften, vol van klatergoud en wildzang, met welke, of met welker vertaling, wij thans bijna overſtroomd worden; dit kan op niets anders uitloopen, dan op eene geheele verbastering van den nationalen geest, ſmaak en karakter, zelfs van Vaderlandſche zeden.

Vergeeft mij deze bede; zij is alleen eene herinnering tot het diep gevoel van de hooge waarde, welke de Nederlandſche Vrouwen immer, zoo wel in het zedelijke als in het verſtandelijke, hebben bezeten.

Aan dit diep gevoel zult Gij, hoop ik, het genoegen wel willen toekennen, hetwelk ik ondervind, nu ik mij openlijk mag noemen en onderſchrijven, als

Uwen U vereerenden Landgenoot
en eerbiedigſten Dienaar,

JACOBUS SCHELTEMA.

VOORBERIGT.

Ontvangt, Landgenooten! hierbij een Werkje, hetwelk, uit geringe beginſelen ontſtaan, boven verwachting in volledigheid is uitgedegen. Ik was eerst voornemens eene Aanteekening *aangaande dit edel Zusterpaar voor mijne Redevoering over de Brieven van* P. C. HOOFT *te bewerken; de veelheid der ſtoffe, die ik vond,*

vond, deed mij toen tot het ſchrijven van een Aanhangſel over HOOFTS Vriendinnen *beſluiten; dan weldra werd dit beſluit nog eens veranderd, door dat ik genoegzamen voorraad vond om een afzonderlijk Stuk te vervaardigen, en zoo kwam er eene* Redevoering.

De goedkeuring van verſtandigen bij het uitſpreken van dezelve, vooral van Vrouwen, *die tegenwoordig waren bij de openlijke Vergadering van de Maatſchappij der Nederduitſche Letterkunde te* Leyden, *waarvoor deze Redevoering opzettelijk geſchikt was, beloonde mijne moeite ten volle; dan ik zag tevens mijnen lust, zoo wel als mijne vlijt, aangeſpoord, om niets onbeproefd te laten ter ontdekkinge van meerdere berigten aangaande de voorwerpen mijner pogingen. Reeds vroeg had ik zeldzame heuschheid en zucht tot medewerking van de Heeren* J. DE VRIES, *J.* KONING *en Mr.* TH. VAN LIMBURG *ondervonden; dan op mijne uitnoodiging in de* Vaderlandſche Letteroefeningen voor 1808. *No IV, en in de* Alkmaarſche Courant, *heb ik zeer gunſtige gevolgen gezien. De Heeren* J. BROUWER *te* Leeuwarden, R. VAN EINDEN *en* P. VAN BRAAM *te* Dordrecht, J. W. DE CRANE *te* Franeker, A. VAN DER SCHOOR

SCHOOR *en* F. SWART *te* Alkmaar, M. TYDEMAN *te* Leyden, J. VAN HALMAAL *en* F. W. SCHLOSSER *te* Amsterdam, *vereerden mij met de mededeeling van door hun gevondene stukken, of met aanwijzing van deze of gene zaak of schrijver. Later ontving ik de schoonste juweelen ter opsiering, van Mr.* WILLEM BILDERDIJK. *Mijne dankbaarheid aan allen wordt hierbij openlijk betuigd.*

Ik heb verders bij mijnen arbeid niets te voegen, dan mijnen wensch, dat ik gaarne deze Redevoering en Bijvoegselen zie aangemerkt als een Vervolg of Tweede Deel van de reeds vermelde Redevoering. Er is naauwkeurige zorg gedragen, om, hoezeer eenige zinsneden, die bijzondere *betrekking hadden tot* ANNA *en* TESSELSCHADE, *hier nogmaals zijn ingeweven, beide stukken uit elkander te houden, en niets van het gebezigde op nieuw te gebruiken. Veel is er ook in dezen ontleend uit* HOOFT's Brieven.

Ontvangt dan ook dit Werkje in gunst, en bevordert deszelfs gebruik. Ik mag het niet verbergen, dat ik, om het belang van den Uitgever, die geene kosten heeft gespaard ter versiering in dezen, op beteren aftrek hoop, dan, in weerwil van de uitstekend gunstige

aan-

aanprijzing in onze Tijdſchriften, met de eerſte Redevoering plaats heeft. Voor mijzelven kan ik echter geene grootere zelfvoldoening wenſchen. In de ongezochte en ongeveinsde blijken van goedkeuring van de voornaamſte Geleerden, *inzonderheid in eenen zoo heuſchen als verpligtenden brief van den Edelen* J. H. VAN KINSBERGEN, *vergezeld van een gouden ſchrijfkoker, een geſchenk, waarop ik grootsch ben om de waarde des Gevers, zag ik mij boven verwachting, boven wenſchen beloond.*

Eindelijk meld ik nog, dat de drie Afbeeldingen zijn vervaardigd door P. H. L. VAN DER MEULEN. *Het verſtrekt mij tot geen gering genoegen, den naam van dezen jongen Frieſchen Kunſtenaar, die tot nog toe meest voor andere Meesters werkte, hierdoor meer bekend te maken.*

Amſterdam,
den 2den van Slachtmaand,
1808.

AN-

ANNA

EN

MARIA TESSELSCHADE,

DE DOCHTERS

VAN

ROEMER VISSCHER.

REDEVOERING.

Het genoegen, Toehoorders! hetwelk de vlijtige onderzoeker van de Letterkundige Geschiedenis des Vaderlands ondervindt, bij het zien, dat haar uitgestrekt veld doorgaans zorgvuldig is bewerkt, wordt nu en dan wel eens

verminderd, wanneer hij in dit veld nog onbebouwde ſtreken en woeste gronden ontdekt.

Deze treurige aandoeningen worden ſomtijds met verwondering gemengd, wanneer hij ziet, dat deze gronden blijken dragen van den weligſten aard, en bloemen en vruchten als van zelven aanbieden, zoo dat genoegen, bij eer en nut, het zeker gevolg zoude zijn van de eerſte bewerking.

Dit gemengd gevoel werd onlangs bijzonder bij mij opgewekt, Mijne Vrienden! toen ik, tot een ander einde nagaande, wat er over ANNA en MARIA TESSELSCHADE, de Dochters van ROEMER VISSCHER, geſchreven was, wel zeer vele gedeeltelijke en overal verſpreide berigten vond, dan mij beklagen moest, dat nimmer eenig Schrijver getracht had, alle die berigten te verzamelen, en daaruit eene Levensbeſchrijving te ſtellen, welke eenigzins beäntwoordde aan de verdienſten van dit edel paar Zusters.

Elk uwer, die geen vreemdeling is in de werken van onze beste Schrijvers en Dichters in de eerſte helft der Zeventiende Eeuwe, weet wel, dat beide uitmunteden door kunst, wetenſchap en deugd; dat beide, bij de vijftig jaren, den lust van haren leeftijd, den roem

van

F. Hals, pinx. J. Stolker, del. P. H. L. v. d. Meulen, sc.

ROEMER VISSCHER.

van hare fexe, het fieraad van het Vaderland en van hare Geboorteftad, *Amfterdam*, uitmaakten: dan hoe weinig worden thans deze werken gelezen? Van hier, dat zij zekerlijk aan velen of niet, of naauwelijks bij name bekend zijn; van hier, dat, wanneer de lof der Nederlandfche Vrouwen eens wordt opgezongen, zelfs beider namen niet worden genoemd (1).

Het beklagen en befchuldigen alleen konden aan mijn hart niet voldoen; weldra rees het befef, dat het pligt was, dit ondankbaar verzuim naar vermogen te verhelpen. Vereerd met de benoeming, om bij deze openlijke zitting het woord te voeren, befchouwde ik deze poging als gefchikt voor deze fpreekplaats. Wellust was het, de verlorene werken van beide uit het ftof der vergetelheid op te zoeken; — wellust werd het, deze werken met de getuigenisfen der voornaamfte Schrijvers en Dichters tot een geheel zamen te vlechten; — wellust is het, deze nafporingen, dezen arbeid thans aan het oordeel van zoo vele verftandigen te onderwerpen.

Jegens u, Hoogstgeëerde Toehoorderesfen! gevoel ik echter dat ik zeer veel waag. Is het eene als bewezen erkende ftelling, dat

Vrouwen alleen waardiglijk *door* Vrouwen kunnen worden geprezen, hoe zeker wordt zulks, wanneer dit *voor* Vrouwen geſchieden moet! Gij zult hier geheel en al die ſmeltende overgangen, dat fijn vernuft, die teedere kieschheid misſen, welke dit onderwerp vorderde, en de kenmerken zijn van der Vrouwen ſchrijfſtijl. De overtuiging, echter, dat beſcheidenheid de getrouwe gezellin is der bevalligheid, bemoedigt mij genoegzaam, en Gij zult zeker meer op mijnen wil, dan op de waarde des werks letten, en uwe gewone zachte toegevendheid mij niet weigeren, welke ik thans heuſchelijk en eerbiedig inroep.

Bij U, Mijne Heeren! vraag ik geene verſchooning. Elke poging, voor de eer der beminnelijke Sexe ondernomen, beveelt zich bij U van zelven. De rijkdom van het onderwerp verbiedt alle vooraſſpraak en uitweiding; de bevalligheid van hetzelve zal zeker elke feil van ſtem en ſtijl gereedelijk doen voorbijzien.

* * *

ROEMER VISSCHER (2), de Vader van de doorluchtige voorwerpen onzer beſchouwinge, was een rijk en aanzienlijk Koopman te

Am-

Amsterdam (*). Algemeen wordt hij vereerd, als een der verdienstelijkste opbouwers der Vaderlandsche Taal- en Dichtkunde. Hij maakte, met DIRK VOLKERTSZOON COORNHERT en HENDRIK LAURENSZOON SPIEGEL, het eerwaardig Driemanschap (†) uit, hetwelk de zuiverheid der Nederduitsche taal trachtte te handhaven, de Vlaamsche en andere bastaardwoorden te verbannen, en orde en regel voor dezelve te beramen. Tevens was hij bestuurder en een der schranderste leden van de Kamer of Dichtschool: *in liefde bloeijende* (§), en de vriend van de edelste vernuften van zijnen tijd. Zijn huis was vooral de verzamelplaats van dezen en de leerplaats der Dichteren. Hier werden COSTER, BREEROO en VICTORIJN gevormd. VONDEL ontving hier de eerste leiding en beschaving van zijnen levendigen geest (‡), en vertaalde er, met hulp van REAEL en HOOFT, de *Troas* van SENEÇA. HOOFT bragt hier te berde, wat hij in *Italie* geleerd had. Niet alleen was het de Dicht-

(*) WAGENAAR, *Amsterdam*, D. III. bl. 205.

(†) HUISINGA BAKKER, *Verhandeling over den Trant der Ned. Poëzij*. In de *Werken der Maatsch. van Letterkunde te Leyden*, D. V. bl. 87.

(§) Ald. bl. 100, 109.

(‡) VONDELS *Leven*, bl. 17—22.

Dichtkunst, aan wie dit huis als een tempel was toegewijd; maar de Zang-, Speel- en Schilderkunst ondervonden het insgelijks (*). De beoefenaars van deze kunsten zagen hetzelve, zoo wel als het hart van den bewoner, voor hun geopend. *Elck wat wils* (†) was zijne zinspreuk, en tevens het kenmerk van zijnen gullen aard. Hoe zeer zijne eigene dichtwerken, meestal vóór HOOFTS reize bewerkt, doorgaans welluidendheid en maat missen, kan men aan dezelve echter alle waarde niet ontzeggen. Het diep opmerken en het krachtig uitdrukken van zinrijke gedachten verschaften hem, door toekenning van JANUS DOUZA (§) en anderen, den naam van den *Hollandschen* MARTIAAL, en zetten aan zijne werken eene duurzame waarde bij.

Geen wonder was het, dat, onder het geleide en toezigt van zulken Vader, en bij den dagelijkschen omgang met zulke Vrienden, de verstandelijke vermogens van zijne schrandere Dochters zeer gunstig ontwikkeld werden.

ANNA was in 1584 geboren (‡) en tien jaren

(*) H. L. SPIEGELS *Leven* voor den *Hartspiegel*, 1723.
(†) R. VISSCHERS *Zinnepoppen*, 1678. bl. 1 en 63.
(§) DOUZA, *Voorrede voor de eerste uitgave van* M. STOKE.
(‡) G. BRANDT, *Dagwijzer der Geschiedenissen.*

ren ouder dan hare Zuster MARIA, aan wie de Vader den zeldzamen naam TESSELSCHADE toevoegde, ter gedachtenis van de zware schade, die hem, door het verliezen van vele schepen, in den storm van 1593, ter reede van *Texel*, overkwam (*); een naam, met welken zij naderhand het meest is bekend geworden en wij haar ook vervolgens zullen noemen.

Aan beider opvoeding werd niets gespaard: behalve in de Zang-, Speel-, Dans- en Teekenkunst, in het borduren, boetseren en glasschrijven (3), werden zij onderwezen in de Fransche en Italiaansche talen. Uit alles blijkt, dat van de gelegenheid tot vordering in dezen door beiden het beste gebruik is gemaakt.

Zeide onlangs onze eerbiedwaardige Voorzitter (†): *dat geleerdheid en dichtkunde wel geen ouderlijk erfdeel zijn, maar dat eene verstandige opvoeding en het blinkend voorbeeld van een letterminnenden Vader dikwijls een krachtigen invloed hebben op de gezindheid der kinderen, om hun het voetspoor van hunnen Vader te doen betreden*; zulks wordt hier

(*) *Winterse Avonden, of Nederl. Vertellingen*, 1615. bl. 230.

(†) De geleerde J. W. TE WATER, in de *Aanspraak ter opening van de groote Vergadering der Maatschappij der Nederl. Letterkunde*, 1807. afd. P. S. VAN WINTER, NIC. SIM. Z.

hier bevestigd. De vonken van poëtisch vuur werden ten eerste ontdekt, zorgvuldig gadegeslagen, door lust aangeblazen, door oefening gevoed; weldra verwekten deze vonken eenen zachten gloed, die, gestadig al meer en meer flikkerende, eerlang de helderste stralen uitschoot; deze verspreidden zich, en deden hare namen spoedig met luister overal uitblinken. De overgeblevene dichtwerken, die ons zijn ter hand gekomen, houden den glans dezer namen nog levendig.

Ik zie mij duidelijkheidshalve verpligt, om, bij het beschouwen van ieders lot en verdienste, eenige afscheiding te maken; en ben dus voornemens, den levensloop en de verrigtingen van ANNA eerst gade te slaan, — daarna mij op te houden bij die van TESSELSCHADE, — om dan ten slotte beider betrekkelijke waarde te vergelijken, en hare verdiensten omtrent de Vaderlandsche Letterkunde te doen opmerken.

* * *

ANNA werd spoedig met gestadige huiszorg belast, nadat hare teederbeminnende Moeder, weinig tijds na de geboorte van hare Zuster, ontslapen was (4). Hoogstloffelijk was haar ge-

H. Goltzius, del. P. H. L. van der Meulen, sculp.

gedrag in dezen; door verfcheidene Dichters wordt zij tevens voorgefteld als een voorbeeld van ouderliefde. Om haren Vader bij te ftaan, die in zijne hooge jaren veel hulp vereischte bij zwakheid van ligchaam en geest, floeg zij verfcheidene aanvragen ten huwelijk af, en werkte toen ter verbetering en volmaking van zijn voornaamfte werk, de *Zinnepoppen*. Verfcheidene zinnebeelden werden door haar met zaakrijke uitleggingen voorzien. Dit een en ander wordt door JACOB CATS (*) op de volgende wijze geprezen:

ANCHISES lam en ftram door veelheydt zijnder dagen,
Wiert op den kloecken hals van fijnen Soon gedragen,
Dies is de Troyfche Helt, om fijn beleefden aert,
Van yder hoogh geacht, de Wereldt deur vermaert.
Een Roomfche vrou behielt haer Vader in het leven,
Met in fijn ouden mondt haer teere borft te geven;
Dies maeckt een yder een van hare daet gewagh,
Na foo veel hondert Iaer, noch heden op den dagh.
Twee daden (na my dunckt) die geene daet en wijcken.
Noch derf ick u met beyd' ô ANNA vergelijcken.
Ghy draeght, niet voor een reys, uw Vader hier of daer;
Ghy draeght den ouden man geheel het ronde jaer;
Ghy

(*) *Mengeldichten*, bl. 475; ook voor R. VISSCHERS *Zinnepoppen*.

Ghy draeght met gantscher kracht uws Vaders swacke leden;
Ghy draeght, met zoet gedult, zijns geestes swackigheden;
  Ghy draeght, en ghy verdraeght al wat men draghen mach;
  Ghy zijt de gantsche vreught van sijnen ouden dagh.
ÆNEAS heeft ('t is waer) sijn lieve Vrouw verlooren
Doen hy sijn Vader droegh. Ghy geenen man verkooren,
  Om met te vryer hart te draghen desen man,
  Die niemandt nu en heeft die hem meer draghen kan.
Al geefdy mette borst uw Vader niet te suygen,
Ghy houdt sijn leven op. Wy zijn u des getuygen;
  Wy weten, dat sijn lijf sou liggen sonder ziel,
  Indien uw heus onthael niet beyd' en onderhiel.
Sijn Ouders goedt te doen wert wel te recht gepresen,
Noch kan men nu en dan van sulcke dochters lesen.
  Die haren vader draeght, is hier en daer noch een,
  Maer, *die haer Vaders boeck verbetert*, ghy alleen.

Wij kunnen alle deze *verbeteringen* onmogelijk naar waarde gedenken. Twee proefjes mogen dienen, om haar vernuft en haren smaak eenigzins te leeren kennen. Het een is op de spreuk: *D'eene min brenght d'ander in.*

Helaes! waer is de vriendtschap heen?
Dat klaeght, en vraeght, schier yder een:
En soeckt niet veer, s'is dicht by u,
Maer is, gelijck de Echo, schuw,
  Die ongeroepen blijft als stom.
De vriendtschap die heeft oock waerom,

Dat

Dat ſy ſoo ſelden haer laet ſien:
Sy kan, noch wil niet zijn allien.
  Dus wie dat wenscht te zijn bemindt
Van and'ren, van ſich ſelfs begint.
Want vriendtſchap voor beweſen jonſt,
Dwingt met een heyl'ge toover-konſt. (*) (5)

Het ander is een bijſchrift op de pijlen van Cupido.

'␣t Is verlooren, hoe een hert
Om en t'om gewapent werdt:
Stael en yſer zijn onnut,
'␣t Schilt van Pallas niet en ſchut,
Daer het kleyne eunjer wicht
Doelt zijn groot vermogen ſchicht.
  Doch daer is wel goede raet
Tot dit onvermy'lijck quaet.
Dranck van afzijn maeckt geſondt.
Redens pleyſter heelt de wondt:
Maer dit helpt niet, die kleynſeert
Wacht tot dat de wonde ſweert (†). (6)

Alle de *zinnepoppen* zijn door haar voorzien met een onderſchrift, beſtaande in tweeregelige versjes; vele zijn er bij, die haar tot bijzondere eere verſtrekken (7). Ik neem weder-

(*) *Zinnepoppen*, bl. 82. (†) Ald. bl. 191.

derom twee ſtaaltjes uit de menigte. Onder de afbeelding van een' Sprinkhaan, met het opſchrift: *Ick eet mijn korenken groene*, ſtaat:

Die gildigh 't zijn verquiſt om niet te ſchijnen vreck,
Wordt ſieck van overvloet, en ſterreft van gebreck (*).

Op het zien van de ijdele grafpraal der Grooten, zeide zij:

Vervloeckte hovaerdy! waer ſal men ootmoet leeren?
Als ghy aldus beheerſt ons alderdiepſt verneeren (†). (8)

Het was te dien tijde de gewoonte, door het maken van gezangen voor gezelſchappen, de vreugd van dezelve te vermeerderen. De edelſte vernuften, de aanzienlijkſte mannen ſchaamden zich deze gewoonte niet. ANNA moet hierbij zoo wel in ijver als in gaven hebben uitgemunt (§), en ik vond haren naam, in het ſchoon bewerkt en kiesch Dichtſtuk, de *Minnekunst*, in 1622 uitgegeven, vooral te dezen met lof vermeld. De Dichter laat, na het geven van den raad aan de vrijers, om zich op het zingen toe te leggen, zich aldus hooren:

Doch

(*) *Zinnepoppen*, bl. 95. (†) Ald. bl. 47.
(§) HUYGENS, *Korenbloemen*, bl. 253.

Doch om door uw Gesang, en een aentreckend quelen,
Het hert van die u hoort al singhende te stelen,
Moet ghy voorsichtigh zijn in 't kiesen van uw Liet;
Want so het Dicht niet deugh', so deught het singhen niet.
Uw stem moet zijn begalmt met woordjes en met dinghen,
Die 't binnenst van de ziel al smeltende deur-dringhen:
En hier toe geeft u stof so menigh soet Gedicht
Door Phœbi geestigh volck gekomen in het licht:
So menigh minne-Lied vol vyers en aerdigheden,
Daer prachtigh mede praelt de gulden Eeuw van heden.
Leest maer de Liedjes eens van BREEROO, en van HOOFT,
Wiens helle glantz den glantz der ouden heel verdooft:
Van ANNA, die haer mach een tweede Sappho roemen,
En die wy met goed recht de tiende Musa noemen (9).

De liedjes, destijds door haar vervaardigd, werden met de spreuk: *Alleen de hope*, geteekend (10). Waarschijnlijk vervaardigde zij toen het Dichtstuk, getiteld; *De Roemster van den Aemstel, of de Poëtische Beschrijving van die Rivier* (11). Het stuk zelf moge door te veel zwier, en door te groot gewoel van Goden, Godinnen, Bosch- Water- en Veldnimfen van allerlei aard, den Lezer somtijds vermoeijen; men vindt er echter ook vele puikstalen van haar zacht schilderend penseel. Men houde zich eens met haar op aan den *Buiten-Amstel.*

De

De Bouman leeft hier ſtil; de Rijkert op zijn hoef
Heeft alles wat hy wenscht, en alles wat hy hoeft;
Zijn landt verſchaft hem al; hy leeft hier ſonder duchten,
En hoeft voor 'sander daags te ſorgen noch te ſuchten.
Lust hem uyt tijdtverdrijf te visſchen met de roê
Of met een ruytigh net, hy heeft er water toe.
De *Aemſtel* is vol visch en daar rontom veel meeren
Waar jaarlijcks met genot de Visſchers hun geneeren.
Lust hem de vogeljacht; 't zij dat hy 't vinckjen laaght
Des avondts in de koelt, des morgens als het daaght,
Hy vanght in overvloedt; of gaat hy 't knipjen hanghen,
De ſpreeuw blijft voor zijn'moeyt'of't meesje zijn'ghevanghen.
Lust hem met 't langhe roer te micken in de weyd,
Hij krijght de wilde gans of reygher een van beyd'.
Maar d' eendejacht alleen is 't zoetst van al bevonden,
Die in des Aemſtels ſtroom gepleegt wordt met de honden;
Het eend, dat weyd'mans dier, dat is den brack te loos.
Wanneer hy langhen tijdt geſwommen heeft in 't kroos,
En dat het wordt gewaar, dat hy is op het happen,
Haar kort en na op 't lijf, ſoo weet het hem te ontſnappen
En duykelt na den grondt, dan ſtaat de hondt en ſiet
Als een die voor zijn' moeyt' maar vanght een enkeld niet,
Het hooft gaat gindsch en weer, het ſpoor is hem ontweecken,
Tot dat hy 't eend van verr' weer ſiet het hooft opſteecken,
Daar vlijtigh achter her, hy weer met nieuwen lust
Swemt als hy deed voorheen, en jaaght ſoo ſonder rust,
Tot dat in 't eind het eend vermeesterd in haar grepen,
Wordt van den ſnellen brack ghevanghen en ghenepen,

Die

Die vlijtigh met den buyt dan na zijn meester keert
En willigh hem zijn roof voor een ſtuk broots vereert.

Haar roem verſpreidde zich weldra allerwegen; de voornaamſte Dichters (12) verhieven zichzelven, door haren lof te verheffen. Met leedwezen moet ik nu den *Geboortezang* van VONDEL (13) en het *Lofdicht* van DANIEL HEINSIUS (14), beide juweelen van kunst en oordeel, om hunne uitgeſtrektheid, ſtilzwijgend voorbijgaan.

CATS achtte ANNA bijzonder hoog. Hare geestige vrolijkheid, eens bij uitſtek gebleken in een gezelſchap, waar hij tegenwoordig was, veroorzaakte, dat hij zijn vroeger begonnen en ter zijde gelegd werk, *over de Maagdepligten*, wederom opvatte en ten einde bragt. Hij droeg dit bevallig en leerrijk Gedicht aan haar op, met een uitmuntend vers, hetwelk, tot mijne verwondering, alleen in den eerſten afzonderlijken druk (15) van hetzelve gevonden wordt. — Men hoore hem, hoe hij zich tot haar wendt, na, met zijne gewone breedvoerigheid, bewezen te hebben, dat het ook der Vrouwen past, zich op letteroefeningen, en hierdoor op de verfraaijing en verrijking van haren geest, toe te leggen.

Maer

Maer wat beweecht ons doch, in over-waelsche boucken,
Den wijt-vermaerden lof der maechden op te soucken?
  U wil ick maer alleen, tot vastheyt van mijn woort,
  U wil ick maer alleen, U ANNA brengen voort.
U ANNA, helder licht van al dees' soete scharen,
In welck' een eerbaer hart en wetenschap hun paren.
  Wie sal niet roepen uyt, die by u heeft verkeert,
  Een maecht kan eerbaer zijn, en niet te min gheleert?
Ghy wert genoemt, 't is waer, de thiende van de Negen;
Die prijs comt u wel toe, maer noch ist niet ter degen;
  Ghy wert ghenaemt, 't is waer, de vierde van de Dry;
  't Waer elders veel ghesevt, hier coomtet noch niet by:
Brenght al uw gaven 't saem ghy drie-mael vier Godinnen,
Noch suldy niet te veel op dese Maghet winnen,
  Want, siet! wat uw ghetal can hebben in 't ghemeen,
  Heeft PALLAS uytghestort in dese Maecht alleen.
Als ANNA scherssen wil, THALIA moet haer wijcken;
Men mach haer in het ernst met CLIO verghelijcken.
  Ick segge meer, door haer, door haer wert voortghebracht,
  Daer heel de Maechdenberg noyt op en heeft ghedacht.
Jonck-vrou, doen ghy my laetst, doen ghy my ginckt vermaken,
Nu met gheleerden jock, en dan met hoogher saken,
  Wat soeter dach was dat! het scheen dat, my te spijt,
  De son haer reys volbracht in al te corten tijt.
Ghy ginckt tot ons ghenucht een nieuw besteck versinnen,
Te weten, hoe een maecht haer draghen moet in 't minnen,
  En waer de leste pael van eer en schaemte staet,
  Waer over nimmermeer een sedich hart en gaet.

Uw

Uw voorstel dacht my goet: hier door quam my te vooren,
Dat ick dees selve stof wel eertijts had vercoren,
  Tot oeff'ning van den geest; dies ginck ick naderhant,
  En socht mijn oudt ghedicht tot ick het wedervant:
Het lach daer in een hoeck, niet verre van 't verrotten,
Begraven onder 't stof, bevochten van de motten:
  Ik nam het by der hant, verweckt als van den doot,
  En nu, met uw verlof, leg ick 't in uwen schoot.

Het blijkt verders uit het slot van dit gedicht, hetwelk eene zamenspraak is tusschen twee Maagden, PHYLLIS en ANNA, dat CATS met de laatste, aan wie hij, ter overtuiging van de andere, wijze redenen in den mond legt, onze ANNA bedoelde.

Siet! ANNA spreeckt hier meest, een Maghet wel ervaren,
Om al der maechden eer in 't minnen te bewaren.
  Siet! ANNA wijst voor by, wat tucht en eer verkleent;
  En dubt niet in den naem, ghy zijt er mee ghemeent.
Siet! PHYLLIS ronde kout beeldt ons hier af de Dieren,
Die om der Liefdes toorts nu eerstmael komen swieren,
  En prijsen wel haer glans, doch kennen niet haer kracht,
  Dat soetlijck sotte Volck, dat sott'lijck soet Gheslacht!
Die Duyven sonder gal, deef' half ontloken rosen,
Die naer een dellu sien, nu wat bestaen te blosen;
  Van dese nieuwe jeught is PHYLLIS ons een beelt,
  Als sy met vollen mont niet dan van trouwen queelt.

Wel aen, Jonckvrou, wel aen; ontfangt uw eyghen wetten,
Die ghy tot het bestier der maechden-rey gingt setten,
En plackate voor de deur van Venus hoogh ghesticht,
Opdat een yder maecht mach weten haren plicht.

Hare uitmuntende bekwaamheid in alle vrouwelijke bezigheden en in andere kunsten, als schilderen, glasschrijven en boetseren, worden nog eens hoogelijk door hem geroemd. De voortreffelijke aanprijzing aan alle Vrouwen, om zich bekwaam te maken in nuttige en fraaije handwerken, wordt geëindigd met de woorden:

Wat dient er noch geseyt? leer, sooje leeren kondt,
Wat ANNA ROEMERS weet, of eerstmael ondervont,
Daer is het al geseyt (*).

HOOFT geeft van deze bekwaamheden eene keurige getuigenis, in het volgend klinkdicht, aan haar toegezonden:

Zoo 't u met diamant lust op het glas te stippen,
't Is in de vlinderteelt. Het geestige gedrocht
Ziet oft het laeffenis aen sap van druyven zocht;
En zit soo kuyn, men zoud' het van den roemer knippen.

Vat

(*) CATS, *Vrouwe*, bl. 370.

Vat ghy penseel of naeldt; daer worden kuyl' en klippen
Geschaepen, bos en bergh; en 't vochte veldt bedocht
Met groene graezen, daer 't welvaerendt vee nae toght.
Dat haelt zijn aêm, zoo 't schijnt, en staet met gaende lippen.

Bootseert uw aerdigh'handt, en maekt een mensch van leem;
't Haelt by PROMETHEUS werk. Maer als gh'u in de veem
Der zanggodinnen vlijt; en woorden, schoon geschreven,

Een redelijke ziel, met wackren zin, instort,
Zoo blijkt, dat ghy al 't geen, dat lijf oft leven schort,
Van beids kunt geven; dan den dichten 't eeuwigh leven (*).

De Drossaard vereerde haar hoogelijk. Behalve dit dichtstuk en de versjes *bij* en *op den Majeboom* (16), door mij reeds elders gedacht, zond hij haar nog eenige andere gedichten en gezangen (17). In zijne Brieven is veel tot haren lof. Uit eenen is op te maken, dat, zoo zij en hare Zuster al niet de Grieksche taal beöefenden, zij ten minstè de werken van Grieksche Schrijvers gekend hebben (18). In een' anderen prijst hij haar oordeel op het krachtigst (19). Uit vele blijkt ook zijne genegenheid, en tevens, dat zij dikwijls de lust was van het gezelschap op het Huis te *Muiden*,

(*) HOOFTS *Mengelwerk*, bl. 671.

den, en de vrolijkheid aldaar vermeerderde, door allerlei letterkundige aardigheden. Eens, om van meerdere te zwijgen, vervaardigde zij eenen weerklank op door HOOFT en HUYGENS gemaakte klinkdichten (20), en vlocht geestig den lof van beider vriendschap daar in:

Gelijck mint sijns gelijck: bei zijt ghy door uw Dicht
Vermaert, en beide in geleertheidt afgericht;
Oock beid uytmuntend in verstandt en brave zeden.

Waer vindt men zulcke twee in 't gansche Nederlandt?
Want zoo den eenen speelt zoo gaet den aer sijn trant..
Dat ghy dan vrienden zijt, is (dunckt my) meer als reden.

HUYGENS verhief zich insgelijks op hare genegenheid, en rigtte ook aan haar verscheidene dichtstukken (21). Een der beste is het vers ter vertroosting bij het overlijden van haren Vader, in 1620, met wien zij, eenige jaren te voren, van *Amsterdam* naar *Alkmaar* ter woning vertrokken was. Hare diamantstift is ook door HUYGENS vereeuwigd.

Het gelukkig ontkomen van HUGO DE GROOT uit den Loevesteinschen kerker verheugde haar, gelijk elken vriend van deugd, we-

wetenſchappen en Vaderland. Zij beſnaarde dadelijk de lier, en boezemde hare vreugde en zegenwenſchen uit in een zinrijk en ſierlijk dichtſtuk, hetwelk zoodanig aan den edelen Balling behaagde, dat hij het zelf in Latijnſche verzen overbragt (22).

In 1622 ondernam zij eene reis naar *Zeeland*. Haar roem was haar vooruitgegaan, en had de meeste Dichters opgewekt, om haar met vreugdezangen te verwelkomen. In allen kwam een nieuwe lust, een nieuw leven (*).

Gaarne zoude ik de beste dichtſtukken gedenken; dan ik moet mij wel bepalen tot een, en kies nu dat van den beroemden Staatsman, SIMON VAN BEAUMONT (23), destijds Penſionaris van *Middelburg*, later van *Rotterdam*. Hij deed eenen rei van Herderinnen vragen:

Seght ons, ghy Herders van dit Lant,
Waerom, waerom, naer uw verſtant,
In deſe lest-geleden daghen
Heeft ZEPHYRUS ſoo ſoet ghewaeyt,
En bloemkens over 't velt gheſaeyt
Meer dan het is ghewoon te draghen?

En

(*) *Zeeuwſche Nachtegael*, bl. 5, 6, 7, 8, 9.

En waerom ſendt de Son nu neer
Soo lieffelijck ghetempert weer,
Die ons ſoo vierich plach te branden
In 't velt, wanneer de heete Hont
Soo nae by ſijnen waghen ſtont,
En dede ſplijten 't kley der landen.

De moeſel klinckt door 't gantſche velt,
Geen Herder meer ſijn ſchapen telt,
Pan ſelver ſlaet de kudden gade.
Men vreest voor dieven, wolf, noch vos,
Valeyen, weyen, bergh, en bos
Zijn vol van blijdſchap, vry van ſchade.

DIANA ſien wy dagh aen dagh
Ten danſſe gaen, meer dan ſy plagh,
De Nymphen al zijn vol van vreuchden,
Schoon CHLORIS, wackre AMARIL,
PHILEMON gheestich, of MYRTIL,
Haer noyt met ſinghen ſoo verheuchden.

De Herders antwoorden:

Ghy Herderinnen, weet ghy niet
Waerom dat al dees vreucht gheſchiet?
Hebt ghy 't alleen noch niet vernomen?
Die Nymph die op den Amſtel woont,
Van PHŒBUS met laurier ghekroont,
Die waerde Nymph is hier ghecomen;

Sy

Sy is ghecomen over Zee,
En met haer zijn ghecomen mee
De Gracien en Sang-Godinnen,
CUPIDO roeyde met sijn boogh,
Een koppel Swanen 't scheepken toogh,
En de Zee-Nymphen stuerden 't binnen;

Sy stuerden 't aen den Zeeuschen kant,
Terstont verheuchde 't gantsche Landt;
En daerom is 't dat al dees daghen
Dus ZEPHYRUS sijn bloemkens saeyt,
De Son soo schijnt, het Velt verfraeyt,
En alles doet van vreucht ghewaghen. (*)

ANNA werd in *Zeeland* somtijds zoetelijk gekweld, omdat zij zich niet in het huwelijk begaf. Dit veroorzaakte over en weêr verschcidene bevallige dichtstukjes. Twee van haar zijn bewaard gebleven, gelijk ook verscheidene versjes ter aanminnige beantwoording van de aan haar gerigte welkomstgroeten en zegenwenschen (24). Haar vertrek bragt de Dichters in rouw, en werd door velen bezongen. Het afscheid van L. PEUTEMANS zal zeker door rijkdom en bevalligheid van schildering verschooning vinden voor de lengte.

Waer-

(*) *Zeeuwsche Nachtegael*, bl. 7. *Tijdsnipperingen*.

Waerom hoor ick TRITON blasen
En NEPTUN soo woedich rasen;
  Wat wil al dit Zee-gheschrey?
AMPHITRIET' komt op de baren;
'k Zie hen bly te saem vergaren;
  NEREUS volcht oock met sijn rey.

Wat wil NEREUS gaen beginnen,
Met sijn snelle Zee-godinnen,
  Die hem DORIS heeft gebaert:
Sy beginnen meed' te quelen
En op sang-getuych te spelen,
  Twee en twee te saem gepaert.

Soo gepaert sie ick haer landen
Aen ons' witte Zeeuwsche stranden;
  NEPTUN volcht met heesch geluyt,
En gedruys van Water-goden,
Alle tot zijn dienst ontboden,
  Met hun aerdich schelp-getuyt.

Al 't getuyt nam daer een ende,
Als de Hopman van dees' bende,
  Met sijn dry-getackten staf,
Tot een sedich neder-stijghen
En behoorlijck stille swijgen,
  Het gewoonlijck teycken gaf.

Toen

Toen ginc hy sijn gladde knechten,
Sijn beschuymden hoop, berechten;
  Dat daer een soo weerde pand;
Dat een SAPPHO clouck van sinnen,
Thiende van de Zang-godinnen,
  Schuyld' in dit bewatert lant.

Dees' (sprac hy) wil ick verbeyden,
Dese Nymph wil ick gheleyden,
  Met u, Goden! all' ghelijck:
Morgen wil dees' Maget varen
Over mijne blauwe baren,
  Naer den *Zierickzeesen* dijck.

Ghy, NEREIDES! sult singhen,
Ghy, TRITONES! lustich springhen,
  Voor MINERVA's troetel-kint:
Voor dit wonder van de werelt,
Voor dees Phænix rijck beperelt,
  Wiens gelijck men niet en vint.

ÆOLUS! uw stercke winden
Sultge in uwe rotzen binden,
  En besluyten met ghewelt:
Op dat ghy met windich rasen,
En met een onstuimich blasen,
  Dees' THALIA niet ontstelt.

ZEPHYRUS alleen laet fluypen,
Laet die soetkens by haer kruypen,
  Op het midden van den dagh;
Als de Son begint te branden,
Op de dorre Zeeuwsche stranden,
  Dat hy haer verquicken mach.

PHŒBUS hadd' nauw uytgekeken,
Of de Nymph quam aengestreken,
  Deftich op het *Veersche* hooft:
Hier heeft haer die bend' ontfangen,
Die daer wachtte met verlanghen,
  En ons van dit pandt berooft.

Als sy nu was afgevaren,
Vlottend' op de soute baren,
  Door dit swemmend' heyr geleyt,
Al de Herders van den lande,
Staende treurich op den strande,
  Hebben haer vertreck beschreyt.

Hebben daer met vele tranen
All' haer deuchden gaen vermanen,
  Yder thoonde daer sijn jonst:
MOPSUS prees haer fierigh spreecken;
TITYRUS veel andre streecken,
  Oock haer dicht- en teecken-konst.

Co-

CORIDON, met druck bevangen,
Ginc aen hem sijn sackpijp langen,
En hy speelde 't laetste dicht,
Dat hy in de groene hoven,
In de beemden van *West-hoven*,
Met haer onlancx had' gesticht.

Hier-en-tusschen is verdwenen,
En de Nymph niet meer verschenen,
Daer nu CORIDON om beeft,
Sijne lust is nu gheweken
Naer den Amstel en de beken,
Daer sy hare weyden heeft (*).

Deze reis had voor ANNA gewigtige gevolgen. De banden van vriendschap met den nooit volprezenen JACOB CATS werden naauwer toegehaald. Van hoe veel belang zij die beschouwde, getuige zij zelve.

Nevens die ghelucklgh leven
Heeft my God een plaets gegeven;
Want geen rijckdoms overvloet,
Noch geen schrale armoedt,
Daer de vrome Christen Menschen
Met den Wijsen Man om wenschen,

Dat

(*) *Zeeuwsche Nachtegael*, bl. 69.

Dat is juyst mij toe-ghevoeght.
Anders luck my niet en wroeght.
Niemants voorſpoet doet my pruylen,
Want ick wil met niemant ruylen.
Niemant isſer dien ick haet,
My en gunt oock niemant quaet.
'k Nut met ſmaeck mijn dranck en eten.
'k Ben door laegheydt niet vergeten,
Noch door hoogheydt niet benijt
Onder mijns ghelijcke tijt.
Dit, jae meer ſoo durf ick roemen
Dat ick veel mach Vrienden noemen
Die door haer ghesſwint verſtant
d'Eer zijn van ons Vaderlant.
Maer ghy! bloeme van de *Zeeuwen*,
Over al ſoo gae ick ſchreeuwen:
'k Ben toen meest van 't luck ghedient,
Toen 't my CATS gaf tot een Vrient (*)!

Niet alleen onderhield zij eene geſtadige briefwisſeling met denzelven, maar zij zond hem ook verſcheidene vrolijke en ernſtige gedichten, onder welke laatſte eene dichterlijke uitbreiding van eenige Psalmen uitmunt (25). CATS zond, daarentegen, ten minſte eenige zijner werken aan haar, vóór de uitgave, ter her-

(*) *Zeeuwſche Nachtegael*, bl. 15.

herziening. Dat dezelve hierdoor niet weinig wonnen, zal elk, die de waarde van het naauwziend vrouwen oog en naauwwegend vrouwen oordeel kent, gereedelijk aannemen (26).

Zeer waarschijnlijk komt het mij voor, dat de benoeming van CATS tot Pensionaris te *Dordrecht*, in 1623, en zijn verblijf aldaar, ANNA derwaarts lokten; misschien gaf dit aanleiding tot de kennis aan Mr. DOMINICUS BOOTH VAN WEZEL (27), een man van letteren en van aanzienlijken huize, aldaar woonachtig, en bloedverwant van de beroemde en geleerde ROCHUS VAN DEN HONERT en JOHAN VAN BEVERWIJK. Deze kennis ging weldra tot vriendschap en tot liefde over, en die werden door een gelukkig huwelijk vermeerderd en bevestigd. Na 1624 woonde ANNA te *Dordrecht*; en, hoe zeer de zorg voor huishouding en kinderen haren lust voor wetenschap en kunst beperkte, en waarschijnlijk haar voornemen, om voor Prins WILLEM I, den Vader des Vaderlands, eene waardige gedenkzuil te stichten (*), verijdelde, liet zij echter hare bekwaamheden geenszins geheel slapen. Zij vond te *Dordrecht* zeer veel aanmoe-

(*) Zie VONDELS *Poësy*, Iste D. bl. 718.

moediging en eerbied ; de voornaamste Regenten waren ijverige en kundige beoefenaars der letterkunde en dichtkunst ; de Dordtsche Dichtschool (28) van dien tijd verdient bij de Amsterdamsche gesteld te worden. ANNA leidde eene Nicht van haren Echtgenoot, MARGARETHA GODEWIJK (29), door derzelver Vader met zucht voor hoogere weetenschappen bezield, op, tot die kunsten, waarin zij uitmuntte. De roem, verworven door deze Maagd, meermalen door Stadgenooten bij ANNA MARIA VAN SCHURMAN vergeleken, komt dus ten minste gedeeltelijk aan onze ANNA toe, en blijft eene flonkerbag aan hare kroon. Geschenken van glazen, met aardig schrift behaald, had zij, zelfs van zulke aanzienlijke Steden, als *Dordrecht* en *Antwerpen*, met papieren en zilveren dankzeggingen vergolden gezien (*). Bij dit alles werd de vriendschap met CATS van wederzijden gevoed. Zij was de eerste, aan wie door hem zijne *Zinnebeelden* gezonden werden. Dit geschenk werd beantwoord met een lofdicht (†), hetwelk ik niet mag

(*) Zie VOLLENHOVENS *Brieven*, achter het *Leven van G. BRANDT*, door J. DE HAAS, bl. 194.

(†) *Verscheide Gedichten*, 1653. bl. 27; ook voor CATS *Werken*.

mag terug houden, vermits het bijzondere blijken draagt van de aandoeningen van haar hart.

Ben ik, ô CATS! de eerst', die gy dit boek vereert,
Zoo zal ik zijn de eerst', die daar uit wordt geleerd
Te zien de feilen, die 'k in mijne groene jaren
Bedreven heb, die zot doch nimmer geil en waren,
En stijgen hooger op, verjagen wulpsche Min,
En halen in zijn plaats d'eerwaarde Reden in.
Die zal den nevel door haar glans wel doen verdwijnen,
Van jonge domme jeugd. Dan zal ik niet het schijnen
Van vele dingen (daar het meer deel van de liên
Zich aan vergapen) maar het ware zijn eens zien;
Dan zal noch hoop noch vrees 't gemoed niet meer ontstellen,
Begeert' van rijkdom, staat noch eerzucht my niet kwellen.
Is 't niet beklagenswaard, dat de arme mensch zoo wroet,
En slobt en slooft en zweet om onnutte overvloed?
Is 't niet beschreijenswaard, dat menig wel zou wagen
Goed, bloed, ja ziel, om een dienstbare kroon te dragen?
Dit 's Redens eerste les, en als ik die wel ken,
Zoo zal ze voortgaan en my leeren wie ik ben.
Meestresse, doe uw best! Maak, bid ik, my afkeerig
Van ondeugd en tot deugd heel naarstig en begeerig;
Maak dat ik met my zelf en al de wereld spot,
En stel voortaan alleen mijn hart en hoop op God!

Ik zoude hare Godsvrucht nog nader bewijzen kunnen, uit een deftig dichtstuk, ter ge-

le-

legenheid van eenen Bededag (*); dan ik moet mij beperken. Hare nederigheid zoude te bewijzen zijn, uit een vers aan HEINSIUS, waarbij zij den lof, door dezen aan haar gewijd, trachtte af te wenden (30). Hare matigheid in begeerten blijkt eindelijk nog uit de zinſpreuk, welke zij, naar de gewoonte van dien tijd, aannam: *Genoegh is meer* (31).

Zij had zich, op het voorbeeld van haren Vader, bij de leer der Roomſche Kerk gehouden (32), en beſtelde, in 1640, hare beide Zonen in de Leerſchool der Jeſuiten te *Bruſſel.* Zij reisde derwaarts, door BARLÆUS met brieven van voorſchrijving aan den beroemden ERYCIUS PUTEANUS (33) voorzien. Later vertrok zij, om het belang harer Zonen, naar *Leyden.* — Te dien tijde liet zij zich nog als eene buitengewone Vrouw kennen, en kondigde hare komst der Regeringe aan met het volgend vers:

Beroemde ſchoone Stad! ik kom noch hier ten leste
Om Burgerin te zijn, niet om dat uwe veste
Den Helicon beſluit, van my weleer bemind,
Daar men Apollo met zijn negen Zusters vindt.

Neer-

(*) *Zeeuwſche Nachtegael*, bl. 165.

Neerlands Atheen! dat ik in u begeer te wonen,
Is om my zelve niet, maar om mijn lieve Zonen,
  Dien PALLAS onderwijs tot wetenschap en kunst
  Van nooden is; ziet, die beveel ik in uw gunst.
O dat ik nog mocht zien hen in geleerdheid groeijen,
In wijze wetenschap, en alle deugden bloeijen:
  Wat zou dat voor my zijn een overgroote vreugd!
  Mijn oude zuffe geest wierd wakker en verjeugd!
Leef, Leyden! voedster-vrouw van alle geestigheden,
Vermaard door lijden en veel bittre tegenheden,
  En belg u niet, dat ik, een' slechte Burgerin,
  U groeten durf, doch van geleerdheid een vriendin;
En kon ik uwen lof niet naar waardije uiten,
Dat, hoop ik, zal geschiën van mijn twee jonge spruiten (34).

Of haar Echtgenoot toen reeds overleden was, dan niet, bleef mij onbekend; dan het bleek mij, dat de schoone avondstond van den welbesteden dag des levens bij haar beneveld werd, door dat zij haren oudsten Zoon JOHAN, die de letterkundige loopbaan met lof was ingetreden, vóór zich ten grave zag dalen. Zij beleefde eenen hoogen ouderdom, en ontsliep op den 6den van Wintermaand 1651 (*). Een Zoon bleef over, ROEMER of ROMANUS (35) geheeten, die, later Advocaat in den *Haag*, niet al-

(*) BRANDT, *Dagwijzer*, bl. 643.

alleen den naam van zijnen Grootvader, maar ook de Dichtkunst als aangeërfd had, en door werkzaamheid en deugd eere bewees aan de afkomst van en de betrekkingen tot denzelven, tot zijne Moeder en Moei.

* * *

MARIA TESSELSCHADE moet meer met ligchamelijke schoonheid zijn bedeeld geweest, dan hare Zuster. *De wijze* ANNA — *de schoone* TESSELSCHADE, is de gewone onderscheiding, die aangaande beiden door HUYGENS (*) wordt gebezigd. HOOFT beschouwde haar, als de maagd, die;

Op 't eelste van haar dagen,
Aan vrouw Venus had ontdragen
Blos van kaken en den slag
Van den liefelijksten lach (†).

Hare bekwaamheden werden weldra tot gelijke einden geleid, waarin hare Zuster uitmuntte. Aangeprikkeld door dit voorbeeld, verzuimde zij geene gelegenheid tot vordering.

De

(*) *Korenbloemen*, bl. 211.
(†) *Mengelwerk*, bl. 688.

P. H. L. v. d. Meulen, del. et sculp. naar de oorspronkelyke Schildery.

De Drosſaard beſchrijft den uitſlag dezer pogingen:

Vat zy diamant, een kras
Spreken doet het ſtomme glas;
Ziet dien duim met gouden draden
Malen kostele gewaden,
Vingers voeren pen, penſeel,
Knokkels kittelen de veel.

Ziet dan gaat dat mondje weer
Met de noten op en neer, —
't Oogh zich aan de letters lijmen, —
De gedachten aan het rijmen, —
Tong zich krommen in den klank
Van den Roomer en den Frank.

Zinnen werken, handen gaan,
Keel en lippen zijn onledig.
Doende zijn haar oogen zedig (*).

Van de verzen, in haren jeugdigen leeftijd gemaakt, kwam mij veel minder ter hand, dan ik wel wenschte; zij werd vroeg vermaard door het dichten van bevallige en vrolijke liedjes. Om van haar vermogen eenigzins te kunnen doen

(*) *Mengelwerk*, bl. 688.

doen oordeelen, vermeen ik een te mogen invlechten. Het is getiteld: *Phyllis klachte.* Het komt mij waarſchijnlijk voor, dat de teekening van eene der zinnepoppen van haren Vader hiertoe aanleiding zal hebben gegeven. Aldaar is eene bedrogene vrijster of herderin verbeeld, die den bloemkrans van haar hoofd voor hare voeten geworpen heeft. De Dichteres ziet de ſchaapjes aan denzelven knabbelen, en doet de herderin aldus ſpreken:

Mijn ſchaepjes, die uw honger bluste
Met weeldrig thijm, boet nu uw luste
Met rooſeblaedtjes van mijn krans,
Die al haer geur ten offer brachten,
Mijn breyn, dat hart en ziel verkrachtte,
Wanneer ick uytſtack aen den dans.

't Is beter, dat de bloempjes voeden
Mijn lamm'ren, die ick ſtervend hoedde,
Als dat ze, van haer eer berooft
Door ſuchten, die mijn leven quellen
En heete traentjes trouw verſellen,
Onſchuldigh dorren op mijn hooft.

Erkauwſe menighmael met ſmaeckjens,
Onnooſel vee; maer als uw kaeckjens
Vermoeyt zijn, en de ſlaep u groet,

Peinst

Peinst dan eens om mijn doode leven,
Wat oorsaeck dat mijn sinnen dreven
Tot schennis van mijn roosen-hoet.

Ghy waert er by, toen my PHILANDER
Zijn trouw toe swoer, die nu een ander
Met geyle tochten besich houdt;
Ghy waert er by, toen my zijn eden
In 't huwlijk met hem deden treden,
Dat in den Hemel was gebouwt.

Niet dat ick segh, Alsiende Goden,
Dat uwe wil mijn Herder noode
Tot werckingh van soo valsche daedt;
Maer 'k sie op mijn volmaeckte minne,
Wier weêrgae by U is te vinnen,
Die loonen 't goed en straffen 't quaet.

Doch 'k wensch geen straf, maer bid voor sonde;
'k Eysch balsem voor een' vuyle wonde,
'k Eysch balsem die den Hemel voed.
Maer is uw wil tot straf genegen,
Soo straf 't bedroch, en wel ter degen,
Met wroegingh van zijn snood gemoet.

Dan sal gewis mijn leet hem deeren,
Mijn liefde tot zijn liefde keeren,
Zijn liefde wederom tot mijn:

 Als

Als ghy ons dan hebt t' saem gebonden,
Nooyt is er trouwer paer gevonden,
Dan PHYLLIS en PHILANDER zijn (36).

Hoe bekend zij ook werd door alle deze begaafdheden, hoe bemind zij ook was door hare zedigheid, zij bleef echter vrij lang ongehuwd. In het jaar 1623 door ALLARD VAN KROMBALG (37) ten huwelijk verzocht, veranderde zij van gedachten, en schonk aan hem hare hand en haar hart (38).

Dit huwelijk verwekte een hoogen feestdag op den Nederlandschen Parnas. HOOFT, VONDEL, HUYGENS en anderen begroeteden het jonge paar, en gaven verzen, die te allen tijde als kunststukken zullen worden aangemerkt (39). Dit huwelijk veroorzaakte verder eenen geheelen stilstand in hare gewone werkzaamheden.

Stift en schrijf- en schilderschacht
Druipen door haar losse vingren,
Snaren slapen, boeken slingren,
Naald, borduurtuig en de raam
Zy vergeet om beter kraam (*).

Inmiddels werd echter de vriendschap met HOOFT

(*) HOOFTS *Mengelwerk*, bl. 689.

HOOFT aangekweekt (40). Eens ſchreef hij: *Gy moogt gebieden in driederlei naam; als* TESSELSCHAA, *als* ROEMER's *Dochter, en als* ANNA's *Zuster:*

Hoe vast bindt de kabel van zulke drie ſtrengen (*)!

Overal is de toon van het meeste vertrouwen kenbaar. In zijne jonge jaren drukt hij het zelf uit: *van heeler heeter harte* (†). In het laatst van zijn leven roemt hij *op de geduurigheidt en vuurigheidt der vrundtſchappe* (§). Hij ontlastte aan haar zijnen bedrukten boezem, bij het verlies zijner eerſte Vrouwe (*). Later zond hij ook aan haar zeer vele aanmerkelijke brieven, waaruit zij en haar lot bijzonder te kennen zijn. Deze brieven vloeijen dikwijls over van lof, in de krachtigſte bewoordingen. Ik mag alle titels niet opnoemen, uit vreeze van tot overmaat van lof te vervallen. De namen: *Vorstin der overvliegende vernuften* (‡), *Spiegel voor de zinlijkſte geesten* (§§), zijn maar enkele ſtaaltjes, hoe *hij*

(*) Br. 101. (†) Br. 413. (§) Br. 742.
(*) Br. No. 117. Redevoering over HOOFTS Brieven, bl. 29.
(‡) Br. 603. (§§) Br. 623.

hij voor haar blaakte, en de uiterste krachten van zijn vernuft te kost lag aan het verheffen van hare waardij. Deze brieven zijn verders vol van die aardigheden (41), die men nimmer, ten minste nooit meer dan eenmaal gebruikt, wanneer men geene beantwoording kan verwachten: want

Kaats en scherts en heeft geen val
Zonder overgaanden bal.

Hoe gaarne wenschten wij de brieven van haar te bezitten! HOOFT stelde bijzonderen prijs op dezelve. Ergens noemt hij ze *Goddelijk, niet alleen omdat dezelve naar eeuwige vriendschap smaakten, maar ook om de hemelsche geestigheid der invallen, die zij behelsden* (*). Wij kunnen nu alleen de waarde derzelven uit den weerglans opmaken. Blijken zijn er echter te over, dat de vriendschap door TESSELSCHADE gevoed werd, en dat zij uitmuntte in dienstvaardigheid. Zij was het alleen, die HOOFTS dichtgeest, *verzonken in het rijmeloos schrijven zijner Geschiedenissen, zoo dat hij in te diepen kuil stak, en hem de wieken* te

(*) Br. 743.

te nat waren, om vlugt of veert naar de Poëtische lucht te maken, konde ophelpen (42). Hij beproefde destijds, op zijne beurt, om haar, nadat zij negen jaren meerendeels in huis- en kinder-zorg besteed had, tot de beoefening van kunst en letteren te rug te roepen, en zond haar het volgend dichtstuk:

Aen de zoete TESSELSCHAE
En haer uytverkoore gaê
Heeft, tot noch toe, op 't verjaeren
Van hun echtelijk vergaêren,
De Godin der huwlijksplicht,
Met haer fackel, toegelicht,
Om de zorgen hen te leeren,
Die geen huishou kan ontbeeren,
Of zy gaet in 't kort te grondt.
Alles heeft zijn maet en stondt.
Wegh, ditmael, met Juno's blaeker.
Kom, o Phœbus vroolijkmaeker!
En ghy negen Zusters, voorts.
Een van negen houd de toorts,
Op het negenste verjaeren
Van hun allereerste paeren.
't Huys heeft nu een goede plooy,
Des de zorgen geef de gooy
Voor een tijdt, en wil ontvonken

 't Vuur

't Vuur der geestigheidt, verdronken
In bekomring met gezin.
Blaest haer 't jonge leven in.
Doet die Venuslijke vingren
Weder op viool verſlingren,
Wanken pen, penſeel en ſtift,
Teelers van een edel ſchrift.
Lang genoegh is 't, dat zy ſuften.
De doorluchtige vernuften
Hebben lang genoegh gevast
Nae de leckerny, te gast
Daer zy hen op placht te nooden.
Wekt, uyt het getal der dooden,
Een, aen wie de onſterflijkheidt
Overlang is toegezeyt.
Doet haer 't heughlijk hoefnat leppen,
En een verſche jeughde ſcheppen,
t' Allen negen jaeren weêr:
Zoo verouwt zy nimmermeer (*).

Haar Echtgenoot was harer waardig. Hooft zegt eens, na het vernemen van eenen gelukkigen inval van denzelven: *Nooit paar konde beter gepaard zijn, om de wereld met geestige kinderen te bevolken, en deze wereld niet al-*

(*) *Mengelwerk*, bl. 689.

alleen, maar ook alle de gene, waarvan ALEXANDER *droomde* (*).

Zij leefde met hem zeer gelukkig, en zag haar huwelijk met twee Dochters gezegend; dan, hoe wankel is der menschen geluk! Haar oudste Dochtertje, *een voeglijk meisken*, (zegt de Drossaard) *werd krank aan de poxkens*, en stierf, na vele blijken van eenen bedaarden geest gegeven te hebben, in Mei 1634. *De Vaader hadt het uitdermaaten bezint, en betreurde het naa gelange. De Arts bestondt hem een drank van moedtzalf in te geeven, die hem opbrak met een weldige zucht en eenig bloedt, daar voorts heele plassen op volgden, en vloeiden tot dat hy doodt was. Om het treurspel te deerlijker te maaken, stort dus een smak van dubbele ramp op het murwe hart van* TESSELSCHADE (†).

Eene zware proef voor dat hart. Men hoore haren Vriend op nieuw in het beschrijven, hoe waardiglijk zich de groote Vrouw gedroeg. Hij had HUYGENS aangespoord, om *de verslegene met een letterken van troost te bezoeken*, en stond gereed zelf naar *Alkmaar* te gaan tot dadelijken bijstand, wanneer hij een brief

(*) Br. 385.

(†) Br. 415.

brief ontving, die het volgend antwoord veroorzaakte: *Ik sloofde my af met t' zaamenschraapen van stoffe, uit alle winkelen mijner heugenisse, tot hartzalf over UE. leedt, en vond den heelen hoop te berooit om ietwes te baaten tot heelnis (zoo my docht) zulk eener quetzuure: als uw schrijven, gezult in ongelooflijke manhaftigheit, my komt onderwijzen, hoe de studien, besteedt aan het kaauwen en verduwen der waare wijsheit, magtig zijn een murw vrouwengemoedt zulks te verstaalen met reede, dat de felste schichten der fortuine kinken, jaa, daar in, maar geen' wonden kunnen maaken. Heil zy u, Heldinne! daar de Helden by ter schoole behoorden te gaan. De traanen, die 't in 't geweldt des ramps niet geweest is Uwer E. af te perssen, zijn tot mijn oogen uitgewrongen, door innerlijke teederheit, gebooren uit het betrachten des overheerlijken zins van die leerrijke en stichtelijke reegelen, meldende den hoogen en weleedelen aardt uwer inborst, die met het slijk der gemeene geesten niets gemeens heeft. Traanen derhalven, meer van genoegen, dan van droefheit. De troostbehoeffter komt troosten; de benaauwde, verquikken; de bedrukte, ontlasten. Al wat ik zou weeten by te brengen,*

gen, waar waaterdruppen gedraagen in de zee uwer doorluchtige weetenſchap: en zaag ik UE. nergens beeter, dan derwaarts en tot haar zelve te zenden (*).

Diep bedroefd, doch niet ter nedergeſlagen, zocht en vond zij den besten troost in den Godsdienst en in den arbeid Te dien tijde zette zij de gewigtige, reeds vroeger begonnen onderneming, om het beroemd dichtſtuk, *Jeruzalem verlost*, van TORQUATUS TASSO (†) (43), uit het Italiaansch, in Nederduitſche verzen over te brengen, met ijver voort. Ongelukkig is het, dat deze arbeid niet geheel is ten einde gebragt, en dat het voornemen van VAN WEZEL, BRANDT en anderen, om het afgewerkte in het licht te geven, verijdeld is geworden. In heb in mijne wenſchen, om het Handſchrift op te ſporen, niet kunnen ſlagen. Ontelbaar zijn de loffpraken, door mij aangaande dit werk bij gelijktijdige Schrijvers gevonden. Uit deze geef ik alleen de beoordeeling op van den wijzen, ſcherpzinnigen en welſprekenden Zeeuwſchen Raadpenſionaris, Zedeſchrijver en Dichter, JOHAN DE BRUNE. Na eeni-

(*) Br. 419.
(†) VONDELS *Opdragt der Electra*. VOS, *Ged.* D. I. bl. 33.

eenige verzen van TASSO, in zijn hoogstnuttig en vermakelijk, doch thans bijna vergeten werk: *de Wetsteen der Vernuften* (*), te hebben aangehaald, zegt hij, na meerdere loffpraak over TESSELSCHADE: *Wanneer Natuur met den Opaalsteen bezigh is, het schijnt, dat zy ten dien einde al de rijkste stoffen, daar andere juweelen van gemaakt worden, te zamen mengt. Even zoo heeft zy met haar Ed. gehandelt. Begeerigh om haar tot mirakel toe te beglansen, heeft zy er den uitgekleinsden geest van al de beste verstanden der wijde wereld tot overloopens toe aan geschonken. Zoo menigerlei wonderen, die dag op dag uit hare handen voortkomen, wijzen mijn zeggen als met den vinger aan, en onder andere dingen zal er de vertaling van den Tuscaanschen* TASSO *een krachtigh bewijs van verstrekken. Wy zien in Natuur, dat de wateren nooit hooger klimmen, dan de plaatzen, waar uit ze den oorsprong nemen. Men zoude twijfelen mogen, of* TESSELSCHADES *konst niet verder gaat, en hierom zoude* TORQUATO TASSO, *indien hy nog leefde, haar Ed. misselijk weinig dank wijten, dat zy de handen tot de vertolking van*

(*) 4to. bl. 248.

van zijn Jeruſalem *ooit aangewent had. Om dat zy het al te wel gedaan heeft, zoude hy er ligtelijk qualijk in te vreden wezen. Het zoude hem overmatigh aangenaam zijn, dat hy zich in eene nieuwe taal hoorde lezen en prijzen, dewijl het zoo groote glorie voor Schrijvers is, hunne werken in andere ſpraken vertaalt te zien, als het aan Koningen en Prinſen doet, dat zy nieuwe landen aan hunne ſchepters knoopen. Maar misſchien zoude hem die lange arbeid onaangenaam wezen, uit reden, dat ontallijke menſchen het afzetzel van haar Ed. boven zijn voorbeeld zouden ſtellen, ten minſten daar by vergelijken. Want gelijk ſneedige Schilders in het afmalen van groote Heeren en Mevrouwen haar juist niet naauwpuntelijk verbeelden, maar hier en daar een weinigh helpen en te baat komen, zonder evenwel van hare natuurlijke bekende gedaante te gaan; zoo heeft haar Ed., van* TASSO'S *voorſchrift niet afwijkende, hem zomtijds onderſchoort, geholpen en verheven, komende zijne konst met de hare te baat* (44).

Wij meenen, dat ſommige dichtſtukken van haar, waarin een bijzonder ernſtige en gemoedelijke toon doorſtraalt, insgelijks tot dezen tijd moeten gebragt worden. Onder deze is een

een der deftigste: MARIA MAGDALENA *aen de voeten van* JESUS.

Onttooyt of tooyt ghy u, MARIA MAGDALENE!
Als ghy uw hayr ontvlecht, verwerpt de luysterfteenen,
Verbreeckt het perlenfnoer, verfmaedt het fchijnbaer goed,
En keurt voor vuyl en vals, al wat dat voordeel doet,
Om dees uw malfche jeucht het eeuwigh te beletten,
En op een ftronckelfteen uw toeverlaet te fetten?
Godvruchte vrouw! Ghy haeckt vast nae een ftalen muur,
Die niet befwijcken kan door tijt oft droevig uur,
En van het laegh begint te flaen uw krulde rancken
Rontom een vaster voet, en wilt den Heyland dancken,
Die u heft uyt het flijck. Een innerlijck verftant
Verftaet, al fpreeckt ghy niet, als met het ingewant,
Die paerlen van uw oogh, ten toon op root fcharlaecken,
Die carmofijne fmet der fonden fuyver maecken.
Dies fpiegel u, mijn ziel! veracht het valsch cieraet
Of hecht het aen een fuyl van Hemelrijke raedt,
Welck u altijds in 't oogh fal tot berouw verwecken.
Soo kan de ijdelheyt u tot vergevingh ftrecken
Van dat u ooyt behaeght heeft weerelt, eer, of ftaet.
Schep moed uyt defes fchets beduydelijk gelaet.

O fonden wanhoop weerfter!
Stilfwijgend' deugden eerfter!
Stilfwijgende verkrijgfter!
Meer dan befpraeckte fwijgfter!

Ghy

Ghy toont bewijs, dat Godt belooft der ſonden ſoen,
Aen yder die 't ſoo doet, maer niet die 't woude doen. (45)

De regtmatige rouw ſleet allengskens door tijd, arbeid, vriendſchap en Godsdienst. HUYGENS had zich in dezen bijzonder verdienſtelijk gemaakt, in het eerst door een lijkdicht (*), later door deelnemende brieven. Om dezen tijd zond hij aan haar zijn dichtwerk, *Heylighe daghen* getiteld, en waagde het toen, ijverige pogingen aan te wenden, ten einde haar te bewegen, om uit het Roomsch Kerkgenootſchap, bij hetwelk zij, gelijk haar Vader en Zuster, gebleven was, tot dat der Hervormden over te gaan. HUYGENS ontwikkelde zijne gedachten in een deftig en doorwrocht dichtſtuk (46), doch ontving een afſlaand antwoord. Hij herhaalde des zijne pogingen, en gebruikte hierbij eene taal, die velen niet als zacht en gepast zullen beſchouwen.

TESSELSCHADE nam dit alles doorgaans ten goede op. Eens ſchijnt zij zich over die ſcherpheid aan BARLÆUS beklaagd te hebben. Deze nam de zaak voor haar op, ſchreef aan HUYGENS, en ontving een klinkdicht tot antwoord,

(*) *Korenbloemen*, bl. 624.

woord, waarin het warmst gevoel van vriendschap voor TESSELSCHADE doorstraalt. Het slot is:

Ick snijd wel in een puyst,
Daer 't leven lucht vereyscht, en onder dreigt te smooren.
Het vleijen is een gunst van doodelijck gerief.
Ick spaer de roede niet; ick heb het kind te lief. (*) (47)

Dat BARLÆUS in haar zulk een bijzonder belang stelde, bleek eene bijkomende reden te hebben. Hij was Weduwnaar. Het schoone en bevallige, zoo van ligchaam als geest, bij de Weduw, wekte bij hem nog andere aandoeningen, dan die van achting en vriendschap. Hij verklaarde aan haar zijne liefde, en vroeg haar ten huwelijk. Misschien is nooit door iemand geleerder en bevalliger gevrijd, dan door hem. Bij zijne Latijnsche gedichten is eene geheele afdeeling, *Tessalica* (48) getiteld, alleen bestaande uit verzen, aan haar gerigt. Alles was vergeefs; zij kwam niet verder dan tot vriendschap. Eens zond zij aan hem, in eenen brief over andere zaken, een afschrift van het bekend versje van vader CATS:

Als

(*) *Korenbloemen*, bl. 652.

Als van twee ghepaerde fchelpen
  De eene breeckt, of wel verliest;
Niemant zal u konnen helpen,
  Hoe men foeckt, hoe nau men kiest,
Aen een, die met effen randen
  Juyst op d'ander pasfen fou;
D' outfte fijn de beste panden,
  Niets en gaet voor d'eerfte trouw.

Antwoord genoeg op de groote vraag. Ik heb ook andere briefjes aan BARLÆUS gezien, geteekend met den letterkeer, die HOOFT van haren naam gemaakt had: *Sachte Sedeles* (*).

De Drosfaard had, zoo wel als HUYGENS (†), door velerlei aardigheden tot deze vrijerij medegewerkt; verfcheidene blijken zijn hiervan in zijne Brieven (§). TESSELSCHADE hield destijds een Buitenplaatsje in de Alkmaarfche Hout, *Belvedere* (*Schoonzigt*) geheeten. HOOFT maakte van den naam BARLEUS, *Belusfar* (*Schoon gebruik*); en daar hij het als zeker ftelde, dat *SCHOON GEBRUIK nog wenfchelijker is dan SCHOON ZIEN* (‡), voorzeide hij, dat het laatfte wel voor het eerfte zoude verwisfeld worden. Dan het was misgezien.

(*) Br. 534. (†) *Korenbloemen*, bl. 651.
(§) Br. 496, 507. (‡) Br. 507.

zien. Alle zijne verdere pogingen vermogten ook niets. Deze teleurstellingen stoorden echter de onderlinge vriendschap niet, zoo min als de vreugde, die hare tegenwoordigheid gewoonlijk onder het gezelschap op den Huize te *Muiden* aanbragt.

Waar zoude ik beginnen, waar eindigen, indien ik hiervan voldoende berigten wilde geven? Ik zoude vele brieven van HOOFT moeten afschrijven. Was er hoop op hare komst, dan werden beide vrienden op het geluid van hare keel te gast genoodigd; ook wel, *ter bruilofte op het huwelijk, dat tusschen haare en der snaaren stem zoude gesloten worden* (*). Eens kondigde hij hare komst zijnen vrienden aan met de volgende woorden: *Op, op. UE. leirze, spoore en ruste zich toe ter herwaartsreize. 't Is op lestleeden Dingsdag nieuwe maan geweest: op naastkoomenden Dingsdag zal het nieuwe zon zijn. Wat dunkt UE. van zulk een sterrekijker, die dat afzien kan? — Een ander wonder. In 't Noorden zal ze rijzen, aan de Zuiderzee daalen; ten zy dat wolk oft onweêr haar het hoofdt eer doe onder haalen* (†). Op eenen anderen tijd schreef hij aan haar zelve:

(*) Br. 591. (†) Br. 668.

ve: *Als gy niet komt, dan zullen het goudt en zilver zijn' luister, de groente haare vroolijkheidt, de spijze haare lekkerny verliezen, want zonder U is de vreugde nooit volmaakt.* (*)

Voldeed zij aan deze uitnoodigingen, *dan bleek zij de ziel van het gezelschap te zijn* (†); *dan deden zij en hare Vriendin,* FRANCISCA DUARTE, *het Muiderslot van het liefelijk geluid harer keeltjes wedergalmen; dan werden de vrolijke gasten al zingende der aarde, dat is, der geheugenisse van dagelijksche bezigheden, ontvoerd* (§).

Vertrok zij, dan veranderde alles. De Drossaard zond haar eens den volgenden brief (‡) na. *Mejuffrouw! Gy hebt hier uwe muilen gelaaten. Dit is eene leelijke vergeetelheit. Want het waar beeter dat er UE. de voeten vergeeten had, en het geen daar aan vast is. De vloer (acht ik) heeft UE. willen houden; en gy zijt haar ontslipt, gelijk* CORISCA *den Satyr, daar de perruik in den loop bleef. En zeeker, steenen en planken leggen en treuren, om dat ze niet langer van die zoete treedtjens gestrookt worden. Niettemin deeze ach-*

(*) Br. 723. (†) Br. 310.
(§) *Voorberigt voor* HOOFTS *Brieven*, bl. XIX. (‡) Br. 379.

achteloosheit Uwer E. doet ons hoopen, dat wy noch eenig ander overschot zullen vinden, en moogelijk UE. hart hier in eenigen kaamerhoek zal vergeeten zijn. Maar wat wy zoeken, het is er niet, oft het moet onzichtbaar gaan. Als 't er ook slechts vergeeten waar, ende niet met opzet gelaaten, zoude de vondt van kleener waarde weezen. — BROSTERHUIZEN *en* VERBURG *konden hier niet duuren, toen UE. weg was. Wy gingen ze 's naamiddags quijt. 't Zoud'er anders gegaan hebben, waaren de deuntjes niet uit geweest. Ach hoe binden die keelbanden! My dunkt dat ik noch al een eindt lijns oft liever lijms van den zoeten zang naasleep* (49). Niet alleen door zang- en dichtkunst werd de vreugd vermeerderd, maar ook door wijze redenen, door geleerde jokkernij (*), door allerlei vonden, bij handigheid en smaak.

Hare wijsheid en wijze redenen werden inzonderheid hooggeschat. HOOFT zette, met BARLÆUS en VAN DER BURG, haar verstand ver boven dat van ANNA MARIA VAN SCHURMAN, *om dat het werk van haar*, zegt hij, *naa Schoolmeesterye ruikt, dat van* TES-

(*) Br. 534.

TESSELSCHADE naa een verheeven vernuft, zwanger van buitenwereldtſche invallen (*). HUYGENS was eens zoodanig opgetogen over de voortbrengſels van haren verhevenen geest, dat hij, in een vrolijk gedicht, haar bij den magneet, zich bij MAHOMETH vergeleek, wiens doodkist, volgens de bekende fabel, aan het gewelf te *Mecca* zoude zweven (50).

Hare ſtem en kunst van zingen waren boven alle beſchrijving; geſtadig wordt de lof hiervan opgehaald. Bij de overweging, hoe MARIA DE MEDICIS, Koningin-Weduw van *Frankrijk*, bij derzelver aanſtaande komst te *Amſterdam*, in 1639, op het aangenaamst en waardigst zoude te onthalen zijn, raadde HOOFT aan BARLÆUS, die tot het ontwerpen der Feestviering verzocht was, *om TESSELSCHADE en FRANCISCA te noodigen, om de groote ſtadt te verplichten, door wat mildt met den rijkdom haarer gaaven te zijn. Haare Majesteit zoude zich misſchien verwonderen, dat Italië haar in Hollandt bejeegende* (†). (51).

Eens zong zij een Godsdienſtig lied op eenen Kersnacht. Haar vriend zegt er van:

ô Lof-

(*) Br. 603. (†) Br. 598.

ô Loflijk keeltjen, nae dat gy
Al 's wereldts ſtemmen waert voorby
Geſtreeft, en zat der aerdſche dingen,
Ontbrak er meer niet, dan party
Met 's Hemels Engelen te zingen (*). (52)

De bekers, waarin bij de feesten te *Muiden* de wijn fonkelde, hadden hunne waarde ontvangen door TESSELSCHADES hand. Zij beſchreef ze met ſpreuken en zinnebeelden ter leering en vervrolijking. Keurig fraai moet deze kunstbewerking geweest zijn (†). De Gastheer vroeg eens aan iemand, die zulk een bokaal bezag:

Wat ſuſt ge, Lezer! opgetogen in de toogen,
Zoo luchtelijk geſwaeyt, en vloeijende op haer pas?
Zy zijn van loome handt geſleept niet, maer gevlogen
Uyt een doorluchten geest, wiens wackre penne was
Doorluchte diamant, papier doorluchtigh glas (§).

Ik zoude nog lofdichten kunnen bijbrengen op teekeningen, op hare ervarenheid in de muzijk, op het beſpelen van het Kerkorgel te *Alkmaar*, op borduurwerk, op kunstgewrochten

(*) *Mengelwerk*, bl. 755. (†) HOOFTS *Brieven*, 356. 696. 706.
(§) *Mengelwerk*, bl. 755.

ten van paarlemoer en ſchulpen (*) ; dan ik moet mij bekorten. Al hetgene, waaraan zij hare handen ſloeg, verfraaide onder haar toezigt. In festoenen van vruchten en bloemen, door haar bij hooge feesten op het Huis te *Muiden* gevlochten, blonk zoo veel ſmaak en bevalligheid uit, dat BARLÆUS zich hierdoor genoopt zag, zijn vermogen op de Duitſche lier te beproeven. Men hoore alleen het vers *op de festoen van Bloemen.*

Geluckige Sale, daer 't Weeuwtjen in ſpoockt!
Geluckige Schouw, daer 't ſelden in roockt!
Wie ſchildert u dus? wie ſtelt u te pronck?
Wie maeckt u dus kruydigh, dus aerdigh, dus jongck?
Is FLORA gevallen uyt JUNOOS Paleys?
Is PALES in aentocht? is CERES op reys?
Heeft HEBE gevlochten dit fraeije festoen?
POMONA getempert het root met het groen?
Neen! 't is noch Godinnen, noch Goden, hun vondt.
Selfs ſtaen ſy verbaest en ſeggen in 't rondt:
De wasdom is ons, die konst van een handt,
Die ſelfs de nijt door haer geest heeft vermandt.
Ick ſie, ſeyde CERES, mijn lof en mijn halm;
Ick hoor, ſey POMOON', mijner bladeren galm;

Ick

(*) BARLÆI *Poem.* T. II. p. 428. 432. JAN VOS, *Gedichten. Verſcheidene Gedichten*, 1653. *Klioos Kraam. Nederl. Helicon.*

Ick rieck, feyde FLORA, de vrucht en de blom,
Die 't Sontje van 't Oost treckt Westewaert om;
Ick voel, fprack JUVENTA, mijn appeltjens rondt;
Ick proeve, fprack PALES, mijn pruimpies gefondt.
Toen fey de Poëet: 't Is TESSELTJENS doen,
Die 't oude maeckt jongck, de fteenen maeckt groen.
O TESSELA leef van de Goden gekust,
Die al de vijf finnen kunt geven haer lust! (*) (53)

De omgang met haar behaagde niet alleen aan Mannen; door dienstvaardigheid, nederigheid, zachtzinnigheid en zedigheid, was zij tevens de lust en de geliefde der Vrouwen. Hoe zeer HOOFTS LEONORE en derzelver Dochters haar bezinden, zoude ik uit vele brieven van den Drosfaard kunnen bewijzen (†). Eens ftelt hij voor vast, *dat zij tooveren konde, vermits Vrouw en Dochters kwijnden in hare afwezigheid. De Meisjens*, fchreef hij, *jooken naa uw bijzijn; zy hebben het hoofdt vol van TESSELSCHADES; zy droômen by lichten dag van de genooten vriendtfchappen, lekkende haare vingeren naa den hoonig van uwe lieflijkheidt* (§). ANNA VAN TRESLONG (‡) en ANNA VAN WIC-

(*) *Verfcheidene Gedichten*, 1651. *Klioos Kraam*. D. I. bl. 236. VAN HASSELT, *over de Jacobas Kannetjes*, bl. 43. 44.
(†) Br. 321. 342. 349. 356. (§) Br. 349.
(‡) BARLÆI *Poem.* T. II. p. 251.

WICQUEFORTH waren hare Vriendinnen. ALIDA BRUNO behoorde onder hare vereerders (54). Omſtreeks den jare 1642 moet zij van *Alkmaar* naar *Amſterdam* verhuisd zijn. Alhier trof haar, in 1646, de ramp, dat eene vonk uit een Smids winkel in haar linker oog ſpatte, en zij dit oog, na vele ſmarten, geheel verloor. BARLÆUS zond haar, ter vertroosting, dat ſchoon Latijnsch vers (55), hetwelk onder zijne gedichten zoo zeer uitſteekt. Zij antwoordde hem: *De geleerde pleyſter over mijn oogh is goedt en ſoet en ſaght en troostelijck en Goddelijck, maer 't ſchijnt oft daer een herder en ſtrenger Heer wil ſeggen: 't is altijt niet te doen met oly in de wondt.* HUYGENS betoonde geene mindere deelneming. Hij zond haar een ſchoon dichtſtuk, getiteld: *Ooghentroost aan PARTHENINE* (56); een dichtſtuk, hetwelk misſchien met het beste van hem, om zin- en zaakrijkheid, naar den prijs dingt, en waarin hij het gemis van één oog gering rekent, daar zoo vele menſchen, in weerwil van het bezit van twee oogen, blind zijn, of hunne ware belangen voorbijzien. TESSELSCHADE laat zich over dit dichtſtuk in denzelfden brief aan BARLÆUS dus uit:

Het

Het nerpent heyl van ons hoogh Hofwijckſe Poëet
Behaeght my echter noch, het ſij dan koudt oft heet.
Zijn reeden wel gegrondt,
Hoewel ſe ſchier een graw is,
Is ſmaeklijck in mijn mondt,
Omdat ſe nimmer lauw is. (57)

Zij onderſchreef dien brief met hare gewone zinſpreuk: *Elck ſijn waerom* (58).

Zij woonde verders te *Amſterdam*, en leefde aldaar geacht en geëerbiedigd door elken vriend van wetenſchap en deugd. VONDEL beſchonk haar met den ſchoonen *Vechtzang* (59), en droeg aan haar zijne *Electra* op; BREEROO had vroeger aan haar zijne *Lucelle* gewijd (60); HUYGENS de vertaling van de Engelſche gedichten van DONNE (61). BRANDT rekende hare tegenwoordigheid, bij de vertooning van zijn Treurſpel: *de veinzende Torquatus*, voor de grootſte eer, en gaf des eene ſchoone dankzegging in verzen (62).

Haar genoegen werd wel verminderd, door dat zij hare Vrienden, HOOFT en BARLÆUS, voor zich ten grave zag dalen (63); dan haar dichtvuur werd niet geheel gedoofd. Zij werkte destijds nog aan de vertaling van de *Adonis* van MARINO. Zij bezong ook den Munſter-

ſchen

ſchen Vrede (64), met al den gloed, dien de zucht voor het heil van het Menschdom en het Vaderland kan verwekken.

Dit was, voor zoo veel ik heb kunnen nagaan, haar laatst bedrijf. Kort hierna overkwam haar het deerlijkst ongeluk, 't welk het hart van eene Moeder kan treffen. Hare eenigſte Dochter, MARIA, was haar voornaamſte lust en troost, en deze werd eensſlags door eene heete koorts aan haar hart en aan hare hope ontrukt.

Zij ontving den troost van hare edelſte Vrienden. WESTERBAEN beijverde zich vooral. Hij zond, behalve eenige andere *troostrijmen* (*), het volgend klinkdicht:

Ghy treurde, VISSCHERS kind, om uw verloren Gaede,
 Om uwen ADELAART, doe d' onbeleefde Doodt
 Hem in zijn volle kracht ſo ſchielijk nederſchoot;
Doch een geſegent lot, tot boete deſer ſchaede,
Verſoette 't bittre roet van ſulcken ongenaede.
 Een Dochter, die in geest haer ſpeelnoots ging voorby,
 In ſchoonheyd ſonder kunst, trad in de voorſte ry,
En in bevalligheyd een keurigh oog verſaedde.
 Dees is u nu onthaelt in 't bloeijen van haer jeughd,
 En ghy verliest in haer geſtage lust en vreugd.

Maer

(*) *Gedichten*, D. I. bl. 387.

Maer treur niet, TESSELSCHAE! 't is 't werk der Cherubijnen,
Die zijn door 't keeltje van dit Engeltje bekoord,
Zy feyden: Lang genoeg zijt ghy beneên gehoord,
Kom, klim ten Hemel op, word een der Seraphijnen! (*)

De Moeder had in één opzigt dezen troost niet noodig. Zij verhief zich wederom, door ſterkte van geest en geloof, boven de droefheid. *Haar wil was wederom geboogzaam onder dien des Almagtigen* (†). Dan, helaas! het bleek nu, dat de krachten der ziele grooter waren, dan die des ligchaams. Dit bezweek onder den rouw, op den 20ſten van Zomermaand des jaars 1649. HUYGENS getuigt zulks in het volgend Grafſchrift: (§)

Dit is TESSELSCHADES Graf.
Laet niemand zich vermeeten
Haer onwaerdeerlijkheid in woorden uit te meeten:
Al wat men van de Zon kan zeggen gaet haer af.

Hoe dat ze om 't leven kwam
Verhael ik even noode.
Wat dunkt u, Moeders! 't was haer Dochter die haer doodde,
En die zy 't leven gaf, was die haer 't leven nam.

Maer

(*) *Gedichten*, D. I. bl. 386. (†) HOOFTS *Brieven*, 419.
(§) *Korenbloemen*, bl. 693.

Maer 't kind had weinig schuld;
De Moeder zag het sterven,
En stierf om dat zy 't haer geliet te kunnen derven.
Zoo sneefde TESSELSCHAE *door al te veel geduld* (65).

* * *

Ziet daar, Toehoorders! zoo vele getuigenissen bijeengebragt, als ik gepast oordeelde. Ik zou dezelve nog met vele hebben kunnen vermeerderen. Gaarne stem ik toe, dat op de getuigenis en lofspraak van Dichters doorgaans eenige korting valt; verders, dat vriendschap of liefde bij sommigen de pen zal hebben bestuurd: dan met dit alles durf ik gerustelijk, uit de algemeene overeenstemming en de waarde der getuigen, tot beider waarde besluiten, en mij overtuigd houden, dat Gij in dezen met mij eenstemmig denkt.

Gij zult ook, Mijne Vrienden! uit dit bijgebragte reeds hebben opgemerkt, dat, ten opzigte der onderlinge bekwaamheid van beiden, meer stoffe is tot vergelijking, dan tot tegenstelling. Door éénen Vader opgeleid, door dezelfde Vrienden aangemoedigd, in bijna gelijke vakken van kunst en wetenschap onderwezen, gebruikten beide de uitmuntende gaven

van

van het verſtand tot de beste einden; beide verſierden dezelve met reinheid van zeden, uit godvruchtige beginſelen; beide even nederig bij alle hare grootheid, bleven onafgebroken de voorwerpen van de achting en den eerbied der edelſte vernuften, der beste menſchen; beide bleven Vrouwen, en traden nimmer, als zoogenoemde *Sçavantes*, buiten den kring harer beſtemming; beide voldeden ook aan de hooge roeping tot Echtgenooten en Moeders (66).

Ik ben te weinig in mijne wenſchen geſlaagd, om kunstwerk harer handen (67) te bekomen, en durf hetzelve alzoo niet beoordeelen, of beider werk vergelijken; derhalve moet ik mij alleen tot het dichtkundige bepalen.

Veel had TESSELSCHADE voor, boven hare Zuster. — Om hare meerdere ſchoonheid en bevalligheid meer aangezocht, had zij verder het groot voordeel, ANNA ten voorbeelde en tot geleidſter te hebben. Ook trad zij tien jaren later ten tooneele, hetwelk destijds veel beteekende, als zijnde de gezuiverde ſmaak, in de dichtkunst vooral, in dien tijd veel toegenomen, en voorgangers, onderwijzers en vrienden zeer veel in bekwaamheid ge-

vor-

vorderd. Later genoot zij ook boven ANNA, bij het voordeel van geſtadige briefwisſeling met HOOFT, den omgang op het Huis te *Muiden*. Hoe zeer ANNA te *Dordrecht* alle voldoening voor hart en geest genoot, was de gelegenheid aldaar tot vordering niet te vergelijken bij de andere leerſchool, van welker waarde wij niet dan een flaauw denkbeeld kunnen vormen. Na dit, regtvaardigheidshalve, vooraf te hebben gezegd, maak ik geene zwarigheid, om, wat zwier en kracht van zeggen en vrolijk vernuft betreft, aan TESSELSCHADE boven ANNA den prijs toe te kennen.

Gelijk de band van den meester in het ſchrijven, of de manier in het ſchilderen, dikwijls bij den leerling kennelijk blijft, zoo ging het ook hier in de dichtkunst. Gij hebt gezien, dat ANNA de Vriendin was van CATS; TESSELSCHADE van HOOFT. Aanmerkelijk is, dunkt mij, de zweem van de verzen der eerſte naar den trant van den Zeeuwſchen Dichter; duidelijk is die van den Amſterdamſchen, doch in mindere mate, om de meerdere moeijelijkheid der navolging, uit de verzen van de laatſte te kennen. — De oudſte Zuster houdt zich, als 't ware, in de laagte, ſchildert zacht

en bevallig, put het onderwerp uit, en heeft iets praat-, iets preek-achtigs; de jongste verheft zich, schildert met stoute trekken, is wel meer donker, doch geeft ook meer stoffe tot nadenken. De eerste.... Dan laat ik liever beide zelve doen spreken, en twee proefjes tegen elkander over stellen.

Anna verklaarde eene Zinnepop, zijnde de afbeelding van eene schoon getooide Vrouw, met het opschrift: *wat is het anders als fray?* door het volgende:

Een Vrouw die niet als singht en tuyt,
Die garen danst en die de luyt
Schier nimmer uyt haer handen leydt,
Fy! fy! dat is lichtveerdigheydt.

Maer is het niet een Hemel schier
Te sien, hoe dat een geestigh dier
Met sangh en spel haer man verquickt,
Als 't noodigh huyswerck is beschickt?

Misbruyck verkeert het soetste soet
In walchelijck en bitter roet,
Ja heylsaem nutte medicijn,
T' ontijdt gebruyckt, keert in fenijn.

Dan

Dan die fijn oogh op 't eeuwigh flaet,
De tijdelijcke fraeyheydt laet,
Die met al 't wereltfche gefpoock
Verdwijnen fal als windt en roock. (*) (68)

Tesselschade, van wie ik een veel minder aantal gedichten bekomen heb, waardoor ik dus veel minder keuze had, fchilderde eens voor de uitmuntende Zangeres, MARIA PILT, *het onderfcheid tusfchen eene wilde en tamme Zangfter.*

Wilde Zangfter.

Prijst vry den Nachtegael,
Als hy u meenigmael
Verlust en fchatert uyt.
Een zingend vedertje en een gewieckt geluyt.

Wiens quinckelere foet,
De oore luystren doet,
Gauw, nae het tiereliertje
Der vlugge luchtigheyd van 't oolijk vrolijk diertje.

Wiens tjilpend fchril geluyt
Gelijck een orgel fluyt,
Veel losfe toontjes fpeelt,
En met een tong alleen, als duyzent tongen queelt.

Zijn

(*) *Zinnepoppen*, bl. 126.

E 2

Zijn hoogh' en laege zwier
Met lieffelijk getier
Van 't helle, schelle zoetje
Vermeestert al 't gesang van 't zingend springend goetje.

Een diertje wiens gelaet
In zeldzaemheyd bestaet,
Om dat het niet en heeft
Als zangh die maer een maent in 't gansche jaer en leeft

Maer 't meeste wonder dat
Zijn roem ooit heeft gehadt,
Is dat zoo kleine leden
Herbergen zulk een kracht van die luydruchtigheden.

Tamme Zangster.

Maer wilde Zangster zwijg,
En nae uw adem hijgh!
Uw tjukken heeft geen klem,
Noch komt niet by den aerdt van Rosemondtjes stem.

Die na een liever trant
Doet luystren het verstandt,
Met wisse maet en snikjes,
Die vriendlijkheytjes fluyt in vaster toonestrikjes.

Wiens

Wiens rede ſtem vertaelt
En waerdiger onthaelt
De geestjes van 't gehoor,
En hupplen doet de ziel van 't hartje tot aen 't oor.

Als zy met grof gedreun,
En dan met teer gekreun
Van minnelijke treeken
Doet onderſcheidelijk verſcheyde tongen ſpreeken.

Geen veelheyt ons verveelt,
Hoe veel haer keeltje kweelt,
Maer eenen verſchen lust
Bekoort het graege oor als 't maer een ſnikje rust.

'T is zeldzamer geneught,
Die ſtaegh op nieuw verheught,
Geen ſtemmigheyt zoo lustigh,
Als deez' die zomers is en 's winters even rustigh.

Oordeel.

Een yder oordeel nu
Van Nachtegael en u,
Wat een gelijkenis
Het ijdel galmen by dit woord bezielen is. (*). (69)

Wij

(*) *Verſcheidene Gedichten*, 1653. bl. 32.

Wij zagen dus, Mijne Vrienden! dat niet alleen de meeste, maar ook de voornaamste Dichters, die in de eerste helft der Zeventiende Eeuwe bloeiden, ter eere van beide Zusters hunne lier stemden; dat een ieder prijs stelde om bij haar bekend te worden; dat elk op het meest ijverde, om voor hare oogen uit te blinken, en dat een ieder zich in het schoonste licht zocht voor te doen. Zoude men dan hieruit niet veilig mogen besluiten, dat dit veel heeft medegewerkt tot gebruik, tot beschaving, tot verheffing, tot veredeling van ieders kunstvermogen? ook, door den invloed van beider zedigheid en deugd, tot kieschheid, tot ingetogenheid? — Ja, Mijne Heeren! ik durf nog verder gaan. In den leeftijd van ons edel Zusterpaar nam de groei onzer Dichtkunst niet alleen merkelijk toe, maar dezelve geraakte destijds op het breedst van haar bloeijen. Naar mijn inzien, heeft beider invloed en voorbeeld, zoo zijdelings als regtstreeks, hiertoe grootelijks medegewerkt. Ik durf, derhalve, deze Vrouwen niet alleen vergelijken bij die Vrouw, welke, in de Gouden Eeuw der Grieksche Letterkunde, door elken Geleerden en Dichter als de wetgeefster in het rijk van smaak geëerbiedigd, aan de kunstgewrochten van dien tijd

de

de meeste verfijning toebragt; maar, daar zij, bij ſchoonheid, deugdzaam waren, en zoo wel medewerkten als aanmoedigden, durf ik haar ſtellen boven die Griekſche Vrouw, de zoo zeer geprezene ASPASIA.

Welk eene verpligting ligt er dus op ons, Landgenooten! — Dat de Mannen medewerken, om de zoo lang miskende verdienſte van deze roemwaardige Zusters ten volle geregtigheid te doen wedervaren! Dat zij zich beijveren, om, met mij, de in het ſtof der vergetelheid bedolvene meesterſtukken van ſmaak en kunst op te ſporen en in het licht te brengen! Het kan niet misſen, of dit zal medewerken tot opwekking van de zucht, om ook de verdienſte van andere geleerde en kunſtige Vrouwen naar waarde te verkondigen. Dan zien wij, Nederlanders! ons eens ontheven van de blaam van ondankbaarheid in dit allerteederst punt, en het aandeel, 't welk der bevallige Sexe toekomt in den roem, door onze Landgenooten in het rijk van wetenſchap en kunst behaald, naar eisch opgezocht, naar waarde ten toon geſteld (70). — Dat de Vrouwen ſlechts het voorbeeld van ANNA en TESSELSCHADE navolgen! Het kan niet misſen, of vele onzer Schoonen onttrekken zich dan aan den beuzel-

geest onzer Eeuwe; zij houden op, onze rijke moedertaal te verachten, en de nuttige gefchriften van onze Voorouders en Landgenooten te verfmaden; zij zullen dan de wijsheid putten uit de beste bronnen. Dan zullen zij hare Dochters van vreemde zeden affchrikken, en alzoo tot Nederlandfche Vrouwen opleiden. Wij weten nu, wat Nederlandfche Vrouwen hebben kunnen zijn in vroegere dagen; wat zullen zij kunnen worden bij meerdere befchaving en verlichting? Zeker zien wij dan andere ANNAS, andere TESSELSCHADES te voorfchijn treden; — wij zien dan ook deze omringd door allen, die uitmunten in kunde en deugd; — wij zien dan dezen langs den weg van pligt, door haar met bloemen beftrooid, voorgaan en opleiden naar den Tempel van den waren Roem.

AAN-

AANMERKINGEN

EN

BIJVOEGSELS.

(1) Bl. 3.

Tot dit zeggen heeft voornamelijk aanleiding gegeven, dat in de dichtwerken van B. NIEUWENHUIZEN en Mr. H. A. SPANDAW vergeefs gezocht wordt naar melding van beider naam en verdienſte. De eerſte heeft het Fransch Dichtſtuk van LEGOUVÉ, *de Lof der Vrouwen*, vrijelijk en met bijvoegſels vertaald; — de laatſte gaf onlangs een Dichtſtuk, *de Vrouwen* getiteld. Beide werken zijn den welgevestigden naam der Dichteren en der Nederlandſche Vrou-

 wen

wen waardig. In de ſchoone bekroonde Prijsverhandeling van N. G. VAN KAMPEN, *over de Lotgevallen der Dichtkunst*, zijn beider namen insgelijks niet gedacht. Het vereischt ook opmerking en afkeuring, dat in het *Pan Poeticon Batavum*, bij het Leydsch Kunstgenootſchap bewaard, op geene van beiden eenige acht is geſlagen. Hierdoor is er ook niets in het groot, en voor de Geſchiedenis onzer Dichtkunst belangrijk, werk van G. BIDLO, *Pan Poeticon* getiteld; alleen is aldaar, bl. 274, eenige melding van ANNA, als Dichteres van het werkje: *de Roemſter van den Aemſtel.*

(2) Bl. 4.

ROEMER VISSCHER. Behalve het medegedeelde in de Redevoering heb ik geene berigten gevonden omtrent des mans lot en bedrijf. Bij WAGENAAR, *Historie van Amſterdam*, D. III. bl. 205, is eene korte ſchets van zijn leven. In de *Aanteekeningen van den geleerden* MEERMAN *op het Parallelon van* HUGO DE GROOT, D. III. bl. 384, is nog iets, gelijk ook eene beoordeeling van zijne dichterlijke waarde, die niet gunſtig is.

Zijne nagedachtenis is met dit alles te veel vergeten, en men zal het mij wel ten goede hou-

houden, dat ik te dezer gelegenheid over hem en zijne werken eenigzins breedvoerig uitweid.

Dat hij een der eerſte beſchavers onzer ſchoone en rijke moedertaal is geweest, zal, na de voortreffelijke *Verhandeling* van den beroemden HUIZINGA BAKKER, *over den trant der Nederduitſche Poëzij*, geplaatst in Deel V. van de *Werken der Maatſchappij van Nederduitſche Letterkunde*, geen betoog behoeven. — De verdienſten van de Kamer: *in Liefde bloeijende*, worden hierbij insgelijks naar waarde aangeſtipt, en hiervan was ROEMER VISSCHER een der verdienſtelijkſte leden. Hij had derhalve ook melding verdiend in de reeds geprezene ſchoone Verhandeling van den geleerden N. G. VAN KAMPEN. — Hoe vele aanmerkingen er ook te maken zijn op zijne verzen, wegens gemis van ſmaak, maat en welluidendheid, komt het mij echter voor, dat ROEMER het, over 't algemeen, in losheid, duidelijkheid en geestige wendingen, wint van de beide genoemde medewerkers, SPIEGEL en COORNHERT. De eerſte was ten minſte toen nog niet geheel genezen van den wanſmaak, om *retrograden* en dergelijke voortbrengſels van het valsch vernuft, op der Vlamingen

voor-

voorbeeld, te vervaardigen. ROEMER beantwoordde het geschenk van een versje, hetwelk van achteren af insgelijks konde gelezen worden, aan SPIEGEL met een Puntdicht, waarin hij zulke versjes met den naam van *krabben* bestempelt, en zijn' afkeer daarvan betuigt.

Ongelijk veel minder vindt men ook bij VISSCHER dan bij SPIEGEL de overmatige zucht, om, door overdragtelijke beschrijvingen, de zaken te verfraaijen, zoo men meende, hetwelk dikwijls op verdonkeren uitliep. — Bijzonder ijverig was hij, om de nieuwere Poëten in de Latijnsche taal te beoefenen, en de aardigheden van dezen in zijne Kwinkslagen en Puntdichten te volgen; behalve uit ANACREON, MARTIALIS, OVIDIUS en CATULLUS, zijn er navolgingen van Dichtstukjes van PETRARCHA, PANDULFUS COLLENUTIUS, ERASMUS, MORUS, SLEIDANUS, BUCHANANUS, MICHAEL MARULLUS TARCHANIOTA, HIERONYMUS ANGERIANUS, NICOLAUS BORBONIUS, JANUS SECUNDUS, ADRIANUS SCORELLUS, DOUZA, BEZA, MAROT en RONSART te vinden. Naar MARTIALIS is echter ver het meeste gevolgd, en wel meer naar dezen alleen, dan naar alle anderen te zamen.

Hij

Hij bleef bij de Roomfche Kerk; WAGENAAR heeft, ter aangehaalde plaatfe, uit ROEMERS eigene werken betoogd, dat hij vrij was van bijgeloovigheid, en, blijkens zijne oordeelvellingen over *heilige dagen*, de *beelden der Heiligen*, het *onderzoeken der Schriften*, enz. enz. durfde twijfelen en voor zich zelven denken. — Dit zoude ik met verfcheidene nieuwe bewijzen kunnen ftaven; en het komt mij, na eene naauwkeurige overweging, voor, dat ROEMER, even gelijk zijn Vriend SPIEGEL, te tellen is bij de voorftanders van de leer van ERASMUS, om liever de Kerk in de Kerk te hervormen, dan alles omver te halen, of, om de woorden van den nooit volprezenen DUIFHUIS te gebruiken, *in plaats van de vuilnis alleen, tevens den vloer uit de Kerk te vegen.* Bijzonder heeft hij zich in zijne Puntdichten uitgelaten tegen de vreemde Geestelijken, die, van elders herwaarts gevlugt, zelf vervolgers werden, den geloofsijver aanhitften, en de fcheuring ongeneeslijk maakten.

Behalve de genoemde medewerkers, SPIEGEL en COORNHERT, konde hij de edelfte menfchen als zijne Vrienden befchouwen. De CATO van zijnen tijd, CORNELIS PIETERSZOON HOOFT, de fchrandere SAMUEL KOSTER, de be-

beroemde Secretaris van *Leyden*, JAN VAN HOUT, en de lofwaardige JACOB GIJSBERTSZOON, Secretaris te *Amsterdam*, zijn vooral te dezen te vermelden.

Wat ik in de Redevoering gezegd heb omtrent zijn huis, wordt door SPIEGEL vooral bevestigd. Deze zegt ergens, dat

Zijn vloer betreden werdt, zijn drempel werdt gesleten
Van Schilders, Kunstenaars, van Zangers en Poëten.

Zijn karakter moet gul en rond zijn geweest. Hoe zeer zijn lust viel op Hekeldichten, kan men echter zeggen, dat er zekere zachtheid doorgaans in doorstraalt, en dat meer de gebreken dan de personen gehekeld worden. — De getuigenissen van zijne Vrienden bevestigen zijne gulheid en vrolijkheid. PETRUS SCRIVERIUS noemt ROEMER, in een' zijner brieven aan CUNAEUS, dien hij met het overbrengen eener groete belast: *jocorum illum et gratiarum patrem* (*). *De ronde* ROEMER is zijn bijnaam bij HOOFT, HUYGENS en anderen. Van zijne gewoonte, om de zaken in de beste plooi te schikken, en van zijne gastvrijheid, zijn zeer vele blijken in zijne werken. In de *Rom-*

(*) MATTHAEI *Analecta*, Tom. I. p. 371.

Rommelzoo, bl. 116, is zijn antwoord op vele zwaarmoedige bedenkingen van SPIEGEL, en op bl. 111 zijn *Tafel-recht*, hetwelk ik ter proeve laat volgen.

't Hooft van de disch ſy Waerdt en Waerdinne;
Verwaende courtoſy komt hier niet inne;
Beleeft en goedt ronds na Hollandtſchen aert;
Niemandt ſy boven den omganger met drincken beſwaert;
Elck moet ſitten daer de Waerdt ſal beveelen;
Ten minſten moet elck een liedeken queelen;
Het tafelbordt, u gegeven, laet voor u leggen;
Spout niet het woordt (*), (wat ſou men ſeggen;)
Boven de helft van het gediende en dient niet voort;
Niemandt waeyt met ſijn hoedt na de *benedijst* (†) is gehoort;
Boven eens ſal hem niemandt excuſeeren;
Voorts leeft boertigh en eerlijck, na uw ſelfs begeeren;
Geſchiet er ſchimp, trots, ſmaedt, onwil,
Soo moet de wijste hier ſwijgen ſtil;
Elck doe voorts ſijn best om 't geſelſchap te vermaken;
Morgen moet men daer niet ten quaden af kaken.

* * *

Deſe Wetten gaf ROEMER in ſijn eygen huys;
Die ſe niet en behagen, die blijve t'huys.

Zijn

(*) Het is mij duister, of dit *val niemand in de rede*, of *stoor het gebed niet*, moet aanduiden.

(†) Benedijst, *benedictie*, het voorgebed; *gracie*, het nagebed.

Zijn gelaat moet ſchrander en deftig geweest zijn. Ik heb de afbeelding van hetzelve kunnen geven, door de verpligtende heuschheid van den Heer DANIËL DE JONG., te *Rotterdam*, in wiens uitmuntend Kabinet de ſchoone teekening berust van J. STOLKER, gemaakt naar de ſchilderij van FRANS HALS. Waar deze ſchilderij is, bleef mij, in weerwil van alle naſporingen, onbekend. Het *emblema* van ROEMER, zijnde een roemer of drinkglas tusſchen eene wijnkan en eene waterkruik, en het onderſchrift: *Elck wat wils*, is gedeeltelijk hierbij afgebeeld, en geheel op den titel van zijne werken en in de *Zinnepoppen*, Schok II. N°. 1.

Ter laatſte plaatſe is het onderſchrift:

Die wijslick yder een toelaten kan wat wils,
Die hout ſich ſelfs gerust en voorkomt veel geſchils.

Zijne werken kunnen thans bijna als geheel onbekend worden aangemerkt, en men verwacht dus alhier waarſchijnlijk een volledig verſlag.

Het voornaamſte deel van dezelve is het boekje, *Zinnepoppen* getiteld. Zij beſtaan in eene afbeelding van iets, hetwelk betrekking heeft of toepasſelijk wordt gemaakt op eene daar

daar boven ſtaande korte ſpreuk; welk een en ander dan verklaard wordt in eene daar nevens ſtaande uitlegging. De meeste hebben betrekking tot het dagelijksch leven, en bevatten doorgaans eenige nuttige leering; ſommige zijn klaar en eenvoudig, andere ſcherp en ſtekelig; eenige zijn niet vrij te kennen van duisterheid, en van mindere beteekenis.

De eerſte druk van dit werk verſcheen te *Amſterdam*, in 1614, bij WILLEM JANSZOON, *in de Zonnewijzer op het Water*; deze is in lang 4to, met de prent en de verklaring op één blad. In dezen druk zijn de prenten zeer zuiver en ſcherp, en hierbij is geene ſcheiding tusſchen de *Zinne-* en *Minne-poppen*, die in den tweeden druk plaats heeft. — Deze tweede druk verſcheen, door de zorg van ANNA, bij denzelfden Uitgever, doch zonder jaartal, in klein 8vo. Ook in deze uitgave zijn de prenten zeer fraai, en dezelve is de beste, om de verbeteringen door ANNA, die niet alleen alles heeft gerangſchikt, en tevens verſcheidene uitleggingen verbeterd, aangevuld, en geheel nieuwe heeft gegeven, maar ook alle prenten voorzien heeft met tweeregelige versjes, die van hare ſcherpheid van oordeel en kracht van zeggen bijzonder getuigen. — De derde druk is

van 1669, te *Amſterdam* bij JOHANNES VAN RAVESTEYN. Dezelve is nimmer door mij gezien; dan, volgens berigt, zouden de platen tamelijk zijn. — De vierde druk is veel minder van plaatdruk, en verſcheen 1678, te *Amſterdam* bij SANDER WYBRANTZ en ANDRIES VINK *in Compagnie*.

In alle uitgaven is de verdeeling in *Schokken* (*), en van deze zijn er drie, dus 183, en 10 Minnepoppen, van welke laatſte de fraaiſte verklaring van ANNA in de Redevoering bl. 11 is vermeld. ROEMER ſchijnt meer *Zinnepoppen* vervaardigd te hebben, waarſchijnlijk ook *geestelijke*; dan deze zijn, zoo veel ik weet, nimmer uitgegeven. In HOOFTS *Brieven*, No. 240, is van eene melding; deze was op het ſpreekwoord: *Mompen* (bedriegen) *geldt meê*; hier was JAKOB afgebeeld, *daar hij zijnen Vader met de pelslappen loert, om het water van EZAUS zegening naa zijnen moolen te leiden.* De platen zijn fraai geteekend en zuiver geſneden, en, door dat zij doorgaans maar één beeld bevatten, eenvoudiger en klaarder dan vele dergelijke liefhebberijen

(*) Een *Schok* is een zestigtal; op elk Schok is één toegegeven als *beſlag* of toegifte, elders *toehaak*.

rijen in de werken van HOOFT, CATS, ZACHARIAS HEYNS, SEVECOTIUS en anderen, aldaar *Zinnebeelden* genoemd.

Van zijne andere dichtwerken verscheen de eerste druk in 1612, bij JAN PAEDS JACOBSZOON te *Leyden*, in lang 4to en met de oude Hollandsche schrijfletter of loopend schrift, zonder des makers naam, en, zoo het mij toeschijnt, buiten zijn weten. De titel is: *'t Lof van de mutse ende van eene blaeuwe scheen, met noch andere ghenoeghelijcke boerten en quicken*, enz. In de Voorrede is gemeld, dat het 't werk van ROEMER is, en tevens is alhier veel bijeengebragt tot zijnen lof, uit de getuigenissen van JANUS DOUZA en anderen. — Aanmerkelijk vooral is deze Voorrede om de vermelding der nummers van de Puntdichten, die naar MARTIALIS gevolgd zijn. Onder de *Quicken* zijn verscheidene, die of niet van ROEMER zelven, of, als van minder allooi, naderhand zijn uitgeschift.

Eene betere uitgaaf verscheen, met den titel van *Brabbelingh*, in 1614, bij WILLEM JANSZOON, *op het Water in de Zonnewijzer*, klein 8vo, met eene Duitsche letter. Deze pronkt, behalve met den titel, met twee aardige prentjes; vooraan is de Zotheid, met

een ſnaaksch oog hare ſpottende pop aanziende; het opſchrift is: *Elçk heeft de zijn'* — het onderſchrift: *Dit is de mijn'* (*). Achteraan is de aardige afbeelding van een' man, met een ſatyriek gezigt door de vingers ziende, insgelijks voorzien van eene pop, die lagchende en met ezelsooren voorgeſteld is; het onderſchrift is: *quaeſo*, (ik bidje). Hierbij is ook eene geestig geſtelde Voorrede, waarin hij vooral zich gebeten toont op de likkebroeders van BACCHUS gild, die bij de roemers zich allerlei aanmerkingen veroorloven, en op de ſchijnheilige pilaarbijters, die doorgaans geheel vergeten, wat zij bedreven en gezegd hebben, en geſtadig anderen veroordeelen.

De derde druk verſcheen ook te *Amſterdam*, in 1669, bij JOHANNES VAN RAVESTEYN, met gelijken titel, doch zonder prenten. Vermits deze het meest bekend en te krijgen is, heb ik denzelven bij de aanhalingen gebruikt. Er zijn

I. Zeven Schok *Quicken*, (Kwinkſlagen.) Deze zijn van allerlei aard; vele getuigen van zijn

(*) Dit prentje is door FRANS HALS, blijkens de teekening van J. STOLKER, op den achtergrond van de ſchilderij, als aan den muur gehecht, afgebeeld. Om het oog niet te verwarren, heb ik het niet doen afteekenen.

zijn vrolijk vernuft, dan vele ook van de ruwheid en onbeschaafdheid van zijnen leeftijd; deze laatste missen, behalve welluidendheid en maat, die kieschheid in uitdrukkingen, welke thans met reden algemeen verlangd wordt. — De meeste zijn betrekkelijk tot de vrouwen en de vrijerij, en hier zijn de navolgingen van vele bevallige minnedichten van ANACREON, CATULLUS (*), OVIDIUS, ANGERIANUS, JANUS SECUNDUS, waarover reeds gesproken is.

H.

(*) Het was voor mij eene aangename verrassing, hier onder versjes te vinden, die onze te weinig gekende Friesche Hoofddichter, GIJSBERT JAPIKS, zoo meesterlijk in onze oude Landtaal heeft overgebragt, en waarover zulke keurige berigten gevonden worden in de fraaije Redevoering van mijnen Vriend RINSE KOOPMANS over GIJSBERT JAPIKS als *Dichter*, geplaatst in het *Nieuw Magazijn van Wetenschap, Kunst en Smaak*, als ook in de werken van mijnen geeerden Leermeester, den Hoogleeraar EVERWINUS WASSENBERG, in de *Narratio de vita, moribus ac carminibus* GIJSBERTI JACOBI F., in 1793 door deszelfs waardigen Leerling GERARDUS BENTHEM REDDINGIUS verdedigd, en in zijne voortreffelijke *Taalkundige Bijdragen tot den Frieschen tongval*, Stuk I. bl. 187. Het is hier de plaats niet, om dit alles breedvoerig te betoogen; dan de aanwijzing zal waarschijnlijk aan sommigen niet onaangenaam zijn, dat het Vde *Carmen* van CATULLUS bij ROEMER VISSCHER is Schok II. No. 49, bij GIJSBERT JAPIKS bl. 33; de 15de Lierzang van ANACREON bij R. V. Schok II. No. 29, bij G. J. bl. 34; het *Eratopegnion* van HIERONYMUS ANGERIANUS in *Deliciis Poëtar. Italorum* Tom. I. p. 186. *Collect. Gruteriana* bij R. V. Schok III. No. 40. bij G. J. bl. 35. Quik No.

II. Twee Schok *Rommelsoo*, (Mengeldichten). Deze zijn meerendeels van ernstigen aard, en loopen over allerlei onderwerpen. Ik kan echter aan dezelve geene groote waarde toekennen. In het tweede Schok zijn vele kleine gedichten uit CATO, om op tafelborden te schrijven.

III. *Raedtsels.*

IV. *Tuyters*, (Sonnetten, Klinkdichten).

V. *Jammertjens*, (Elegiën, Klaagdichten).

VI. *Tepelwercken* (*), Mengelwerk van grootere uitgestrektheid dan in de Rommelzoo; onder meerdere zijn *de lof der Rhetorica* (†), *de lof van de blaeuwe scheen* en *de lof van de mutse*, de beste.

Om

No 16 van Schok III. is ook bij G. J. bl. 29. No. 1 van Schok II. is op het schutblad bij G. J. enz.

Uit de vergelijking van het een en ander zal de eerste gissing van gemelden Hoogleeraar, dat de Friesche Dichter de oude talen niet gekend heeft, aanmerkelijk bevestigd worden; ten minste is het mij als hoogstwaarschijnlijk voorgekomen, dat ROEMERS navolging aan den anderen niet onbekend is geweest, omdat het Friesch meer hiermede overeenstemt, dan met het oorspronkelijke; zeer aanmerkelijk hebben echter deze navolgingen onder de handen van den Fries gewonnen.

(*) In Friesland is dit woord *tepelwerk*, *tepelen*, of liever *tiepelwerk*, *tiepelen*, nog niet geheel buiten gebruik; het komt overeen met het meer bekend *knutselen*, *knutselwerk*. Het zoogenoemd *knippelspel* heet aldaar het *tiepelspel*.

(†) Der Dichtkunst, die men toen nog alzoo noemde; van hier Rhetorijkers enz.

Om van de dichterlijke waarde in gedachten, hoe veel er ook op ſtijl en houding is aan te merken, eenigzins te doen oordeelen, geef ik eene proef van vrolijken ſtijl uit de derde Elegie.

Ben ick niet geluckig dat my Godt heeft toegeveugt
Een Vrouwe die verciert is met ſchoonheyt en deugt?
En dat geluck dat quam tot my gedreven
Met uwen Brief, die ghy my hebt geſchreven;
Geluck is waerlijck de veeder en de ſchacht,
Die ſchreef dat ſoo groot van my is geacht:
Geluckig is de hand dieſe gezegelt heeft en gebonden,
En aen my, door gratie, heeft geſonden:
Geluckig was de bode dieſe t'mywaerts brengen ging:
Maer noch veel geluckiger die den Brief ontfingh.
Hoe ick deſen Brief meer en meer deur las,
Hoe grooter mijn lust om te leſen was:
Want alle mijn verdriet dat ruymde 't velt,
En mijn geneught drongh op met gewelt,
Ter tijdt toe dat ick las een woordeken ongier,
Dat ick deſen Brief moest werpen in 't vyer.
Doe liet mijn geneughte weder hangen 't hooft,
Denckt hoe dat twijffel mijn ſinnen had berooft:
Want de onderdanigheyt die t'uwaert groot is,
My deſen Brief te verbranden geboodt wis,
En de lust die ick had om die te bewaren,
Trock de handt te rugge, en dedet niet garen.

Al te met wurp ick die in 't vyer om te branden:
Terſtondt greep ickſe weder uyt met mijn handen:
Dan weder daer in, en kort weêr uyt na deſen:
Ten laetſten liet ickſe branden, om dattet ſo moest weſen,
Seggende, na dat ickſe menighmael had gekust,
Ghy moet verbrandt zijn om dattet haer ſoo lust:
Want ik wil haer liever gehoorſaem met druk en pijn,
Dan ongehoorſaem met alle vreughde zijn.
Siet hoe tot ſtof en asch is gekomen,
De meeste vreught die ick oyt heb vernomen.
Maer ſoo ick van u mach krijgen noch een Brief,
Om die te verbranden mijn alderliefſte Lief,
Sal ick die by mijn herte leggen met gevoegh,
Daer ſalſe, om te barnen, vinden vyers genoegh,
En ſal bevinden hoe ſeer het amoureuſe vyer
Mijn herte heeft ontſteken door haer ſoet beſtier.

Ik zoude dit medegedeelde nog aanzienlijk kunnen doen uitdijgen, door de inlasſching van getuigenisſen van anderen; dan ik beperk mijnen lust. — Bijſchriften op zijn gelaat heb ik niet gevonden; van de Grafſchriften is het volgend van HOOFT het beste:

ROEMER VISSCHER rust hier binnen,
Moe geſpeelt met Hollandtsch jock,
Want hy quicken by de Schock
Schreef, en Popte met de Sinnen,
Siend' al 's weſeldts wetenſchap
Aen voor vulſel van de Kap.

(3) Bl. 7.

Dit *glasschrijven* moet niet verward worden met het *glasschilderen*, hetwelk bij vele Schrijvers (*) met elkander verwisseld wordt. Het laatste, hetwelk, door het opstrijken en inbranden der verwen, en door het afsnijden en aaneenhechten, van het glas, eene omslagtige werkzaamheid vorderde, was niet voor Jufferlijke handen tot uitspanning geschikt. Het *glasschrijven* bestond in het trekken van letters op glas met krullen en andere versiersels, en het was toen mode, om vrienden en bekenden met aldus bewerkte *bokalen*, *roemers*, *fluiten*, *schalen op schroeven*, en andere drinkglazen te beschenken. Het werk van ANNA en TESSELSCHADE, voor zoo veel ik gezien heb, komt hiermede overeen.

HOOFT maakt, in het in de Redevoering ingeweven vers, melding van het *stippen op glas*; dan ik gis, dat dit om het rijm gezegd is; mij is ten minste niet voorgekomen, dat

AN-

(*) Zie VAN MANDER (uitgaaf 1618) in het Leven van LUCAS VAN LEYDEN, bl. 135. AMPSING, *Haarlem*, in het Levensberigt van H. SYMONS, bl. 311. TYBOUT KUFFENS, bl. 365. H. GOLTSIUS, bl. 369. BALEN, *Dordrecht*, Levensberigt van J. VAN KUYK, bl. 648. HOUBRAKEN, *Schouwburg*, D. I. bl. 231 en 316.

ANNA de glazen op zulk eene wijze (*) bewerkt heeft, als voorheen door GREENWOOD, SCHOUWMAN, HOLLARD, en later door WOLF, met zoo veel lof als bekwaamheid is gedaan. Ik zoude gaarne anders betoogd hebben, dat ANNA of TESSELSCHADE dezen Kunstenaren hierin ware voorgegaan, en alzoo den weg gebaand hadde voor deze fraaije bewerking, die vooral door den laatstgemelden Kunstenaar tot zulk een hoogen trap van volmaaktheid en schoonheid is gebragt.

(4) Bl. 8.

Wie deze Moeder was, bleef mij eenigzins onzeker. Uit een briefje van TESSELSCHADE aan HOOFT bleek het mij, dat de Moeder MAGDALENA heette. Zij maakte het overlijden van haar Dochtertje in April 1630 bekend, en schreef toen: *Ick had het soo geerne behouden, ook om door haer naem aen mijne Moeder te denken, die ick niet gekend heb.* In ROEMERS *Quicken* zijn eenige versjes aan en over eene MAGDALENA JANS, en dus gis ik, dat dit haar naam zal zijn geweest.

(*) Dat de kunst van op 't glas te stippen of te drillen destijds niet geheel onbekend was, blijkt uit JAN VOS, *Gedichten*, bl. 248.

(5) Bl. 11.

Onder deze Zinnepop ſtaat:

Soeckt ghy bemint te zijn? bemin: want d'eene min
En voorbeweſen jonst brenght noodtlijck d'ander in.

(6) Bl. 11.

Het opſchrift van deze Minnepop is: *Penetrat et ſolidiora.* Het onderſchrift:

Met PALLAS ſchilt bedeckt, heb ick de Min getert,
Hy lachte ſnaecks, en ſchoot, ay my! recht in mijn hert.

(7) Bl. 11.

Bij het uitſpreken van de Redevoering had ik dit, alleen om de meerdere welluidendheid en betere maat, twijfelachtig geſteld; dan, uit de vergelijking van de vroegere en latere drukken, bleek het mij ſtellig, dat deze Bijſchriften het werk van de Dochter en niet van den Vader zijn. Gaf ik aan dit moeijelijk werk den ſchuldigen lof, dan zoude ik de meeste moeten afſchrijven; ſommige zijn reeds vermeld, doch tot eene betere proef geef ik nog het volgend twintigtal:

Op een blaasbalg, waarmede een ſmeulend vuur wordt aangeſtookt, bl. 2.

De vonck der Deught ſchijnt vaeck beneveld en bedamt,
Die, als goê leringh blaest, weer helder brant en vlamt.

Op

Op een zeilend ſchip, met eene opgehaalde boot aan de zijde, bl. 14.

Verdraeght geduldelijck wat last en ongerief
Van dat u in den noodt kan dienſtigh zijn en lief.

Op een zwaard, met geldſtukken belegd, bl. 28.

Geen ſterckte, macht, geweldt, zijn by mijn kracht te lijcken,
Waer ick die ſlechts vertoon, gaet elck eerbiedigh wijcken.

Op een waslicht, hetwelk op eene bepaalde maat brandt, bl. 45.

Benaude herten die Tyran of duyvel quelt,
Vertroost u, want Godt heeft haer tijdts beſteck geſtelt.

Op eene perkementen acte, met een groot afhangend zegel, bl. 46.

'k Hou niet van die met ſchoon beloften ons verdooven,
Daer doen het zegel is, daer moet ick het gelooven.

Op een geweerſlot, met een lont en een vuurſlag tevens voorzien, bl. 58.

Wanneer een wijs man yet misluckt of ſportelt tegen,
Soo redt hem ſijn verſtandt, dat laet hem niet verlegen.

Op eene klappende raaf, bl. 67.

Die ſijn geluck niet ſwijght, die werdt daer door benijt,
Of lockt een ſchalcke Vos, die 't hem maeckt listigh quijt.

Op

Op een eekhorentje, hetwelk, met behulp van zijn' ſtaart, op een ſtuk hout over een beekje drijft, bl. 77.

Neemt waer de mid'len u geſonden van den Heer,
Godt helpt die, die, niet luy, hem ſelven ſtelt te weer.

Op een' hond met een blok aan den halsband, bl. 81.

Die redens ſachte juck verwerpen, dwinght men met
De togel ſcherp van dwangh, en ſtraf van ſtracke wet.

Op een egel, door twee honden te vergeefs aangevallen, bl. 87.

Spits uw gemoet met deught, onwanckelijck en vast,
Soo ſal u deeren niets, hoe nijt en laster bast.

Op een aap, die den poot van de kat gebruikt, om de kastanjes uit het vuur te halen, bl. 92.

Veel ſoecken eygen baet, met 's anders ſchâ of leet,
Noch werdt dees ſchelmſche treck met redens ſchijn bekleet.

Op het heiwerk aan de zeedijken, en de ſpreuk, bl. 122.

Daer de natuer heeft ramp,
Set het vernuft een klamp.

Hollanders ſchaemt u niet 't verwijt van 't driftigh landt,
Door ramp van de natuer blijckt en blinckt uw verſtandt.

Op

Op een man, die een wolf bij de ooren heeft, bl. 127.

Ontsteeck den droes een kaers, al maeckt hy 't al wat grof,
Ick neem ghy vat hem al, hoe raeckt ghy weer daer of?

Op een zwemmer, die zich op opgezette blazen betrouwd had, en door het breken van dezelve te gronde gaat, bl. 143.

Wie sorgloos hem verlaet op bystant van sijn vrinden,
Die sal hem in den noodt deerlijck bedrogen vinden.

Op de Faam met twee bazuinen, bl. 145.

En kreunt u vroomen niet: geen faem uw deught belast,
Noch boosen u verblijdt: geen faem uw smet afwascht.

Op iemand, die een boom snoeit, bl. 165.

Met armoed, sieckt en pijn, druck, onspoet en verdriet,
Snoeyt Godt ons dertelheydt, maer haet ons echter niet.

Op een springer, die vooraf de maat van zijnen polsstok neemt, bl. 171.

Die staet set na sijn goet, sijn macht meet, en bedenckt,
Springht drooghs-voet over, daer een ander in verdrenckt.

Op in een doofpot ingerekende kolen, bl. 173.

Die 't overschot bewaert, en suynigh wesen kan,
Heeft, als de doorslagh mist, weer wat te tasten an.

Op

Op een' vuurslag, bl. 182.

Door naerstigheydt en dwangh werdt vaeck wel opgeweckt
't Vernuft, dat onder d'as van plompheydt lagh bedeckt.

Op de fabel van den ijzeren en den aarden pot, bl. 190.

Gevaerlijck is altijdt de vriendtschap ongelijck
Van die die boven u verheven zijn of rijck.

(8) Bl. 12.

Behalve de reeds geplaatste aanvullingen in poëzij, verdient nog melding het volgend bij- en over-schrift op de gewone afbeelding van *de Fortuyn*.

Het bij-schrift is:

't Geen de fortuyn my gaf, onttrockse schielijck my:
Maer gaven van de deught, die blijven eeuwigh by.

De verklaring is:

Wat roemt de mensch van de Fortuyn,
Die doch soo los staet en soo kuyn;
Al geeft sy somtijdts goedt en eer,
Seer lichtlijck gaet sy 't nemen weer:
Haer wufte ongestadigheydt
Van veel onwijsen werdt beschreydt:
Maer gaven van de milde deught
Sijn wijsheydts en genoegens vreught.

Ge-

Gedult en rede en goedt verftandt,
Daer door fet hy felf na fijn handt
Het avontuer; hy puft, belacht
Haer gramme, onmachtige macht. (*)

Na dus van het dichterlijk werk van ANNA berigt en proeven gegeven te hebben, zal ik de aanvullingen in gebonden ftijl door haar niet onaangeroerd mogen laten. Die uitleggingen zijn met de letters *A. R.* geteekend, en fteken doorgaans bij de overige af in klaarheid; doch het fchijnt tevens, dat zij haren ftijl veel naar dien van haren Vader heeft gewend; die is ftouter en fcherper, dan men anders van eene Juffer zoude verwachten. De twee volgende kunnen tot proeven dienen.

Op Pl. XXIII. van het eerfte Schok zijn een groote begrafenis-lantaarn zonder kaars, en een klein hand-lantaarntje met licht, als bij elkander ftaande, verbeeld.

Opfchrift: *'t Scheelt te veel.*

Onderfchrift:

Soo veel dit flonsje kleyn de groot' te boven gaet,
Oock boven rijck en fchoon 't verftant te loven ftaet.

Ver-

(*) *Zinnepoppen*, bl. 179.

Verklaring:

De beminders van het gemeenebeste ſeggen, dat men wel mach bidden dat rijcke en hoogh-gebooren lieden wijſe kinders krijgen, want ſy raken op 't kusſen, niet tegenſtaende het altemet groote Lantarens ſonder licht zijn; daer een kloeck verſtandt in een man van lagen ſtaet ſoo veel mee verſcheelt, als een kleyn Slonsjen, maer vol lichts, dat men in de handt moet nemen, om ſijn ſcheenen niet te ſtooten tegen ſulcke onnutte ballasten, die braef en rijckelijck toonen ſoo langh het dagh is, maer in den nacht, dat is in den noodt, als men raedt en licht van doen heeft, doen ſy niet 't geen ſy ſchijnen te belooven; en daer ſy om gemaeckt zijn.

Op Pl. I. van het derde Schok ſtaat een groeijende mastboom.

Opſchrift:

Daer werdt geen Sant
Verheven in zijn landt.

Onderſchrift:

Wie dat uytmunten wil doorluchtigh en vermaert,
Die ſoeckt ſijn avontuer, en laet ſijn eygen haert.

Verklaring:

Daer de Masten wasſen, en acht men die

niet ſoo veel, noch men verwondert ſich (door de gewoonte) niet van hun hooge ſteyle rechtheydt. Maer ſoo men die vervoert op andere plaetſen daer men ſe weet te gebruycken, zijn ſy veel geldts waerdigh. Men ſal gemeenlijck ſien, dat Mannen van uytmuntendt verſtandt, geleertheydt of konst, een Toorts, ja een Son in andere Landen, en nauwelijcks een kleyn Lampjen in haer eygen Vaderlandt geacht zijn.

(9) Bl. 13.

Van dit keurig Dichtſtuk zoude ik gaarne breede berigten willen geven. Het is te vinden in een boekje in breed 8vo, getiteld: *Minnekunst, Minnedichten, Mengeldichten. Te Amſterdam, by* DIRK PIETERS VOSKUYL, 1622. (*) Wie de Dichter zij, is mij niet gebleken; dan het was een *Amſterdammer*, die om dezen tijd de Hoogeſchool had verlaten, en die bekend was met de voornaamſte Mannen van zijnen tijd, blijkens de *Mengeldichten*, waarin vele dichtſtukjes zijn, voor de Stam-

(*) Bij een' tweeden druk, 1626, is hetzelve getiteld: *Minnekunst, Minnebaet, Minnedichten, Mengeldichten.* Vele van de laatſte zijn hierbij weggelaten, en de Opdragt aan ANNA is hier bij geplaatst met het opſchrift: *Hollandtſche Bottigheyts Verdediging, aen* ANNA ROEMER VISSCHERS.

Stamboeken van dezen gefchikt. Er zijn verders fchoone vertalingen bij uit ANACREON, HORATIUS, enz.

De *Minnekunst* is naar OVIDIUS, doch naar de Hollandfche zeden gerigt. De *Minnedichten* zijn insgelijks zeer kiesch, ja veel kiefcher dan men bij de meeste zijner tijdgenooten vindt. Voor de *Mengeldichten* ftaat het volgend *Eerdicht*, *gefonden aen* ANNA ROEMERS.

Wanneer ick leef', ô Maeght, uw deftigh-foet Ghedicht;
Waer door ick te gelijck vermaeckt word en gefticht,
En als ick fie uw geest, met duyfent aerdigheden
Op 't fachte doek gemaelt, in 't harde glas gefneden,
Befluyt ick een van drien; Of dat men heeft ons landt
Hier voren, buyten fchult, een fchandtvleck aen ghebrandt,
Wanneer men 't heeft beticht, van onbequaem te wefen
Om yet te brenghen voort dat waerdt fou zijn gheprefen;
En als men hielt voor vast, dat wie uyt Hollandt fproot,
Moest wefen plomp en lomp, van alle gheest ontbloot:
Of dat (ghelijck hier niets beftendighs is te hopen)
De kunften by verloop van tyden oock verlopen,
En fo een yeder volck fijn beurt eens hebben moet;
De Hemel defe beurt ons nu beleven doet:
Of wel dat ghy (ô prael der prachtighe verftanden!)
Een eene Phœnix zijt van onfe Nederlanden,
En dat Natuur in u een wonder heeft ghewracht,
Tot blijck van haer noch niet gantsch uyt-gheteelde kracht.

G 2 Doch

Doch als ick 't wel besin, en recht gae over-weghen,
Besluyt ick 't al in al, en gheen de waerheydt teghen.
  Want so by yeder volck een redelijck verstant
  En Goddelijcke ziel den mensch wort ingheplant,
Die, even als papier dat noch is onbeschreven,
Alsulcken wesen krijght als haer de Meesters gheven:
  En so de Hemel, recht ghelijck hy 't al omgort,
  Sijn gaven over al oock mildelijck uytstort,
Wie sal dan, so hy niet de reden uyt wil bijten,
't Vernufts ghebreck het landt en niet de luyden wijten?
  Bœotiën, hoe wel 't wiert eertijts bot gheacht,
  Heeft PINDARUS nochtans ghequeeckt en voort-ghebracht,
Die met sijn schrandre geest, en net-ghewrochte dichten,
Het gantsche Griecken-landt erkent wort voor te lichten.
  En wat de Werelt schrolt, en hoese Hollandt scheldt,
  Noch vindse niemandt die sy voor ERASMUS steldt.
ERASMUS, eer sijns eeuws, in Hollands schoot gheboren,
Die ons te voorschijn bracht de Musen lang verloren.
  Dat oock de kunsten gaen van 't een tot 't ander volck,
  Leert d'ondervinding selfs, en hoeft gheen ander tolck.
Het rijck Egyptenlandt, waer met sijn seven vloeden
De wonderlijcke Nijl sich na de zee komt spoeden,
  Heeft voor de wijsheydt eerst een hooghe-school bereydt,
  Die daer van daen te mets haer vorder heeft verspreydt
Door Sidon, door Chaldeen, door Persen, en door Meden,
Tot daer de morghen-Son gaet op sijn waghen treden:
  Van 't Oosten is se weer nae 't Westen toe ghedaelt,
  En heeft in Griecken-landt haer adem wat ghehaelt,

AL

Alwaerse soo ghequeeckt en soo wiert onderhouwen,
Dat sy een vaste stoel daer scheen te willen bouwen;
Ghetuyghe sy hier van so menigh aerdigh Geest,
Wiens werck men alle daegs in Griecksche spraek noch leest.
Ons Hollandt was toen woest, en woester noch de luyden;
Nu is de kans ghekeert, en Griecken is op huyden
Dat eertijds Hollandt was, en Hollandt heeft al 't gheen
Dat Griecken in die Eeuw haer selfs schreef toe alleen.
't Is waer dan, dat ons landt, niet min als andre landen,
Een Voedster-vrouw kan zijn van aerdighe verstanden,
En dat het ons ontbrack hier voren, niet so seer
Aen oordeel en vernuft, als onderwijs en leer:
't Is waer oock, dat die uur is eyndelijck ghekomen,
Dat kunst en wijsheydt hier haer woonplaets heeft ghenomen:
Doch alderwaerst is dit, dat ghy, ô ANNA! zijt
Een Phœnix van uw landt, een wonder van uw tijdt.
Want of wel nevens u, de wijd beroemde namen
Van HUYGENS, HOOFT, DE GROOT, de Griecken selfs beschamen,
So zijt ghy niet-te-min de eene Maeght alleen
Die Hollandt heeft ghesien den Helicon betreen;
Die in verstandt de Mans, in handtwerck tart de Vrouwen,
En u van alle-bey doet voor verwinster houwen;
Die al, wat leerbaer is, te leeren hebt begheert,
En tot verwondrens toe, in alles zijt volleert.
Roem van ons' Eeuw! by wie sal ick u verghelijcken?
Sal 't SAPPHO zijn? ô neen; die moet ver voor u wijcken,
Want hadse schoon uw geest, sy had niet uwe handt,
Die u gheen minder lof verkrijght als uw verstandt.

 Sal

Sal 't dan ARACHNE zijn, die wel so trots van herten
Op hare naey-kunst was, dat sy dorst PALLAS terten?
Neen; dese noch veel min het by u halen ken,
Want had sy uwe naelt, sy had niet uwe pen.
Wel aen, begaefde Maeght, laet uwe wyse Dichten,
So wel als uwe kunst, voor al de wereld lichten:
Op dat, so wiese lees', u oordeel, 't eenigh een,
Een yeder onghelijck, sich selfs ghelijck alleen.

(10) Bl. 13.

Dit bleek mij uit een liedeboekje van dien tijd, getiteld: *Het Hollandsch en Zeeuwsch Nachtegaeltje*, waarvan mij de 9de druk, *Amsterdam* 1633, ter hand kwam. Het lied, aldaar gevonden, is, als doelende misschien op bijzondere zaken, minder merkwaardig. — Ook vond ik deze spreuk onder twee op noten gestelde liedjes, die achter het boekje, waartoe de volgende aanteekening betrekkelijk is, worden gevonden. Deze zijn niet onaardig, en geheel in den stijl van ANNA.

(11) Bl. 13.

Dit zeldzaam boekje is getiteld: *De Roemster van den Aemstel, off Poëtische Beschryvinghe van de Riviere Aemstel, met verklaeringhe van eenige duystere woorden. T'Aemstel-*

ſteldam voor CORNELIS WILLEMSZ. BLAU-LAKEN, *Boeck-verkooper in de St. Jans ſtraet in het gulde A. B. C.* Ik vond wel den naam van ANNA ROEMERS alleen op den rug van het bandje geſpeld; dan, behalve dat ik veel vertrouwen voed op de kunde van den vorigen zoo wel als den tegenwoordigen bezitter, is bij mij weinig twijfel voor de verzekering, dat dit het werk van onze Dichteres zoude zijn, overgebleven.

Het is ontegenſprekelijk, hoe zeer zonder jaartal, in de eerſte helft der zeventiende eeuwe uitgegeven, en waarſchijnlijk tusſchen de jaren 1614 en 1638, vermits de Zuiderkerks toren op het fraai titelprintje is afgebeeld, en die van de Westerkerk niet. 't Is het werk van eene maagd, die ANNA heette, blijkens een versje: *Tot Momum.* (Aan Momus.)

Ghy, ſpotter! hart ghebeckt,
Die doch met yder geckt,
Wat ſult ghy hier bejaghen?
Het is een maaght die prijst;
Een vrouw men eer bewijst;
Wie ſal uw ſchimpen draghen?

Noyt ALEXANDER wou
Hier voormaals met een' vrou

 Of

Of de Amazones ſtryden;
Want hoe het ging of niet,
Geen voordeel, maar verdriet
Stondt hem daar af te lijden.

Hetzelfde ghy verwacht,
O ſpotter! die veracht
Het geen de maaghden ſinghen;
Men ſal u tot een loon
Van distelen een kroon
Om 't ſmalig hooft gaan wringen.

Ghy, die hier ANNA hoort
Op d' *Aemſtels* groene boord
Dit waterdeuntjen queelen,
Ay leert haar waarſe mist,
Of waarſe haar vergist
Wilt dat goedgunſtig heelen.

De blijken van belangſtelling in HOOFT en SPIEGEL, door de Hofſtede *Meerhuyſen* van den laatſten te gedenken, doen mij te eerder dit werk aan ANNA toeſchrijven; dan met dit alles houd ik het voor eene van hare eerſte lettervruchten; zij noemt het ook ergens de voorloopſter van grooter werk over den *Aemſtel.* Het Dichtſtuk beſtaat uit een *Hymnus* of Lofzang op de Rivier; deze is vier en der-

dertig zijden groot, en dus te wijdloopig om in te lasſchen. De ophelderingen van eenige duistere woorden zijn, naar mijn inzien, van een ander, en dragen meer blijken van goeden wil om den lezer te helpen, dan van bekwaamheid; zij gelijken veel op de noten van MINELLIUS; daar de ſtijl met de eerſte Voorrede overeenkomt, zal de Uitgever CORNELIS WILLEMSZ. BLAULAKEN hiervan waarſchijnlijk de maker zijn.

(12) Bl. 15.

Ook bij *Geſchiedſchrijvers* van vroegeren en lateren tijd vindt men haar onder de geleerde Vrouwen met lof vermeld. Zie, om van anderen te zwijgen, *W. VAN GOUTHOEVEN*, *Oude Chronycke en Historien van Holland*, *'s Gravenhage* 1636, bl. 226. *BEVERWYCK*, *Uytnementheyt des Vrouwelicken Geſlachts*, bl. 160 enz. *BALEN*, *Dordrecht*, bl. 1281. *WAGENAAR*, *Historie van Amſterdam*, D. III. bl. 205.

(13) Bl. 15.

O D E

Op de geboorte van onse
Hollandtsche SAPPHO,

ANNA ROEMERS.

Als 't heyligh Noodgeheym wat zeldsaems ons wou jonnen,
En saligen onse eeuw, toen quam in 't licht der sonnen
Dees kunstrijcke ANNA, wien de hemel had besint,
Soo haest de Goden en Godinnen dit vernamen,
Sy met de Musen uyt haer hooge setels quamen
Om te begroeten, en te segenen het kint.

Sy lagh in 's Voedsters schoot, en sloegh de teed're lichten
Op d'ommestaenden Rey van blinckende aengesichten:
Een heyl'ge glans, soo't scheen, sweefde om haer edel breyn.
De Rey der Hemel-lien schiep een te sonderlingen
Genoegen, en bestond eenstemmighlijck te singen,
En heyl te wenschen 't kind dat meer was als gemeyn.

Groei, songen sy, en bloei, ontluyck, ô bloem der bloemen!
O roem van uwen tijd, daer ROEMER op mach roemen!
Eer van uws Vaders huys en pronck van uwe stadt!
Gedurende de lent' van uwe onnoosle jaren,
Moet u noch leet, noch ramp, noch onspoed wedervaren,
Dien d' Hemel opgeleyd heeft als een weerde schat.

De

De tijdt genaeckt, dat, om den lof-krans te bejagen,
Ghy noch ARACHNE met uw naeldwerck uyt ſult dagen;
Nature met 't pinceel, graef-ijſer, kole, en krijt:
POLYMNIA met ſangh: ERATO met uw ſnaren:
De Schrijvers met uw pen, die in elck een ſal baren
Verwonderingh, als ghy der Schrijv'ren Phœnix zijt.

Der kunst-bemind'ren oogh ſal gaen de muren vryen.
Die rijck'lijck zijn bekleed met uwe ſchilderyen:
De Spiegel-glaſen, die te çierlijck zijn vermaelt:
De Boecken geſtoffeert met duyſenderley dingen,
Vol kunst, vol printen en verſcheyde teeckeningen:
De zijde ſtoffen, die geziolt zijn van uw naeld,

Maer dit ſal 't minſte zijn, wanneer de Faem ſal loven
Uw' rijm en proze, dat ſijn ziel ontfingh van boven;
Als GROTIUS verſtomt; als CATS verbaast toekijckt;
Als HOOFT verwondert ſtaet; als HEYNS met ſijnen SCHRIJVER
Uw gulde Veerſen leest, en d'een uyt grooten ijver
By PALLAS, d'ander u by SAPPHO vergelijckt:

Wanneer ghy met uw dicht verdient de lauwerbladers,
En çiert de *Poppen*, en uytbeeldingen uws Vaders,
Die u in wijsheydts School van jonghs heeft opgequeeckt,
Wie dan uw Spreucken, en uw Rijmen komt t'erkouwen,
Sal roepen: dit's geen maeghd, noch van 't geſlacht der Vrouwen,
't Is MARO die hier ſinght, 't is CATO die hier ſpreeckt,

Was

Was op, geluckigh kind! was op in goede zeden!
Die van 't verwond'ren noch ſult worden aengebeden,
Vermits uw oordeel, en uytſtekende verſtant:
Was op, geluckigh kind! çieraet van uwe tijden!
De Hemel u beſchut' voor al die u benijden:
Was tot een wonder van het prachtigh Nederlandt.

Soo eyndighde de groet, en ſegeningh der Goden,
Die haer geſchencken mild de jonge vrucht aenboden,
En met een hemelsch ſpoock verdwenen uyt 't geſicht;
De ſpruyt nam toe, en hoe ſy meer beſtond te bloeyen,
Te meer de wijsheydt met haer jaren ſcheen te groeyen;
En 't geen eerst minder was, dat wierd een grooter licht.

Ten langen lesten moet de nijd nu ſelf belyen,
Dat in haer zijn vervult der Goden prophecyen,
Dat 's Hemels ſchatten zijn te recht aen haer beſteed.
Geestrijcke Jonckvrouwe, ô wat ſullen wy u wyen!
De Nymphen van ons Y haer in uwe eer verblyen,
En ſtaen tot uwen dienst wilveerdigh en bereed.

Maer, uytgeleſen Maeghd! vermits der grooten gunſten,
En 's levens ijdelheydt verdwijnt met alle kunſten;
Vergaep u niet aen 't geen dat ſchielijck ſal vergaen;
Wil met uw ſchrand'ren geest niet hier beneden marren,
Maer altijt hooger gaen, en ſweven na de ſtarren,
En Hemelwaerts 't geſicht als een SIBYLLA ſlaen.(*)

(*) *Poëzij*, Deel I. bl. 287. VAN BEVERWYCK, *Uitnemendheid der Vrouwen*, bl. 161. Voor den tweeden druk der *Zinnepoppen*, enz.

(14) Bl. 15.

Aen de eerbare en konst-rijcke

Jonckvrouw

ANNA ROEMER VISSCHERS.

Godin, die by den ſtroom des Amſtels zijt geboren,
Van PHŒBUS ſeer bemint, van PALLAS uytverkoren,
Geboren als ick meen, en menigh man gelooft,
Niet uyt uws moeders ſchoot, maer uyt uws vaders hooft:
MINERVA van ons lant, en tiende van de negen
Die PEGASUS beſtort met ſijnen ſoeten regen,
Of alle tien alleen: de vierde van de dry
Die VENUS gade ſlaen, en dansſen aen haer zy.
Het zy dat ghy met gout een aerdigh werck wilt weven,
En ſticken met koleur, ARACHNE moet het geven;
Het zy dat ghy den draet gaet nemen en de naelt,
Het ſchijnt dat ghy met krijt of met koleuren maelt.
Laet komen het pinceel, APELLES ſal beſwijcken;
Neemt kolen uyt het vier, PROTOGENES ſal wijcken,
En geven u den prijs; maer meest de diamant,
Om dat hy weerdigh is, past in uw' weerde hant,
Die treckt al wat ghy wilt, en ſchijnt op u te wachten,
Als ſlaef van uwen geest en vliegende gedachten;
De Son, de ſchoone Maen, al watter is of was,
Of yewers weſen kan, dat ſtelt hy in gelas,

Wat

Wat THALES heeft bedocht, PYTHAGORAS gefwegen,
En SOCRATES gefeyt, en al de wijfe plegen
Te fchrijven op papier, en prijfen aldermeest
Als noodigh voor den mensch, dat fchildert ghy nu eest
Of treckt het met de pen. De deughe die wort gewefen,
En metter hant gevoelt, en niet alleen gelefen,
Het zy dat ghyfe fet op lijnen of op doeck,
Of als de mannen doen, maeckt een verftandigh boeck.
Het felve plagh te doen het volck dat aen de ftroomen
Van Nilus heeft gewoont, fy fchilderden met boomen
En dieren alderley, fy gaven door een plant
Te kennen haren fin en innelick verftant.
Als ghy geboren wert, MINERVA quam beneden
Van haren hemel hoogh met ERATO getreden,
En loegen u eens toe. TERPSICHORE die nam
Het kint in haren fchoot, en VENUS gaf 't de mam.
CUPIDO wieghde felf, en gaf u vast te raken
Sijn pijlen en fijn boogh, wanneer ghy quaemt te waken,
Gelijck de kinders doen; daer van en hebt ghy niet
Gehouden, dan dat ghy noch alle dage fchiet
Met oogen vol venijns. Maer als de teere jaren
Der kintsheyt onbevroet bynae ten ende waren,
Doe quam URANIE, die bracht een groote fles
Uyt Castalis de beeck, en leerd' het kint fijn les.
Het fpinnewiel, de fpil, en is niet dan voor finnen
Die trecken naer het graf, en anders niet beminnen
Dan tijdelicken loon; niet die door eer en lof
Verheffen haren geest, en vliegen uyt het ftof.

De

De hemel was uw boeck; ghy laest ſijn goude noten,
De letters van de nacht, daer met hy ſtaet begoten,
  En kendet al ſijn volck; wat dat ORION doet
  Geteyckent aen ſijn hooft, maer meest aen ſijnen voet,
Al loopend' in de locht, en toonende ſijn hielen;
Waerom dat CEPHEUS ſtaet, en HERCULES moet knielen;
  Wat ſterren dat hy draeght noch boven op ſijn huyt;
  Waer al de teyckens ſtaen van PERSEUS eu ſijn bruyt,
Waer dat de Jonckvrou ſtaet, die van ons is getogen
Door onſen handel ſlim, en oppewaert gevlogen,
  Die ghy geſelſchap hielt, oock wonend' in de locht,
  En ARIADNES kroon, die ghy wel dragen mocht.
Dan ſaeght ghy naer den wegh, niet daer de Goden wonen,
Die verder van ons zijn, maer hare vrome ſonen,
  En dochters, door haer deught; de klare wegh, dewelck
  Nu noch geſprickelt is van JUNOOS witte melck;
Daer ghy noch wonen ſult, ten zy dat ghy wilt weſen
Wat naeder aen de lier van PHŒBUS ſelf gepreſen
  En in de locht geplant, alwaer men haer ſiet ſtaen
  Dicht aen de ſeven-ſter, niet verre van de Maen.
Dit was al uwen lust, de menſchen te verlaten,
En het gemeyne volck met ſijnen lust te haten,
  Die altijt hangen aen het aertrijck, ende niet
  Het gene dat alleen de Hemel in ons giet.
De geest, die vlieght om hoogh, is van gelijcken aerde
Gelijck het heete vier; klimt altijt van ſijn aerde,
  En gaet van daer hy komt; hy weet dat al het gout
  Dat onſe ſinnen treckt, daer Amſterdam op bout,

Niet

Niet anders is als flijck, dat eerstmael is begraven;
En zijnde los gemaeckt, ons selve maeckt sijn slaven;
  Krijght sijnen glans van ons, en sijne suyverheyt,
  Ja selve sijnen prijs van onse sottigheyt.
O groot, ô manlick hert, en weerdigh niet te leven
Daer sich de menschen maer tot ydel goet begeven,
  Maer daer uw susters zijn, of daer MINERVA leeft,
  Die by Tritonis vloet altijt haer woonplaets heeft.
O ster, ô hemels kint, van wonderlicke flamme,
Vol geest, vol locht, vol vier, vol Goddelicke vlamme,
  Gemaeckt tot spijt van ons, en boven alle wensch,
  In vrouwelicken schijn schier meerder als een mensch.
Had PHŒBUS u gesien, sijn DAPHNE sou noch leven,
Of ghy sout selve zijn dat haer nu is gegeven,
  De kroone van sijn hooft; maer seker ick en kan
  Niet dencken of hy wenscht te wesen uwen man;
Te wetten uw verstant met hemelsche gedachten,
Met Goddelicken praet, en met geleerde nachten,
  Met hooge wetenschap, en redenen van al
  Wat in de werelt is en nae ons komen sal;
Wat dat de koude nacht des winters doet vertragen,
Des somers wederom doet wackeren de dagen;
  Wat dat de groote zee doet komen ende gaen,
  Den hemel loopen om, het aertrijck stille staen,
Het water in de locht gelijckelick doet wegen,
Soo dat het niet en valt; wat ons den soeten regen,
  Den kouden hagel maeckt, de mane van ons weert,
  En wat dat seggen wil de sterre met de steert.

Die

Die dan APOLLO waer, die ſoud' hem konnen lijden,
En ſoude JUPITER ſijn JUNO niet benijden,
Al hout ſy aen den dis altijt den hooghſten kant,
En draeght den blixem ſelf wel dickwils in haer hant. (*)

(15) Bl. 15.

Deze zeldzame druk is mij door de heuschheid van den Heer Mr. T. VAN LIMBURG ter hand gekomen. Dezelve is zonder jaartal, in breed 12mo, en is voorzien met zeer ſchoone prentjes, naar welke naderhand de grootere platen in de latere uitgaven van de werken van CATS vervaardigd zijn. Deze platen zijn naderhand niet in de *Maagdepligten*, maar in de *Minne- en Zinnebeelden*, en in den *Spiegel van den ouden en nieuwen tijd* gebruikt, en door den Dichter met andere op- en bij-ſchriften voorzien.

In dit boekje ſtaat vooraan het *Maagdewapen*, doch geheel anders dan in de meer bekende uitgaven, zijnde hier alleen de druivetros uit het Vrijsterwapen, en hierop volgt de Opdragt aan ANNA. Ik heb het laatſte gedeelte van dezelve in twee brokken in de Redevoering ingevlochten, en meen nu ook het eerſte gedeelte te moeten geven. Het is te zamen een ge-

(*) *Nederduitſche Poëmata*, bl. 144. VAN BEVERWYCK, *Uitnemendheid der Vrouwen*, bl. 176.

geheel, en men zal de uitgeſtrektheid, uit liefde voor Vader CATS, wel verſchoonen.

Aen de eerbare, achtbare, constrijcke

Jonck-vrou

ANNA ROEMERS.

De Hemel heeft ghebaert; van daer is afghecomen
Een Dier, een heerlijck Dier, dat wy een Menſche noemen;
Een Dier, der dieren vorst; een wonderbaer ghebou,
Wiens hooch-verheven geest ſweeft over man en vrou.
Wat roept men overal, het moet, het ſal hem rouwen,
Die yet meer drucken wil in 't loſſe breyn der Vrouwen
Als ſlechtelijck de naeld te paren met den draet,
Of hoe men met de ſpil en ſpinrock ommegaet?
Wat roept men overal, dat aen het Vrou-geſlachte
Gheleertheyt veeltijts brenght verkeertheyt in 't gedachte?
Wat roept men overal, dat Maechden wijs en clouck
Bevlecken in 't ghemeen den maegdelijcken douck?
Com, ſeg my doch, waerom en ſal een Maecht niet vatten,
So wel als ghy of ick, van wetenſchap de ſchatten?
Is dan het Manne-volck ſo hooch en clouck van aert,
Dat al de wijsheyt ſit ghedoken in den baert?
Woont al des werelts geest juyst in den geest der Mannen?
En is dit geestich volck van geestigheyt verbannen?
Wat maeckt men ons al wijs! ghewis, dit aerdich dier
Heeft, ruym ſo diep als wy, ſijn deel in 's hemels vier.

Wie

Wie heeft er oyt ghehoort, dat dwaesheyt wast door reden?
Of dat de weerde Deucht verslimt des menschen zeden?
  Wie heeft er oyt ghehoort, dat wijsheyt brengt ten val?
  Swijg stil, verkeerde hoop: 't en sluyt doch niet met al.
Wel aen nu, wie ghy zijt, doorsnuffelt al de Maechden;
Die oyt den snellen loop van PEGASUS na-jaechden;
  Hoe dat ghy 't heft of legt, hoe veel ghy soect of leest;
  Geen isser oyt gheleert, en geyl met een gheweest.
Ghy brengt my SAPPHO voort: maer SAPPHO, wiens gedichte
Noch huyden is bekent, is niet geweest de lichte,
  Die PHAON, VENUS wicht, oneerlijck heeft bemint,
  Maer een, die tucht en eer ten hooghsten hadt besint.
Dan neemt dat ghy misschien of dees' of geen mocht weten;
Die, door der mannen list, haer selven had vergeten;
  Daer tegens wederom stel ick een grooter schaer
  Van Maechden, wel gheleert, en niet te min eerbaer.
Wie sal ick noemen eerst? U THEIA, wiens gedichten
Noyt voor den hooghen sang HOMERI wilden swichten;
  Een Maecht nau twintich jaer, als u de bleecke doot
  Ginck leyden, metter haest, na CHARONS swarten boot?
SULPITIA, van u mach 't Vrou-geslacht wel roemen;
Want MARTIALIS zelf derf u wel *heylich* noemen;
  Al is hy een trouwant van VENUS dertel hof,
  Noch uyt een vuylen mont perst reynigheyt haer lof.
CLEOBULINE, coom, u moet men hier oock prijsen;
CLEOBULI geslacht, een van de seven wijsen;
  Na dat u synen naem en deucht uw vader gaf,
  Droegt ghy uw maechdom mee, maer niet uw lof in 't graf:

Sal onder dees', uw ſpruyt PITAGORA niet weſen,
Die nae haer vaders doot in ſijne School quam leſen,
En ſtaende op ſijnen ſtoel, ginck brengen aen den dach
Wat THALES heeft bedacht, en PLATO ſchrijven mach?
Denckt offer nu een Maecht vol ſchoonheyt, deucht en eeren,
Hier in een Hooge-ſchool de jeucht beſtont te leeren,
En deed' aldaer haer leſſ, en met een ſoeten mont
Van conſt en hooghe leer ontſloot den rechten gront,
Wat ſy het hoogſte goet, hoe dat men in moet binden
De tochten des gemoets; of wat de ſnelſe winden,
En ſneeuw, en hagel baert; waer af het aertrijck beeft;
Waerom de zee haer ſtroom by beurten neemt en geeft.
Wat toeloop ſouder zijn om ſulcken leſſ' te hooren?
Die ſtem ſoud' aen de jeucht vry dieper gaen in d' ooren,
Dan offer ergens ſat een Grimmert, 't hooft gefronſt,
Neuswys en, ſo hy meynt, groot-vader van de conſt.
Een Grimmert, ruych ghebaert, die, door een hevich crijten,
Doet daveren de ſchool, en dwingt de lucht tot ſplijten,
Spreeckt even als een Prins, en hout het voor ghewis,
En dat ſijn woort een wet, ſijn plack een rijckſtaf is.
De cleyne Borgery zit in gheſtadich beven;
De vreeſe neemt haer meer, als neerſtigheyt can gheven.
Maer ſacht wat, mijn vernuft! 't is wat te verr' ghegaen,
Uw rad glijt buyten ſpoor, kies weer de rechte baen.
PHENOMONÉ, van u moet ick al mee vermelden,
O vindſter van 't gedicht, bequaem tot lof der Helden!
CORINNA, geeſtich Dier! ghy dient hier oock ghetelt,
Ghy wert in Grieckſchen rijm voor PINDARUS gheſtelt.

Men

Men zie verders bl. 16, 17 der Redevoering.

Waarom van dit vers in de latere drukken van CATS werken geene melding zij, is mij duister gebleven. Dat ANNA een aanzienlijk deel had in de zamenſtelling van het werkje: *de Maagdepligten*, was echter geenszins onbekend. In de Opdragt door ZACHARIAS HEYNS van zijne *Zinnebeelden* aan de Overijsſelſche meisjes vond ik:

De Zeeuwſche zijn bedacht en ſtichtelijk verlicht
Door d'Hooggeleerde CATS in zijnen Maagdenpligt,
Doch onder het beſtuur van ANNA ROEMERS handen,
Die wel te regt men noemt de Muſa dezer Landen.

Zij deelde ook bijzonder in den lof, aan CATS door verſcheidene Poëten bij de eerſte uitgaaf toegezwaaid; onder deze Lofdichten munt bijzonder uit een vers van L. PEUTEMANS.

(16) Bl. 19.

Mäjeboom. Vermits deze letterkundige aardigheid meer betrekking heeft tot de beide Zusters, dan tot HOOFT, deel ik beide versjes hier nog eens mede. HOOFT zond, volgens de gewoonte van dien tijd, aan haar, na het vertrek van *Muiden* in 1621, een' Maje-

 boom,

boom, en liet dezen zeggen: (Zie *Mengelwerk*, bl. 753.)

ORPHEUS met zijn ftem en vinger
Maakte eertijds de boomen voeten,
Dat zy by gekroondè ftoeten
Liepen naar den zoeten zinger,
Is 't dan vreemd dat ik verflinger
Op uw fpeelen,
Op uw queelen,
En loop achter aan uw keelen?
Ik ben van het zelfde volk,
En was hy der Goden tolk,
Gy zijt fpeelnoots van Godinnen,
En indien THALIE haar finnen
Eens tot trouwen zet, zult gy
Elleck zitten aan een zy.

Deze Majeboom geraakte ongelukkig overboord, en derhalve zond HOOFT met den Brief N°. 97 het volgend versje over, hetwelk door mij in HOOFTS handfchriften gevonden is. Hier zegt de boom aan den vinder:

Hier kom ik Majeboom
Gedrëven van den ftroom,
Om dat ik Visfcherinnen
Haar fang voor Mereminnen

Ver-

Verkoor. My ſmeten deez'
In 't hart des Zuiderzee's,
Daar ik heb moeten ſterven
En ſoo lang moeten zwerven,
Om te verzaên haar nijdt,
Dat ik mijn bloem ben kwijt.
Maar ik heb nog mijn dooren
In plaatze van 't ſpeelkooren;
Rijgt hieraan bloemen fris,
Daar 't nu de tijdt van is,
Ten zy gy zijt een dovert,
Dien zang noch ſpel betovert,
En plant my op haar wal;
Ik zal door 't ſoet geſchal
Der lieve Viſcherinnen
Een ander leven winnen.

(17) Bl. 19.

Het beste dichtſtukje heb ik in de Redevoering ingevlochten. Er is nog een klinkdicht ter dankzegging *voor eene looze perruik*, door haar voor HOOFT vervaardigd; een zeldzaam bewijs zeker van de groote verandering in gebruiken en in jufferlijke handwerken, en een nieuw duidelijk bewijs, dat men destijds met het woord *perruik* het eigen en natuurlijk hoofdhaar bedoelde. Zie *Mengelwerk*, bl. 672. Op bl. 696 is een aardig grafſchrift voor haar,

toen zij, kort na haar huwelijk in *de Zijp* zijnde, als levendig begraven scheen. Uit HOOFTS handschriften bleek mij, dat de zang, beginnende: *Voogdesse der Gemoeden*, (*Mengelwerk*, bl. 656.) ook aan haar gerigt was.

(18) Bl. 19.

Zie HOOFTS *Brieven*, N^b.97. Hieruit blijkt, dat beide Zusters de Zamenspraken van LUCIANUS destijds beoefenden.

(19) Bl. 19.

HOOFTS 98ste Brief loopt over een devies, aangaande hetwelk een gesprek had plaats gehad. Hij zegt verder: *Wie zoude waagen yets te hervattèn, dat in de vierschaar van UE. gezuivert vernuft heeft te recht gestaan, ende zich aan die gerustheidt niet laaten genoegen? gelijk ik vrees aldaar yet te doen verschijnen, alzoo verblijde my, als 't gevaar over ende de proef gedaan is. Ende oft reden oft hartstogt, die UE. hebbe doen oordeelen, en kan niet anders als eere doen aan de geene die 't vonnis voor hem heeft. Gemerkt de roem gebonden is aan UE. uitspraak, in veugen als 't noodtlot aan de woorden* JUPIJNS, *daar de Poëet af zeidt:*

On-

Onwikkelijk gewigt ſteekt in zijn woordt beklemt,
En 't noodtlot past op al het geene dat hy ſtemt.

Vreezen mag hy dan die een ſcherpe rechtſter aan UE. vindt: ende ik wel hoopen dien last t'ontgaan, door UE. goede gunſte.

(20) Bl. 20.

HOOFT had een klinkdicht gemaakt ter eere van HUYGENS. Dezen had dien lof afgewend, en teruggekaatst op HOOFT, in een klinkdicht op gelijke rijmklanken. Dit gaf aanleiding, dat beide den bal nog eens aan elkander toeſloegen, en dat ANNA, TESSELSCHADE, J. VAN BROSTERHUIZEN, J. VAN ZOMEREN, en GEORG RATTALLER DOUBLET, zich in dit vriendelijk geſchil mengden, en ook op dat rijm klinkdichten gaven. Deze getuigen zoo wel van aller geestigheid en dichtvermogen, als van genegenheid jegens HOOFT en HUYGENS. Alle acht Klinkdichten zijn bij HOOFT, *Mengelwerk*, bl. 673, en bij HUYGENS, *Korenbloemen*; bl. 256.

(21) Bl. 20.

Van de dichtſtukken van HUYGENS zijn er twee aan de beide Zusters gerigt. Het een

 is

is een brief, uit *Londen* in den jare 1622 geschreven (*), en draagt bijzonder vele blijken van genegenheid en hoogachting bij krachtige lofspraak, doch is als dichtstuk zeer duister. Het ander is het lijkdicht op den Vader (†), waarin veel tot beider lof. Vooral wenscht hij de *Zusters* geluk met de vriendschap met HOOFT, die haar schadeloos konde en zoude stellen voor het geleden verlies.

Onder de Sneldichten is een niet onaardig inschrift voor een boek, aan haar ten geschenke gezonden.

De Schrijver van dit Boeck, beschrijver van dit blad,
Bad ROEMERS oudste kind sijn Leserin te wesen,
En soo sy 't schrappen wil met een doorgaende klad,
Bekent hy voor de hand het vonnis wel gewesen.
Sijn voornaem is een C, sijn toenaem is een H,
Sijn bijnaem: *eeuwig Vriend van* ANNE *en* TESSELSCHAÊ. (§)

Het beste is, naar mijn inzigt, het Klinkdicht op de *Diamantstift;* weshalve ik het hier laat volgen.

Ghy,

(*) HUYGENS, *Korenbloemen*, bl. 201.

(†) Ald. bl. 211. (§) Ald. bl. 634.

Ghy, die den ſnellen treck op het gelaſen blad
Van 't VISSCHERS meiskenshand ſiet ſlingeren en wenden,
En naulijck mercken kont, waer 't ende ſal belenden,
En van ſoo vremden werck de reden niet en vat.

Hoort watter onder ſchuylt: de penne die ſy hadd'
En over 's roemers ijs ſoo wonderbaerlijck mende,
(Dit's een veranderingh die NASO niet en kende)
Was een bevroſen drop van Hippocrenes nat.

Gaet, vreemdelingh! veracht ons koude Noorderlanden,
By 't heete vruchtbaer ſand van uw verſenghde ſtranden;
Beſchuldigh onſen vorst van luttel vruchts of geen:
Heeft *China*, heeft *Peru*, heeft *Indien* vernomen
Uyt ſijnen warmen ſchoot te weſen voortgekomen
Oyt kostelicker nat, oyt konſtelicker ſteen? (*)

(22) Bl. 21.

Dit dichtſtuk heb ik na het uitſpreken der Redevoering gevonden, bij den 5den druk van *DE GROOTS Bewijs voor de waarheid van den Christelijken Godsdienst*, bij *EVERT VISSCHER*, *Amſterdam* 1728; het luidt:

Aen

(*) HUYGENS, *Korenbloemen*, bl. 262.

Aen den Hooghgeleerden Heere

HUGO DE GROOT,

Nae zijne welgelukte Uitkomſte 1621.

So aengenaem is ons de Zon niet als zy neêr
Haer ſtraelen ſchiet, nae langh bedompt en mottig weer;
So aengenaem komt ons geen ſtroockend wintje teegen,
Als wy onlustig ſwoel met hitte zijn verleegen;
So aengenaem is aen geen Hert, nae lange jaght,
Het water aen de beek; als my uw onverwacht'
En blijde uitkomſte was. O licht van onze tijden!
Van duyzenden, die in uw luck'loos luck verblijden,
Derf ik vermetelijk wel terten d' aldermeest,
Die in groot-achtingh heeft uw Grooten naem en geest:
Jae, d'alderblijdſte lonk, die my 't geluk kan geeven,
Is, dat ik u noch eens magh ſpreeken van mijn leeven.
Waer tintelt nu uw glants? Waer ſtraelt de ſchoone Zon?
Daer Hollandts weecke oogh niet tegens zien en kon.
Helaes! wel verr' van ons. Een ſchat van grooter waerde
Lagh onlanghs by geval vertreeden in der aerde,
Daer Hollandt ſchratſte in, maer met ESOPUS Haen
Voor dierbaer diamant verkoos een gerſtengraen.
Met dit Juweel mooght gy, ô Vranckrijck, nu vry proncken.
Het ſchittert om end' om van wijsheyts heldre voncken.
En Gy Heer Koningh, d' alderbraefſte Koninghs Zoon,
Dits u een rijcke bagg' en paerel aen uw kroon;

Dat

Dat ſulk een Phœnix, daer de waereldt af verwondert,
Wiens weergae mooglijck in geen duyzend jaer opdondert,
Soekt heul aen u, jae koomt zigh geeven in uw handt,
Ontvlucht de banden van zijn eygen Vaderlandt.
Maer ſo de meeste reuck des pepers blijft beſlooten,
Tot dat ſe met geweldt aen ſtucken wordt geſtooten,
En de kamille geeft of weinigh geurs, of geen,
Tot datſe met den voet van iemandt werdt vertreên;
So gy, die tot een roem van Hollandt zijt gebooren,
Soudt nauw te vinden zijn, ten zy gy waert verlooren:
't Is altijdt ſo geweest, dat nimmermeer een Sant
Verheven of geëerdt werdt in zijn eygen Landt.
Mijn hart jaeght in mijn borst, ik kan den geest niet weeren,
Die my ten monde uitbarst, en my doet Propheteren:
Dat ik op
Hoogheydts top
Zie geraeckt,
Dien de nijdt
En de ſpijt
Heeft gelaeckt.
't Overvloed
Van zijn ſpoedt
Sal geen endt
Hebben by
't Geen daer Hy
Mee ont-rendt.
Ook zijn eer
Meer en meer

Door

Door de Faem
Maekt vermaerdt
En verblaerdt
Zijnen Naem.
Als zijn lust
Soekt de rust
Van de doodt;
Zijn geslacht
Sal geacht
Worden GROOT.

De Heer Mr. T. VAN LIMBURG, eigenaar zijnde van de Latijnsche overzetting door den grooten man, en wel van deszelfs eigen handschrift, heeft de vriendelijkheid gehad mij hetzelve te verleenen. Gaarne versier ik deze Bijlagen met de plaatsing van dit dichtstuk; zoo veel ik weet is hetzelve nimmer in druk uitgegeven.

CARMEN

ANNÆ VISSCHERÆ

AD

HUGONEM GROTIUM.

Non nobis nitidum gratius est jubar,
Cum sudo radios exserit aethere
Mundi sol oculus, post pluvios dies;

Nec

Nec flamen placidum laetius advenit
Spirantis Zephyri, cum nimius calor
Vires languidulis subtrahit artubus;
Nec fontis gelidi suavior est aqua
Cervo, qui celeres praecipiti fugâ
Evasit catulos, quam mihi nuntius
Is qui fata tui tristia carceris,
Mutata in melius, ruptaque vincula,
Cum vix ulla super spes foret, attulit.
O saecli et patriae maxima gloria,
Inter mille viros quos tua faustitas
Etsi infaustae juvat, provoco quemlibet
Nullus, Nullus erit, qui magis aestimet
Te mentisque tuae quod proprium est bonum
Voti summa mei, quo melius nihil.
Jam divina queat ferre benignitas,
Haec est ut liceat te prius alloqui
Quam suprema oculos nox mihi clauserit
Ah nunc splendor ubi est; lumen ubi tuum?
Quo cessit Batavi fulgor Apollinis,
Quem recto nequiit cernere lumine
Tellus quae genuit? proh dolor et scelus
Longe, longe abiit. Nuper in angulo
Gaza ingens jacuit, squallida pulvere,
Quam damno proprio patria respuit,
Gallo illi similis, vel sapiens minus,
Cui magni pretii (fabula uti docet)
Prae granotritici sorduit unio,

Dum

Dum terram digitis ſcalperet impiger.
Credo ſuscipient hoc decus inclytum
Clari Francigenae, quod ſapientiae
Scintillas varias undique funditat.
At tu Rex populi, maxima maximi
Patris progenies, hunc diadematis
Ornatum egregium ne fuge regii.
En Phoenix tibi ſe jam dedit in manus
Qualem forte decem cernere ſaeculis
Orbi non dabitur: poscit opem tuam,
Ingratae fugiens vincula patriae.
Ut ſeſe piperis latius exerit
Virtus cum teritur; ſicut et Anthemis
Tum primum redolet cum premitur vagis
Calcantum pedibus; ſic quoque jam tua,
O ſidus Batavi conſpicuum ſoli,
Laus non tanta foret tu niſi publicis
Fatis inferior quam fueras foris
Est verum vetus hoc, credite posteri,
Dictum, nemo ſuis a popularibus
Virtutis pretium, quod meruit tulit.
Sed quid? plena Dei numine meas furit,
Pectusque inſolitis motibus aestuat
Et linguâ jubeor prodere condita
Parcarum tabulis fallere nesciis.
Cerno veri praescia vates
Quem livor edax, odiique malum
Perdidit, alte nunc tergemini

Me-

Merito erectum ad culmen honoris.
Quin bona posthac nullas metas
Nullum rebus, statuet laetis
Fortuna modum: non ille tamen
Quantus, quantus poterit raras
Quas circumfert
Animi dotes aequare favor.
Tum fama tubâ non falsiloquâ
Didet laudes haud morituras
Qua terra pater
Post cum placidae requie mortis
Cupiet summum finire diem,
Seris olim postera saeclis
Soboles MAGNUM *nomen habebit.*

Ik maak tevens geene zwarigheid, mij met de getuigenis van VOLLENHOVE aangaande deze twee verzen te vereenigen. Hij schreef op 28 April 1679 aan G. BRANDT, bij het toezenden dezer gedichten: *Zie hier ANNA ROEMERS gedicht, met eene vertalinge, die, nergens van hare gedachten en geestige vonden afwijkende, het werk ondertusschen (het geen van weinige vertalers wordt vernomen) niet weinig versiert, en zich zelven in eene andere tale doet overtreffen. Het tart in het Nederduitsch, mijns oordeels, (de netheid der ta-*

tale ter zijde gesteld, die naar de gelegenheid van dien tijd is) alle Dichteresſen, die ooit vermaart waren: maar zou in 't Latijn mogen gesteld worden bij de kunst der doorluchtigste mannen, ook zelfs van de aloudheid.

(23) Bl. 21.

SIMON VAN BEAUMONT. Zie over dezen mijn *Staatkundig Nederland*, D. I. bl. 68. Zijne gedichten, getiteld *Horae ſuccisivae*, *Tijdſnipperingen*, zijn door zijnen jongſten Zoon in 1640 uitgegeven., en verdienen, blijkens het medegedeelde in de Redevoering, geenszins de vergetelheid, waartoe zij ſchijnen vervallen te zijn. Zijne verzen zijn van zeer gemengden aard; meerendeels zijn het *puntdichten* en *quinkſlagen*, zoo wel in het Latijn en Fransch, als Nederduitsch. Eene afdeeling is er, alleen beſtaande in *Minnedichten*, getiteld: *Jonckheyt*; deze zijn hier en daar vrij dartel, en men ſtoot zich wel eens aan eene min kieſche uitdrukking. Behalve de geplaatſte *Welkomstgroet*, zijn er nog drie versjes, op deze reis doelende. BEAUMONT ſcheen te twijfelen, of ANNA wel komen zoude; en hierop ſchreef hij:

Jonck-

Jonckvrou wees niet bevreest voor onse Zeeusche lucht,
't Is maer een yd'le waen en ongegront gerucht,
Het lant is groen en versch, draecht vruchten en goet coren,
Uyt 't soute water is Vrou VENUS self geboren:
Het laffe platte soet wort overal gelaeckt,
En 't is altijt wat brack, dat wel en aerdich smaeckt:
Het jong-volc comt somtijts wat coortsicheyt besoucken,
Maer 't comt meest van de wermt der doucken by de broucken;
Maer dit can u niet schaen, die met een koele sin
Hebt altijt by de hant *goet raet tegen de min:*
Noch van CUPIDOOS toorts, noch coorts hebt ghy te duchten,
Hy sal niet min van u als van DIANA vluchten.

Een ander is niet minder van poëzij, en insgelijks te vinden *Zeeuwsche Nachtegael*, bl. 8; ook is aldaar, bl. 9, nog een Sonnet. Hij zond haar, ten tijde van haar verblijf, een versje, waarin hij, die tegen haar op eene schaal was gewogen, naar de reden vraagt, waarom zij zwaarder was, dan hij. Haar antwoord is aardig. Beide versjes zijn te vinden, *Verscheidene Gedichten*, 1653, bl. 18. *Zeeuwsche Nachtegael*, bl. 10. *Tijdsnipperingen. VAN BEVERWYCK, Uytnementheyt* enz., bl. 160, 161.

Ware ik niet bevreesd eentoonig te zullen worden, door te veel lofdichten op het zelfde on-

onderwerp te geven, dan zoude ik zeker nog mededeelen dat van J. ROGIERS, alsmede dat van JOHANNA COOMANS, Echtgenoote van JOHAN VAN DER MEERSCHEN, Rentmeester van de Staten van *Zeeland*, Vriendin van CATS. Aangaande deze zijn breedvoerige berigten bij VAN BEVERWYCK, bl. 145 en 270. Verſcheidene gedichten van haar zijn aldaar te vinden; ook in de *Zeeuwſche Nachtegael*. Op bl. 1 is *het Wapenſchild voor de Jonghmans*; een tegenbeeld van het bekend Wapenſchild voor Maagden en Vrijsters, door J. CATS.

(24) Bl. 23.

De eerstgemelde Dichtſtukjes zijn te vinden in de *Zeeuwſche Nachtegael*, bl. 11 en 13. Het eerſte is getiteld: *Plockhaertje van Jonckvrou* ANNA ROEMERS *met Cupido*; het ander: *Muytery tegen Cupido*, *van Jonckvrou* ANNA ROEMERS. Beide zijn wel aardig, doch te lang. Hierna volgen de dankzeggingen enz.; onder deze is mij als het beste voorgekomen de volgende aanmaning aan de Zeeuwſche Poëten, om de beloofde verzameling verzen met den naam van *Zeeuwſche Nachtegael* in het licht te geven.

De

De heuchelijcke son, die bralt, en klimt om hoogh:
De wegen nat, en glat, die werden hart en droogh:
De Wijngaert oogen crijcht, en aen der boomen toppen
Daer berst te met een blat uyt dick-geswollen knoppen:
De bruyne voester-vrou, de vette groeysaem aerdt
Die heeft haer eerste kruyt en bloemen al gebaert:
Het luchtigh pluym-gediert al tjilpende comt swieren,
En springt van tack op telgh, met vrolick tierelieren.
Dees Somer-teyckens die verneem ick altemael,
En noch verneem ick niet uw Zeeusche Nachtegael. (*)

Deze versjes worden gevolgd van twee andere minnedichtjes, die, hoe zeer zonder naam, echter, als staande in ééne afdeeling, mij voorkomen ANNA's werk te zijn. Het eerste heeft tot opschrift: *Cupido Brilleman*, en is niet zonder geest. Het ander is getiteld: *Cupido Honichdief*; het schijnt eene navolging van een liedje van ANACREON; beide zijn te veel gerekt.

(25) Bl. 28.

Zie de *Zeeuwsche Nachtegaal*, bl. 159 en volg.; aldaar zijn Psalm V, VI, VIII en XIII, alsmede het op bl. 32 geprezen gebed *op den Biddag*. Deze stukken zijn geenszins zonder dich-

(*) Ald. bl. 14.

dichterlijke verdienften, inzonderheid Psalm VI. Of de daarop volgende deftige en ernftige dichtftukken van bl. *166* tot 184 van ANNA zijn, dan niet, durf ik niet beflisfen; dezelve zijn zonder naam, en ik twijfel er aan, hoezeer ook alles met haren trant overeenkomt, omdat haar naam vroeger ftaat; anders zoude ik zeker hieruit het een en ander ontleenen, ten betooge, dat zij, in zaken van Geloof en Godsdienst, zelve durfde denken, vooral uit het vers met het opfchrift: *Dat de uyterlicke Godsdienst, fonder den innerlicken, Gode niet en behaagt.* Alle deze verzen verdienen lezing; inzonderheid dat met het opfchrift: *Decidunt turres*, waar de ijdele trotschheid der menfchen, en hoe zelfs de magtigfte ten val geraken, zeer fraai en deftig bezongen wordt.

(26) Bl. 29.

Dat HOOFT dit insgelijks deed, blijkt uit deszelfs Brief No. 196. — Hierbij zond hij voor de tweede maal een gedicht ter herziening, en zegt tevens: *De Vaarzen fnequwen UE. op het lijf van alle kanten, met zoo kleen en' fchreumte, als of het licht waar voor de juistheidt van UE. oordeel te beftaan.* Hij verzocht

zocht verders hartelijk, hem *zijn leemten te toonen, op zijn zeer te tasten, en raadt daar tegens te verschaffen.*

(27) Bl. 29.

Aangaande dezen heb ik niets bijzonders vermeld gevonden. Zijn Vader was Baljuw van de *Zijp*, en het komt mij derhalve waarschijnlijk voor, dat hij niet tot het Kerkgenootschap der Roomschen, maar tot dat der Hervormden, zal behoord hebben. — Of hij ANNA overleefde, of vóór haar ten grave daalde, is mij niet gebleken; het laatste komt mij waarschijnlijk voor, omdat ANNA zich met de zorg voor het onderwijs van beider Zonen moest belasten.

(28) Bl. 30.

Dordtsche Dichtschool. Het zoude eene zeer belangrijke Verhandeling kunnen worden, indien men de waarde van dezelve in het licht bragt, en haar vergeleek met de Amsterdamsche. Van oudsher heeft *Dordrecht* véle Geleerden opgeleverd. De VAN DER MYLES, de BLYENBURGEN, de MUYSEN, WILLEM LINDANUS, PAULUS MERULA, GERARD HOVÆUS, JANUS RUTGERSIUS en anderen, hebben onzen letterkundigen roem aan-

zienlijk vermeerderd. Door dat de geleerde JOHANNES en GERARDUS VOSSIUS, Vader en Zoon, het bestuur over de Latijnsche scholen aldaar hadden gevoerd, schijnt de lust voor de Poëzij algemeen geworden te zijn. De volgende naamlijst van met CATS en ANNA levende Dordtsche Dichters heb ik kunnen opmaken uit BALEN en uit aan mij verstrekte inlichtingen: M. BALEN, S. VAN BEAUMONT, CORNELIS DE BEVEREN, JOHAN VAN BEVERWYCK, A. en W. VAN BLYENBURG, T. VAN BRAGT, PIETER en MARGARETHA GODEWYK, D. HEINSIUS, R. V. D. HONERT, S. VAN HOOGSTRATEN, DANIEL JONCKTYS, J. VAN NAERSEN, SAMUEL NÆRANUS, CORNELIS VAN OVERSTEEGE, C. en J. VAN SOMEREN, JACOB WESTERBAEN, JACOB en JOHAN DE WITT.

Aanmerkelijk is het, dat men in de werken van de meesten eenen min stouten toon dan bij de Amsterdamsche Dichters vindt; de Vlaamsche en Zeeuwsche Dichters schijnen doorgaans meer door hen beoefend te zijn, dan de oude Dichters, en, behalve WESTERBAEN en NÆRANUS, vindt men bij de meesten ook meer Theologie, en eene bijzondere verkleefdheid aan de Geloofsleer, te *Dordrecht* bevestigd.

(29) Bl. 30.

Dit bleek mij uit een gefchrift, hetwelk een mijner Vrienden in een Exemplaar van BALEN's *Dordrecht* gevonden en aan mij verftrekt heeft. Hierin zijn verfcheidene nadere berigten aangaande MARGARETHA GODEWIJK, en tevens eenige van hare versjes op bijzondere gelegenheden. — Uit dezelve is echter, bij hetgeen BALEN, in gemeld werk, alwaar de afbeelding van haar is, vermeldt, en hetgeen gevonden wordt in Deel VI der *Levensbefchrijvingen van voorname, meest Nederlandfche Mannen en Vrouwen*, weinig opmerkelijks te voegen.

(30) Bl. 32.

Dit vers, hetwelk ten antwoord diende van het groote Lofdicht van HEINSIUS, door mij op No. 14 medegedeeld, is te vinden in de *Zeeuwfche Nachtegael*, bl. 11. Het wordt, als niet vrij te kennen van valsch vernuft, zoo wel als het weder-antwoord van HEINSIUS, met ftilzwijgen voorbijgegaan; liever laat ik de verzen van JACOBUS SEVECOTIUS en van ANNA, die een gevolg waren van de verzen tusfchen haar en HEINSIUS gewisfeld, hier volgen.

 Aen

Aen

DANIEL HEINSIUS

en Jonckvrouw

ANNA ROEMERS VISSCHER.

Van als het Griekſche land wiert te eenemael bezeten
Met bott' onwetenſchap, en heeft men nooit geweten,
Waer dat MINERVA was vervlogen met den God,
Die Heliconis vloet hielt onder ſijn gebod.
Maer als ick heb geſien de welgemaeckte dichten,
Die de geleerde HEYNS en ANNA ROEMER'S ſtichten,
Ick hebbe vast gedocht, gehouden voor gewis,
Dat PHŒBUS met ſijn volck alhier gekomen is.
Waer HEYNS APOLLO niet, hoe ſoud' hy konnen maecken
De dichten, die vol konst niet menſchelijks in ſmaecken,
Die van de Goden ſijn van ſterflickheyt bevrijt
En in het eeuwig boeck geſchreven van den tijt.
Waer ANNA ROEMERS niet MINERVA, hoe ſou't weſen,
Dat wy ſoo veel van haer en hare konſten leſen?
Hoe ſou het wijd tooneel des werelds ſijn te nouw,
Om te beſluiten d'eer van een gemeene vrouw?
Hoe ſoud' een vrijsters hert de ijdelheyt verachten,
En vliegen in de locht met hemelſche gedachten,
Verheffen op haer wieck, bevrijen van de dood
Soo menig kloecken man, die ſy wil maecken groot?

Ick

Ick laet de blinde dan noch twijfelachtig kijven
En waer nu PHŒBUS ſy, of waer MINERVA blijve;
HEYNS ſal my PHŒBUS ſijn, en ghy, Hollandſche Maegt,
Verdient dat ghy alleen MINERVE's name draegt.

Haar antwoord was:

Uw gunst, uw heuschheyt en uw groet
My dit weer aen u ſchrijven doet.
Dat hier in *Hollant*, meyn ick wis,
Noch PALLAS noch APOLLO is;
En ſoo ſ'er ſijn, ſy ſijn bedeckt
Uyt vreeſe van te ſijn begeckt.
Dit volck met een verkeerden ſin
Dit haelt den mancken PLUTUS in,
Die vallen ſy meest al te voet,
Om dat haer dorst ſou ſijn geboet,
Uyt Tagos gulden watervliet,
Uyt Castalis en lust haer niet.

Uw Neve ſweemt APOLLO naer
Alleen, of hy het ſelve waer;
Sijn lier ſpeelt uyt een ſoeten toon,
Sijn hooft pronkt met den lauwerkroon,
Daerom ſoo mag het wel geſchien
Dat hy daervoor wert aengeſien;
Maer ghy, dien ick vriendin ſal ſijn,
Al ſijt ghy onbekend aen mijn,

Hebt

Hebt uyt den ongemeenen bron
Uw dorst gelest op *Helicon*;
De Mufen hebben toen ook daer
Gekransd uw grijs of jeuchdig hair.

Maer wacht u wel, dat ghy den haet
Van de Godin niet op u laedt,
Om dat ghy my, (mijn pen befwijckt)
My, feg ick, my by haer gelijckt.
Helaes, MINERVA! wees niet gram,
Ick nooyt de courtoify aennam.
Voor waerheyt; ey ick fcheld oock niet
Hem, die my fulcken eere biedt;
't Is maer uyt boert; elck foekt om prijs
De Vrouwen wat te maecken wijs,
Die met haer botte ooren grof
Niets liever hooren dan haer lof. (*).

(31) Bl. 32.

Zie WESTERBAENS *Ockenburg*, bl. 92. Bij ROEMERS *Zinnepoppen*, bl. 69, is de afbeelding van een fchepter, zwaard en bisfchopsftaf, vereenigd door eene kroon. Ik gis, dat dit door haar als blazoen zal aangenomen zijn, en

(*) Zie *Emblemata ofte Sinnebeelden*, met dichten verfierd door JACOBUS SEVECOTIUS, en deszelfs verfcheide dichten, *Amfterdam* 1638. lang 12mo.

en heb het derhalve op den titel geplaatst. Het onderschrift was:

Wat's slaefbaer hooge staet? wat's schat? wat's werelds eer?
En sulck' afgodery? voorwaer: genoegh is meer.

Het komt mij ook waarschijnlijk voor, dat het vers van CAMPHUYZEN, D. I. bl. 11, op deze zinspreuk is vervaardigd; de vier eerste couplets deel ik mede.

Heeft yemant, door gestadig draven,
(Gelijk somtijds wel yemant heeft)
Door angstig woelen en door slaven,
Dat hem geen mensche, die er leeft,
In overvloed
Van schat of goed
Te boven gaat; 't geluk dat dient hem zeer;
't Geluk dat dient hem: maar, *genoeg is meer.*

Word yemant hier soo hoog verheven,
(Gelijk doch selden yemant word)
Dat hy in staag en pijnlijk streven,
Van sterken eerlust aangeport,
Door hoogen staat,
Romeynsche daad
Of kloek verstand komt tot de hoogste eer;
't Is veel verworven: maar, *genoeg is meer.*

Kan yemant, die der leeft, geraken
(Als toch geen mensch ter werelt kan).
Tot zulk geniet van aardsche zaken,
Dat hy met rusten toe end' an
Al ruykt en smaakt,
Hoort, ziet en raakt
Wat wellust geven mag; dit luck loopt veer,
En boven 't menschlijk: maar, *genoeg is meer.*

Genoeg heeft niemant van de menschen,
Dan die het aardsche doorgestreên
Nu viert van aardsche hoop en wenschen,
En met zulks als hy heeft te vreên:
Gerust en stil
Heeft wat hy wil,
Wil wat hy heeft, kan wat hy poogt en doet,
Doet wat hy kan; een Heer van zijn gemoed.

(32) Bl. 32.

Men heeft mij tegenwerpingen gemaakt, als of de waarde der Zusters, door bij de Roomsche Kerk te zijn gebleven, eenigzins zoude verminderd zijn. Het is zeker een vreemd verschijnsel, bij de gestadige verkeering met de verstandigsten en geleerdsten van haren leeftijd; dan het is, mijns inziens, gedeeltelijk te verklaren uit hetgene aangaande de gematigde begrippen van den Vader reeds is gezegd, en het ove-

overige laat zich ophelderen uit de toenmalige omstandigheden in het Kerkelijke. Bij welk Genootschap der Protestanten konden verstandige en gematigde Roomschgezinden zich toen vervoegen? Overal voerde toen immers liefdelooze Regtzinnigheid den schepter; overal was men heet in het geloof, koud in de liefde. Bij de Hervormden was gematigdheid bijna misdaad. Bij de Remonstranten behandelde men ook meest alleen geschilpunten, en bij dezen ware dan ook vervolging van anderen haar deel geworden. Bij de Genootschappen der Doopsgezinden en Lutherschen was toen nog weinig smaak en geleerdheid te vinden.

Men heeft wel eens gevraagd, wat de reden mogte zijn, dat zoo weinige Dichters van waarde in ons Land uit het Roomsch Kerkgenootschap zijn voortgekomen. Behalve SPIEGEL, VISSCHER en zijne Dochters, kenne ik alleen JAN BAPTISTA WELLEKENS, vermits VONDEL en ANSLO door Doopsgezinde Ouders zijn opgevoed. Door de beide Zusters blijkt het, dat opleiding in de jeugd, en de gelegenheid tot omgang met lieden van geleerdheid en smaak, meer afdoen, dan de Geloofsleer.

Met dit alles blijft het toch eene belangrijke op-

opmerking, dat de meerdere of mindere Godsdienstige vrijheid op het uitzetten van de vermogens van den geest eenen zigtbaren invloed heeft. Uit de Geschiedenis onzer Dichtkunde zoude dit breedvoerig te betoogen zijn. — Hoe vele Dichters waren er onder de Remonstranten en Doopsgezinden, in tegenstelling der andere Protestantsche Kerkgenootschappen, vooral wanneer men het gering getal van dezen met de anderen vergelijkt! — Het is hier de plaats niet, hierover breedvoerig te zijn.

(33) Bl. 32.

BARLÆUS weidde in dezen brief bijzonder uit in den lof van haar, haren Vader en hare Zuster. Dezelve is te vinden in Deel II. zijner *Brieven*, No. 440. p. 866. PUTEANUS gaf in het antwoord, hetwelk te vinden is in het uitgegevene honderdtal Brieven uit het Musæum van JOHANNES BRANDT, *Amst.* 1702. p. 171. No. 54, eene zeer levendige getuigenis van het onthaal, aan haar gegeven, en van het genoegen, uit den omgang met haar gesmaakt.

(34) Bl. 33.

Dit Dichtstuk is door mij gevonden in een boekje, getiteld: *Bloemkrans van verscheidene Ge-*

Gedichten, *Leyden* 1659; het werd door haar gezonden aan den Heer BAARSDORP, oudſten Burgemeester. *Zij* had tevens hare Zonen in de gunst van den geleerden EWALDUS SCREVELIUS aanbevolen met het volgend vers:

Geleerde wijze Man, van PALLAS onder velen
Verkoren, om de Jeugd uw wijsheid meê te deelen;
Roem van het Nederland, en Eer van deze Stad;
Licht van de Hooge-ſchool; Aanleider tot het pad
Van alle wetenſchap! 'k verzoeke voor mijn Zonen
Uw gunst, uw hulp, uw raad; en dat ik hier kom wonen
In dees vermaarde plaats, het Nederlandsch Atheen,
't Is om dees lieve twee, die 'k heb, en anders geen.
O PHOEBUS! my weleer zoo toegedaan en gunſtig,
Dat gy op Helicon my by uw Zusters kunſtig
Zoo vriendelijken bragt, duurt nog uw zucht tot mijn,
Laat deze twee, mijn kroost, u dan bevolen zijn;
Laat deze groene Jeugd en wakkre Jongelingen
Veel zoete deuntjes op Parnasſus leeren zingen;
Mijn Lier die is ontſnaard, mijn Lauwren die zijn dor,
Door groote droogten is mijn ſtemme heesch en ſchor,
Om dat in langen tijd ik niet en heb gedronken
Het zinne-zuivrend ſap, dat geesten doet ontvonken.
Maar gy, eerwaarde Man, die my maar met den naam
Als nog en zijt bekend, dien de gezwinde Faam
De wereld overblaast, en wil u toch niet ſteuren,
Dat ik u groeten durf en zenden deze leuren;

K Doch

Doch terg ik uw geduld met deze lompe ſtof,
Neem 't my niet moeijelijk, maar moederlijken of.

(35) Bl. 33.

Aangaande dezen Zoon, die Advocaat was in den *Haag*, worden eenige berigten gevonden bij BALEN, bl. 1291, en in de Brieven van J. VOLLENHOVE aan G. BRANDT, achter het Leven van den laatſten, door J. DE HAAS. Hij werd bij zijn leven in zijne woonplaats nog al voor een fraai Poëet gehouden; dan, na het zien van eenige zijner verzen, in het bij de vorige aanteekening vermeld boekje, voeg ik mij gaarne bij het oordeel van VOLLENHOVE, die geloofde, *dat hij niet regt verlicht was, of de beste droomen op Parnas gedroomd heeft. Hy noemt zijn dichtlust eene erfziekte van zijn geſlacht en zijne moeder aangeërfd, maar zeker is het jammer, dat geesten van die afkomst den regten weg niet kennen en niet gezonder aan dit euvel ziek zijn.* Zijne Zinſpreuk was ook gansch niet nederig: *Romane; — op zijn Romeinsch.*

Dat een zijner Zonen, DOMINICUS VAN WEZEL, zoo geen beoefenaar, ten minſte een liefhebber der Poëzij was, bleek mij, door dat hij de uitgever was van de verzameling: *de lagchende Apollo, Amſt.* 1669, waarvan mij al-

alleen het 2de Deel ter hand kwam, en van *de open winkel der Zanggodinnen. Zaltbommel* 1669; hierin zijn ook eenige der beste versjes van ROEMER VISSCHER.

Of van onze ANNA nog nakomelingen over zijn, bleef mij, in weerwil van alle nasporingen, onbekend. — Het komt mij waarschijnlijk voor, dat, uit hoofde deze bij de Roomsche kerk verbleven, de familiebetrekkingen met andere takken van het geslacht van VAN WEZEL, hetwelk zoo wel met dezen naam als met dien van VAN DEN HONERT zeer aanzienlijk gebloeid heeft en nog bloeit, niet zijn aangehouden.

Zoo veel mij bekend is, is er nimmer eene afbeelding van ANNA's gelaat in druk verschenen. Ik heb de prent in dit werk kunnen geven door de heuschheid van den Heer J. DE VOS, die in zijn rijk Kabinet de schoone teekening van HENDRIK GOLTZIUS bewaart bij eene wedergaê, naar welke de bekwame PLOOS VAN AMSTEL, in zijn beroemd Prentwerk, het gelaat van TESSELSCHADE heeft in het licht gegeven. — De Heer J. DE VOS, *Willemszoon*, heeft zijne uitmuntende kunst te mijnen dienste wel willen te kost leggen, om

aan den Graveur eene misschien even schoone verkleining van de teekening van GOLTZIUS te bezorgen. Beide Heeren DE VOS, Oom en Neef, zullen mijnen openlijken en warmen dank wel willen aannemen.

Ik had reeds vroeger eene prent van ANNA's gelaat doen graveren, volgens eene teekening van STOLKER, naar eene schilderij van NICOLAAS VAN DER HECK, Alkmaarsch Schilder. In deze teekening, thans mijn eigendom, is ANNA afgebeeld in den ouderdom van een-en-veertig jaren. Nu ik gelegenheid erlangde, om eene afbeelding te geven, waarin zij in schoonheid en bevalligheid minder bij hare Zuster afstak, heb ik mij de kosten getroost, en liever eene nieuwe plaat doen vervaardigen. — Eenige Proefdrukken van de eerste, zonder letters, zijn bij den Uitgever voor de liefhebbers tegen een' billijken prijs te bekomen.

In die schilderij, welke ik nergens heb kunnen opsporen, is ANNA afgebeeld ter halver beens, als staande bij eene tafel; op dezelve een kerkboek; het boek, de *Zinnepoppen*, ligt opengeslagen met de prent op bl. 120, en de spreuk: *Intelligentibus*. — Haar wapen is in den hoek, hetwelk ik op de prent van ROEMER heb doen plaatsen.

(36) Bl. 38.

Ik heb dezen zang gevonden op bl. 187 van den zevenden druk van *het Amsterdamsch Minnebeeckje*, in 1645 te *Amsterdam* bij JOOST HARTGERS in breed 12mo uitgegeven. — Dit boekje bevat vele liedjes van uitstekende bevalligheid en kieschheid. Uit eene Opdragt aan de Amstelsche Jonkvrouwen bleek mij, dat J. H. KRUL de verzamelaar was.

(37) Bl. 38.

ALLARD VAN KROMBALG. — Dezen aangaande, zijn mij nergens berigten voorgekomen. Dat hij waarschijnlijk den Krijg gevolgd hebbe, heb ik opgemaakt uit het Huwelijksvers van HOOFT. Ik heb niet kunnen vinden, vanwaar hij afkomstig was. De familienaam, VAN KROMBALG, is mij voorgekomen in Friesche processen, bij de Decisien van VAN SANDE.

(38) Bl. 38.

De weifeling van hare gedachten, ten tijde van de vrijerij, beschreef zij aardig, in een liedje, destijds gemaakt.

Hoe krachtigh ick verpijn
Door de waerheyt of door schijn

Te ſmooren met een koude praet
't Geen vierigh in mijn hartje ſlaet,
Het ſuijend ſlaepen doet vermaen
Het ſluymerich en 't ſoet;
Een genuchje,
Een geduchje,
Een ſuchje alzem, bitter ſuycker ſoet.

De Min my leeren wou,
Hoe ick best vergeten ſou,
Het geen ick niet vergeten koſt,
Dat ick er ſtaeg om dencken moſt.
Ja muurt en metſt in mijn gedacht,
En ſoo men enckel wroet
Om het ſmertje
Uyt het hertje
Te weeren, ſeyd hy, dit's de beste voet.

Wel luste my de daet
Van 't ſtoocke vijertje quaet,
'k Behield dat ick wou rooijen uyt,
Dit is het aertje van de guyt,
Die met ſlimme, met looſe treecken,
Dwingelandtjes gril
Door fijn krachjes
En gedachjes
Wil woonen daer men hem niet hebben wil. (*)

(*) *Verſch. Ged.* 1653. bl. 30. *Minnepligt en Kuisheidskamp*, bl. 122. *Haegſche Nachtegael*, bl. 4.

(39) Bl. 38.

Hoe zeer uit het Huwelijksvers van HOOFT reeds gedeelten in de Redevoering vermeld zijn, vermeen ik het echter ook in zijn geheel te moeten laten volgen.

BRUYLOFTZANG.

OP 'T HUWELIJK VAN DEN HEER

ALLART VAN KROMBALGH,

EN JOFFROUW

TESSELSCHA ROEMER VISSCHERS.

Mingod, ſtreng van heerſchappy,
Ziet ghy wel die Maeght aen 't Y,
Op het eêlſte van haer daegen,
Die uw' moeder heeft ontdraegen
Blos van kaeken, en den ſlagh
Van die lieffelijke lach?

Wat, zich, trekt zy zorgen aen?
Zinnen werken, handen gaen.
Doende zijn haer oogen zedigh.
Keel en lippen zijn onleedigh.
Magh een jeughdt zoo groen en fris
Tegen zoo veel moeyenis?

Vat zy diamant; een kras
Spreeken doet het ſtomme glas.
Ziet dien duim, met gouden draeden,
Maelen kostele gewaeden:
Vingers voeren pen, penſeel:
Knockels kittelen de veel.

Ziet dan gaet dat mondjen weêr,
Met de nooten, op en neêr:
't Oogh zich aen de letters lijmen;
De gedachten aen het rijmen:
Tong zich krommen in de klank
Van den Roomer en den Frank.

Wie krijght, uyt die vlijtigh' handt,
Den geſteelden diamant?
Wie die knockels, van de ſnaeren?
Duympjes uyt het gouden gaeren?
Uyt die vingers, pen, penſeel?
Van den zang, die klaere keel?

Wie beneemt die tong de ſmaek
Van de Franſch' en Roomſche ſpraek?
Wie kan oogen zoo belaeden
Scheuren van de wijze blaeden?
Maeken wie dien geest zoo duf,
Dat hy op het dichten ſuff?

Nae-

Naedemael gevonden wart
Niet een hockeltjen in 't hart,
Oft het is bezet; ô Minne,
Aen wat eindt zult ghy 't ontginne'?
Aengezien uw eisch en wensch
Is een heel en leedigh mensch.

Op ſtoof Mingod, met een veegh
Korzelheidt in 't kopje ſteegh.
Zoud een maeghd ik nu niet dwingen,
Die door oorloghs drok kan dringen,
En ontvallen doen de ſpies
Kan aen CÆSARS en HENRIES?

Meenighmaels heb ik gezien
Mijnen vaeder MARS, by wien
D' onverſaeghde krijgsluy ſweeren,
Zijnen helm, met bos van veeren,
Beukelaer, en zijdgeweer,
(Tockeld' ik ſleghts) ſmijten neêr.

Mijn vrouw moeder desgelijks,
In de bezigheên haers rijks,
Als zy zal beſcheidt, nae reden,
Doen, op duyzenden gebeden;
Ziet haer MARS eens vierigh aen,
Alle zaeken laet zy ſtaen.

Laet my MARS, oft anders een'
Uyt zijn aengezicht gesneên,
Doen eerbiedelijk met zijnen
Uytgestorten moedt verschijnen
Voor die VENUS van gelaet;
'k Wed zy VENUS gangen gaet.

Uyt had hy. Met eenen quam
MARS sen weêrgae t' *Amsterdam*
Haer bestryen met de treeken,
Die hem Min had ingesteken;
Voor een jaetjen van haer mondt,
Biênd' al wat te bieden stondt.

Wonder, wonder groot! Ik zie 't,
En mijn oogh gelooft het niet.
Kan men zoo een maeghd besweeren?
TESSELSCHA vaert uyt haer kleeren;
Schiet een vlieger aen, voor deez'.
TESSELSCHA vaert uyt haer vlees.

KROMBALGH, tot haer boezem in,
Voert een heel nieuw huysgesin,
Nieuwen geest, en nieuwe krachten,
Nieuwe kennis van gedachten,
Nieuw verstandt, en nieuwe reên,
Nieuwlijke genegentheên.

Als

Als MEDEA' uyttapte tot
Haers schoonvaeders dorre strot
't Kiemigh bloedt, en uyt de pullen
Welbepreutelt, weêr opvullen
Met een versche ziel hem liet;
ÆSON was 't, en ÆSON niet.

In zijn borst bleef niet van 't ouw,
In zijn voorhoofdt niet een vouw.
't Was een van die Grieksche zeuntjes;
Lichte dansjes, nieuwe deuntjes,
Mooije meisjes, minnekeur,
Ritselden zijn aêren deur.

TESSELSCHA schier ÆSON slacht.
Stift, en schrijf- en schilderschacht
Druypen door haer losse vingren.
Snaeren slaepen, boeken slingren.
Naeld, borduurtuygh, ende raem
Zy vergeet, om beter kraem.

Jonge KROMBALGH volgh' 'er nae,
Oft een derde TESSELSCHA.
Want de tweede wy beleeven,
En haer dezen keer vergeeven,
Mits, voortaen, zy nimmermeer
Doe te rug gelijken keer.

Bij

Bij HUYGENS zijn verscheidene gedichten, tot dit Huwelijk betrekkelijk: 1. een *op de reyze naar Muyden* (*), 2. *Ondertrouw* (†), 3. *Op de Bruyloftsreyze* (§), 4. *Aan* TESSELSCHADE, *jonggetrouwde* (‡). Het laatste is het aardigste, en voornamelijk ingerigt om hare voorspraak te erlangen bij MARIA VAN KAPNEM, op welke HUYGENS, toen nog jong, op hare Bruiloft was verliefd geworden. Gaarne zoude ik het invlechten, indien de uitgestrektheid het mij niet afried.

Het Dichtstuk van VONDEL, getiteld: *De Toortsen van* ALLARD VAN KROMBALG *en* TESSELSCHA ROEMERS, is een der wijdloopigste van zijne Bruiloftsdichten; zie *Poësy*, Deel I. bl. 714.

De aanvang is als volgt:

Hoe zal ik 't heilig bed van ROEMERS dochter roemen?
Mijn oog te keurig dwaelt, hier lacht een beemd vol bloemen.
O Aemstelnymphen helpt! Wat hemelsch drijft mijn geest.
Vlecht hoeden en ontsteekt de toortsen van dees feest.
Dat zoo veel geesten, als er leven in mijn aderen,
Naer boven zwevende, in mijn hersenen vergaderen.

Zy

(*) *Korenbloemen*, bl. 262. (†) Ald. bl. 263.
(§) Ald. bl. 264. (‡) Ald. bl. 237.

Zy zijn er al. Ik voel 't. Een God bezit mijn ziel,
En toont het schoonste, dat een kiesch vernuft beviel.

En hierop weidt dit weelderig vernuft uit, misschien te breed; ten minste vervalt hij nog meer tot het inweven der Heidensche Goden en Godinnen, dan in het Huwelijksvers op HOOFT; en het schijnt mij bijna toe, dat het half eene satyre is op het toen bestaand gebruik. De geheele Olympus wordt over hoop gehaald. JUNO, als Patrones van *Amsterdam*, wil ANNA en TESSELSCHADE doen huwen, omdat beide als Sirenen zoo vele mannen verlokten en van het werk en uit de zee hielden. Zij doet derhalve hiertoe voorstel in den Raad der Goden. APOLLO stelt er zich tegen, als beschouwende beide Zusters als zijne Priesteressen, wier dienst hij niet ontberen konde. Heerlijk schildert hij hare verdiensten:

Zy zijn aen my verloofd door diergezworen eeden:
Mijn dochters wacht uw dienst; mijn koorgewaed u dek;
Dat geen kerkschennis u besprenkle of bevlek;
Mijn feest uw zorge zy; volhardt in mijn gezangen.
En gy voornamentlijk, wier schrandre zinnen hangen
Aen TASSOS heldenstijl, wiens assche gy beroert
En zoo hoogdravend door ons *Holland* speelen voert,
En durft met GODEFROY den oorlog u getroosten,
En hitst de Westersche slagordens aen het Oosten,

En

En noopt den klepper, die het ſtof omwroet verhit,
En ſchuimbekt op zijn' draf en knabbelt het gebit.

Geen God noch geen Godin beroof me van deez' panden:
Mijn voedſterkinders zijn 't; zy voên mijne offerhanden;
De galm van 't ſnarenſpel haer mond volgt, vol van God;
Mijn vloeren zy betreên, mijn tempel is haer lot.

NEPTUNUS ſtelt zich tegen APOLLO, en kan het weigeren van het huwelijk aan deze Zusters niet overeenbrengen met zijne eigene zucht voor de Sexe en met zijne ſnoeperijen; deze worden opgehaald, en dit geeft aanleiding dat de eene den anderen alles verwijt en de geheele ſchandkronijk dier Goden wordt opgelezen. MARS ſtelt zich eindelijk voor JUNO in de bres, en verwekt ſtilte; na veel redewisſeling komt het vonnis van JUPITER:

APOLLO zal gedogen
Het huwelijk van haer, wier opgeſlagen oogen
Zijn Godheid eeren; doch en zal in allen ſchijn
Dit tot zijn nadeel niet te ver getrokken zijn,
Als of hy afſtand deed van 't Recht hem opgedragen;
Ook zijn door 't juk des echts deez' Nymphen niet ontſlagen
Van koor en kerrekdienst; daer by zal d' eerſte vrucht
Van 't Bruiloftsbed, geteeld in 's levens vrije lucht,

APOL-

APOLLO zijn gewijd. Hy zweeg, en daer op loegen
D' onsterfelijke Goon en dronken met genoegen
Malkandren vrede toe. Waer toe zoo veel geschils
En oorlogs? riepen zy, JUPYN gunt — *elk wat wils.*

Hierop volgt dan eene zwierige, bijna te rijke beschrijving van de vreugde, die dit vonnis op de aarde te weeg bragt, en alles wordt besloten met een fraai Bruiloftslied.

(40) Bl. 39.

Hoe zeer zij HOOFT vereerde, blijkt ook nog uit een bijschrift op zijne afbeelding:

Dit is uw Hooftman! siet dit is hy, die bedreven
Op blinde klippen is, om andren licht te geven;
Geen duistre Prophecy en heeft hy voorgenomen
In 't licht te laten komen,
Maer doet u meenigh eeuw de son te rugge gaen
Door sijn Historieblaên.
D' onsterflijcke Poëet, doorwatert in de vloet
Der steyle tweelingstop, die duysent Echo's voedt (*).

(41) Bl. 40.

Deze aardigheden heb ik reeds eenigzins gedacht en geprezen in mijne Redevoering *over HOOFTS Brieven*; dan, daar ze TESSEL-

SCHA-

(*) *Klioos Kraam*, D. I. bl. 205. *Versch. Ged.* 1653. bl. 31.

SCHADE doorgaans bijzonder bedoelen, vereischen dezelve hier eene nadere aanwijzing. De Brieven, N°. 310. 311. 321. 342. 349. 375. 413. 469. 496. 552. 603. 623. 629. 723. 742. munten onder andere uit. Ik heb ook van eenige gebruik gemaakt, of in deze Redevoering, of in de Aanteekeningen; dan ik durf eene afzonderlijke lezing van *alle* de Brieven, door HOOFT aan haar geschreven, aanraden. Men moge hier en daar eene bloem vinden, die meer gezocht dan dadelijk gezien schijnt; dan men zal zich zijne moeite wel vergolden zien, door getuige te zijn van de openhartige vriendschap en vrolijke jokkernij tusschen beiden.

In het geheel zijn er tweeënveertig Brieven, aan haar geschreven, bewaard gebleven. Onder de ongedrukte bij HOOFTS Handschriften heb ik ook nog eenige briefjes, aan haar geschreven, gevonden; doch deze liepen alleen over voorwerpen van geen algemeen belang.

(42) Bl. 41.

Zie Brief 356. Deze is mede een der aardigste, en verdient vooral gelezen te worden. HOOFT schreef nog bij het toezenden van het op die bladzijde vermeld vers:

'k Weet

'k Weet van dichten noch van deunen;
Niet dan ketelachtig dreunen
Is het dat mijn fnaaren
Baaren.
Was de keel ooit glad en hel,
Z'is nu bijster van haar ftel,
Slaat niet dan een fchor
Gemor.
't Hart, al heeft het PHŒBUS tegén,
Wil, tot uw verzoek genegen,
Boven zijn vermeugen
Deugen.

Hier ziet UE. den ftrijdt tusfchen kracht en zucht.

(43) Bl. 45.

Ik ben, in weerwil van alle aangewende vlijt, niet geflaagd in mijne wenfchen, om van dit aanzienlijk werk eenig voldoend berigt te kunnen geven. Behalve bij de aangehaalde Schrijvers en anderen, vond ik aangaande deze onderneming de meeste berigten in de reeds vermelde Brieven van VOLLENHOVE. Deze had bij den Zoon en Erfgenaam van ANNA eenige boeken van TASSO's *Verlost Jeruzalem* gezien, en noemt het *een onvoltrokken werk, en zulks op het papier gefteld, dat het naauwelijks*

lijks leesbaar was. — Dit laatste zoude mij niet afgeschrikt hebben. Hoe gaarne zoude ik, bij voorbeeld, de episode: *het lot van OLINTES en SOPHRONIA*, hebben ingeweven!

Voldoende bleek het mij, dat deze geschriften in 1712 alsnog in *den Haag* voorhanden waren bij een' Procureur, ... VAN WEZEL; flaauwer is mij gemeld, dat alles in 1717 zoude verkocht zijn. Eens erlangde ik berigt, dat deze papieren in eigendom waren geraakt van den geleerden en beroemden G. VAN PAPENBROEK, en dat dezelve na 's mans overlijden waren gekomen in de Bibliotheek van een zeer aanzienlijk en kundig Regent te *Haarlem*; dan deze stukken zijn vergeefs aldaar gezocht. Het komt mij niet onwaarschijnlijk voor, dat VAN PAPENBROEK deze Handschriften en andere papieren heeft bezeten, omdat het aantal der brieven, door HOOFT aan TESSELSCHADE geschreven, zoo aanzienlijk bij de laatste uitgaaf vermeerderd is. In HOOFTS *Mengelwerk* zijn alleen zesentwintig, hier tweeënveertig. Vermits VAN PAPENBROEK ook brieven bezat, aan HOOFT geschreven, blijkens H. L. SPIEGELS *Hartspiegel*, is het niet onwaarschijnlijk, dat dezelve ook brieven van TESSELSCHADE bekomen heeft; doch

doch waar schuilen thans die papieren? Ik kan, na niets verzuimd te hebben om dezelve te ontdekken, nu niet meer doen, dan alle liefhebbers der Vaderlandsche Letterkunde hartelijk uit te noodigen, om met mij naar deze dierbare gedenkstukken te blijven zoeken. Heuschelijk beveel ik mij tot verwittiging, indien iemand dezelve ergens mogte ontdekken.

(44) Bl. 47.

JOHAN DE BRUNE. — Tusschen den druk van den tekst en deze noot ben ik, door inlichting van den geleerden TE WATER, van mijne dwaling overtuigd geworden, dat het werk: *de Wetsteen der Vernuften*, niet door den Raadpensionaris van *Zeeland*, maar door JOHAN DE BRUNE, *de Jonge*, is uitgegeven; waarschijnlijk was deze de Broederszoon van den eersten. Men had mij te voren reeds deze bedenking geopperd; dan, daar de geest van *de Wetsteen*, van het werk, *Jok en Ernst*, en zijne Gedichten, bij elkander uitgegeven, alle overeenkwamen met den geest van de geschriften, bij DE LA RUE, *Geletterd Zeeland*, aan den Raadpensionaris toegeschreven, zag ik geenen genoegzamen grond, om van mijne opvatting af te gaan.

Ik meld nog alleen, dat de getuigenis, TESSELSCHADE aangaande, veel uitvoeriger is. Daar ik vreesde voor het gehoor eentoonig en vermoeijend te worden, heb ik het in de Redevoering ingekort, dan geef te dezer plaatse ook het begin en slot. Na de schoone verzen van TASSO, waar de fraaijigheden in de tuinen van ARMIDA beschreven worden, te hebben opgegeven, zegt DE BRUNE: *Ten dienst van eenige mijner landgenoten zou ik dees Italiaansche versen wel in Neerlandsche rijm overzetten, indien de noitvolpreze MARIA TESSELSCHA ROEMERS, Weduwe van wijlen den Heer ALLARD VAN KROMBALGH, met dat wondermaaksel niet bezigh was. Ik zou de menigvoude verdiensten van haar Ed. wel doodverwen willen; doch het gaat 'er mee als 't met die heiligheden doet, daar men niet als met een t'zidderende bevreestheid moet by komen. Ik ben 'er wel overmatigh zeer toe genegen; maar die ondervinding vereischt een geest, die zoo groot en eedel is, als het onderwerp. Om dat ik de swakheid van mijn brein, en de deurkneedheid van 't hare genoeghzaam ken, dunkt my dat ik schuwen moet het geen ik zoek, en dat ik op de kosten van mijn aanzien mijn verlangen niet*

moet

moet boeten. Evenwel kan ik my zelven zoo geweldigh niet inbinden, dat ik het hier by zou laten ſteken; en dat ik niet een woord of twee van dat puikjuweel der vrouwelijke ſexe zou uitboezemen. Ik hoop dat mijn toomelooze mond d'eerbiedenis, die ik die wijze Joffrou ſchuldigh ben, niet een ſtipjen zal ſchijnen te verminderen. Was ik van dat punt t'eenemaal verzekert, de welſpreekenheid, die andere zoeken, had ik ongetwijffelt gevonden; want de glansſen van verſtand, die my natuur heeft geweigert, zou ik dan van mijn voorwerp te leen krijgen. Doch, nu ik voor het tegendeel beducht ben, zal ik my maar dees regelen laten ontvallen. Wanneer enz., zie bl. 46.

Deze lofſpraak wordt beſloten met: *Ik en ſpreek niet eens van de verbintenis, die heel Nederland aan haar Ed. zal hebben, om dat zy 'er zoo onwaardeerlijke ſchat aan meedeelt. Die ſchult, hoopen wy, zal met 'er tijdt betaalt worden, door den weergaloozen lof, dien haar alle goe verſtanden zullen geven, onder wie ik anders niet en ben als een ootjen in 't cijffer. Ik zegh niet als een ſchaduw: want in den glans, die van haar Ed. afſtraalt, kan geen duister dingh plaats hebben; dewijl 'er de*

de nachtſe naarheid zelf tot een heuchelijk licht deur verandert zou worden. Het gaat 'er mee, als het met kleine lichaamtjes doet, die dicht by de zon zijn; al de zwartheid harer ſchaduw wort door de klaarheid, en in de ſchitteringh van zoo ſterken licht, t'eenemaal verzwolgen. Hier laat ik den verdienden lof van de gemelde Joffrou ſteken; dewijl het op een ander plaats beter te pas komt; daar ik het ook met meerder deftigheidt doe.

(45) Bl. 49.

Dit Dichtſtuk werd nog gevolgd door dit Zinnebeeld:

Als ghy, MARIA, ſmelt in tranen,
En wast de voeten van den Heer;
't En is geen raedtzel, maer een leer,
Die u, door Godes heilgen Geest,
Is ingeſtort, die 't al geneest,
En ſtiert op 's Hemels rechte banen.

Ghy zijt een zinnebeeldt der deughden,
Dat met een levendigh geſchrift,
Veel meer als pen of ſtale ſtift
Beduyt, liefdrijke ſondenboet,
Geſticht met JESUS heylig bloet,
Die bron van heil en 's Hemels vreugden.

De

De Heylandt JESUS, op ſijn voeten,
Leest, uit uw letter traan-kristal:
De liefd vergeeft de ſonden al.
Hoe meerder liefd' hoe meer gewin.
Vergiffenis zoo groot als min;
Zoo kan de ſiel haer ſonden boeten.

O MAGDALENE, beeld vol ſtralen!
Van vier en water, liefd' en boet,
Verkrijgſter van het hoogſte goet.
O Sielen! volgt haer deugd gewis.
Toont liefde, ſoekt vergiffenis,
Liefſt JESUS, ghy zult niet verdwalen.

Het vuur en water ſuivren bei:
Dat's liefde en rouwigh ſondbeſchrei.
Dat liefd was in een tranevloedt,
Dat ſiertze met het hoogſte goedt.
Het vlammigh vuur in liefd' ootmoet
Maeckt tranevloed der ſonden boet.
Dit was in MAGDALEEN alleen.
Och was in ons het oock gemeen! (*)

(46) Bl. 49.

Dit vers is in HUYGENS *Korenbloemen* op bl. 306 te vinden, en wordt nog gevolgd van zeven dichtſtukjes *over het H. Avondmaal*, waar-

(*) *Klioos Kraam*, bl. 175.

waarin de begrippen der Roomschgezinden over de Mis vooral beſtreden worden. Zij zijn mij het meest opmerkelijk voorgekomen om de hartelijke genegenheid van HUYGENS jegens TESSELSCHADE, die overal doorſtraalt. Op bl. 647 is een fraai Klinkdicht, waarin haar gemis uit de Gereformeerde Kerk als eene groote ſchade wordt geſteld. Bl. 652 is het Klinkdicht, waarvan het ſlot in de Redevoering is geplaatst. Bl. 660 is een versje tot antwoord op eene vraag van TESSELSCHADE nopens de Kerk. Bl. 671 is een Klinkdicht tot nadere noodiging.

Verders zijn er nog vele dichtſtukken van HUYGENS aan haar gerigt. Behalve die in de Redevoering of in de Noten zijn vermeld, heb ik nog gevonden:

1°. Een Klinkdicht aan TESSELSCHADE, die aan eene Dochter van den Schilder P. VAN VEEN het geestelijk leven aanraadde, bl. 623.

2°. Een Puntdicht ter aanſporing, om een vers van VONDEL aan hem toe te zenden, *ald.*

3°. Een Klinkdicht op den dood van hare Dochter en haren Man, bl. 624.

4°. Een Klinkdicht op de roos in haar aangezigt, 652.

5°. Twee

5°. Twee Puntdichten op woord- en naamſpelingen, bl. 661.

6°. Twee Puntdichten op een te kort verblijf en ſpoedig vertrek, bl. 667.

7°. 't Spook te *Muiden*, toen HUYGENS ſliep in de gevangenkamer van Graaf FLORIS V. aan TESSELSCHADE, bl. 1031.

8°. Aan ANNA en TESSELSCHADE, voor Suikerpeen van haar ontvangen, bl. 1064.

9°. Een Puntdicht op dezelfde gift, bl. 1066. Er zijn ook nog Latijnſche versjes in de *Momenta deſultoria*, p. 105, 184, 349.

Wilde ik mij inlaten in eene opgave van de lofſpraak door HUYGENS aan haar gegeven, ik zoude gelijk gevaar loopen als met die van HOOFT, en tot ſchijnbare overmaat van lof vervallen. In alles is iets bijzonder hartelijks kenbaar; meestal is de ernst met zekere opgeruimdheid vereenigd, en men krijgt beiden, den Dichter en het voorwerp van zijnen zang, lief. De onderlinge vriendſchap bleef voortduren, en moet dus op achting gevestigd geweest zijn. Het komt mij vrij waarſchijnlijk voor, dat er ook bij HUYGENS iets meer dan vriendſchappelijke genegenheid beſtaan heeft, en zelfs dat hij wel zoo veel in hare gunst ſtond als BARLÆUS. Deze laat zich hierover

niet onduidelijk uit, in het vers aan HUYGENS, bl. 436, waarin hij van beider liefde gewag maakt, en zich beklaagt, dat TESSELSCHADE alles kan, behalve vrijen. Hij voorspelt in het slot aan HUYGENS meer heil dan aan hem zelven, niet zonder eenig gevoel van spijt; men hoore hem zelven.

CONSTANTINE, *tua est. Legit tua sacra diesque*
TESSELA, carminibus relligiosa tuis.
Nos procul, à sacris lituos & bella ducesque
Scribimus, & diro charta cruore madet.
Vincis Eques peditem. Nostris tua culmina praestant.
Et tua plus loculis perstrepit arca meis.
Nobilitas sponsam titulo meliore meretur.
Noster amor nullis turget imaginibus.
Cedimus HUGENI. *Nam cum Rex Iupiter ardet,*
Tempus erit minimos condere tela Deos.

Waarschijnlijk heeft het verschil van Godsdienst de gewenschte gevolgen terug gehouden.

Uit HOOFTS *Brief*, No. 401, blijkt, dat HUYGENS aan haar, gelijk aan de voornaamste dichters en kunstkenners, REAEL, BARLÆUS, VONDEL en BAEK, zijne gedichten vóór de uitgave ter lezing en herziening zond.

Het strekt mij tot een bijzonder genoegen, te kunnen melden, dat de gedachtenis aan

HUY-

HUYGENS eerlang waardiglijk zal verlevendigd worden. Mijn Vriend RINSE KOOPMANS, van wien wij zulke ſchoone Redevoeringen over CAMPHUYZEN en GYSBERT JAPIKS ontvangen hebben, beſteedt zijne ſnipperuren aan dezen zoo nuttigen als vermakelijken arbeid. De eerſte Redevoering, waarin HUYGENS lot, aanleg en karakter meesterlijk zijn geſchetst, is reeds met toejuiching gehoord; die over 's mans waarde als Dichter wordt met verlangen te gemoet gezien, en beide zullen zeker aan de vereerders van onze oude Letterkunde hoogst welkom zijn.

(47) Bl. 50.

Dit geheele Klinkdicht verdient lezing. Het komt mij voor, dat TESSELSCHADE hetzelve op gelijke maat en klank beantwoord heeft. BARLÆUS ſchreef ten minſte aan HUYGENS: *TESSALÆ miſi Tetrasthicon tuum, respondet tetrasticho paraſyllabico nec ineleganti; etiam viduis ſua bilis inest* (*).

(48) Bl. 50.

Deze verzameling begint in het tweede Deel zij-

(*) BARLÆI *Epiſt.* 441. P. II. p. 668.

zijner *Poemata*, pag. 428—438. Ik zag mij verlegen, hoe met deze verzen te handelen. Over het algemeen vond ik in dezelve zulk een warm gevoel en bijzondere hartelijkheid, dat ik het niet van mij verkrijgen konde, om het alleen bij een koud berigt te laten blijven. Ik konde de Latijnſche verzen alleen geene plaats inruimen, zonder onbeſcheiden te zijn jegens vele Lezers, die deze taal niet verſtaan, en beproefde derhalve om eene Nederduitſche vertaling of navolging van eenige der fraaiſte te vervaardigen, doch bevond mijne krachten te ligt, en bleef te veel beneden de waarde, zoo wel van den Dichter, als van het voorwerp. Ik nam hierop een ſtout beſluit, en wendde mij tot den Grootvorst der Poëten, den in dezen boven mijne loffpraak verhevenen BILDERDIJK. Mijn vrijmoedig verzoek werd aangedrongen met betoog, dat hij, door voor TESSELSCHADE en BARLÆUS zijne lier te ſtemmen, den lust en het genoegen onzer Jufferſchap zoo wel, als den roem onzer Letterkunde zoude bevorderen. Doch dit alles had waarſchijnlijk niet noodig geweest. Hoe zwak, hoe ziek van ligchaam hij was, zijn geest was dadelijk werkzaam; ik zag mij verrast met meer vertalingen dan ik gevraagd had, en vond

zij-

zijne heuschheid in dezen gelijk ſtaande met zijne bekwaamheid. Nu verheug ik mij hartelijk, de waarde van de verzen van BARLÆUS eenigzins te doen kennen, en verzoek den Lezer, de waarde van de niet geplaatſte te willen beoordeelen naar hetgene men hier vermeld vindt. Tevens reken ik het verders nog grooter genoegen voor mij, dan voor mijne Lezers, dat mijn werk met zulke keurige juweelen is opgeſierd, en ga met lust over om van deze verzameling een breed berigt te geven.

1°. Een vers ten geleide der afbeelding van BARLÆUS.

AD HONESTISSIMAM & ERECTI INGENII MATRONAM

MARIAM TESSELSCHADE,

VIDVAM.

TESSELA, *Theſſalicis non enutrita ſub oris,*
TESSELA, *Battaviae gloria prima tuae;*
TESSELA, *quae ſexum ſtudiis & moribus ornas,*
Atticus è placido cui fluit ore lepor;
TESSELA, *cujus acus ſolertem vincit Arachnen,*
TESSELA, *Apellaea pingere docta manu;*
TESSELA, *quae magni clarescis laudibus* HOOFDI,
Et CONSTANTINO TESSELA *dicta meo;*

TES-

TESSELA, *quae coelo posses deducere Lunam,*
Et tetricos cantu demeruisse Deos;
TESSELA, *quae viduo recubas castissima lecto,*
Et procul à viduo vate remissa jaces:
Accipe BARLÆI *scriptos in imagine vultus,*
Istaque non ficti signa favoris habe.
Tu generosa, tuos si nolis mittere vultus,
Quae toties mittis carmina, vultus erunt.

Volgens de vertaling van BILDERDIJK:

AAN

TESSELSCHADE ROEMERS.

TESSEL, die Thesfaaljes lauweren
Naam noch bakermat ontleent,
Maar, de roem van uw Batouweren,
Maagd'- en mannenlof vereent!
TESSEL, van wier lieve lippen,
Van Atheenschen daauw besproeid,
Geestig jok en kwikjens glippen,
Heusche boert en rondheid vloeit!
Die ARACHNE met de naalde,
XEUXIS door 't penceel verwint;
HOOFTS en HUYGENS lof behaalde;
Goden aan uw toonen bindt!
TESSEL, wier betoovrend zingen,
Door geen hart te wederstaan,

MA-

MAVORS-zelv' tot vreê zou dwingen,
  PHOEBE lokken uit heur baan!
Die de weduwlijke sponde
  Eenzaam drukt en zonder leed,
Spottend met geklag en wonde
  Van een' wakenden Poëet! (*)
Laat VAN BAERLES wezenstrekken,
  Afgeteekend op 't papier,
In dit beeld een blijk verstrekken
  Van het zuiverst vriendschapsvier!
Mag uw beeld my niet gebeuren;
  Ieder versjen uit uw pen
Zal ik voor een *Beeldsel* keuren,
  Daar ik TESSEL in herken.

2° Een dichtstuk op haar kunstwerk:

IN DOMUM HORTUMQUE

MARIÆ TESSELÆ.

Lares diserti, Palladis sacrarium,
Phoebi penates, omnis elegantiae,
Scientiaeque & artium capax domus,
Augusta sedes, Principum palatiis
Regumque longè regiis illustrior:
Tuque erudita & sensibus dives tuis

Sal-

(*) VAN BAERLE-zelven.

Salve supellex pervenusta TESSELÆ,
Quam fecit ipsa. Sola qualem possidet,
Opum suarum mater, hospes, artifex.
Vidi tabellas TESSELÆ *pictas manu,*
Psychen volantem, celsa Muydae moenia
Portusque & arces, eminentis HOOFDII
Celebres recessus. TESSELÆ *textos manu*
Vidi tapetas. Scripta TESSELÆ *manu*
Monumenta vidi, versa TASSI *carmina,*
Italûmque amores, quosque Vatibus suis
Modulos dicavit. TESSELÆ *vidi chelyn,*
Quam fidibus illa pulsat exactissimis,
Musisque sacrat. Pendulum vidi mare,
Marisque spolia, totque concharum ordines,
Quos illa doctè sedibus fixit suis,
Placidaque junxit dispares concordia,
Te, Flora, vidi. Facta TESSELÆ *manu*
Hac aede fulges, sericâque discolor
In veste splendes. Ipsa miratur nothos
Natura fetus, aemulamque dexteram
Irata damnat, & potentis feminàe
Stupescit ausu. Tuque pulcher Hortule,
Amoenitatum prome conde plurium,
Vbi flos superbum barbarus tollit caput,
Precioque plorat excidisse se suo,
Index magistrae es. Per gradus ivi tuos
Castumque juxta TESSELÆ *sedi latus.*
Hic Cirrha, dixi, est. Hic Apollinis Claros,

Te-

Tenedosque ſurgit altera. Hic limen ſuum
Calcant Camoenae. Non tuos Semiramis
Veneramur hortos, quosque Phaeaces colunt,
Agrisque Grajus ordinat feracibus.
Hic villa Superûm est. Hic vel ipſe Iupiter
Optet morari, uxoris immemor ſuae.
Hic praecinentis TESSELÆ *blandum melos*
Attentus audit, & DUARTÆ *vocibus*
Captus, tremendi fulminis ponit faces.
Hic eſſe cygnus, imber, aut taurus volet,
Niſi impudicos TESSELA *horreret Deos.*
Leander illic Sestiae velit loqui,
Thisbae procator Pyramus, Mars Cypridi,
Sappho Phaoni, Theſeoque Gnoſia.
Nis cura, livor exulant penatibus,
Moerorque & ira, & quicquid infestum bonis,
Quicquid ſerenis permolestum matribus,
Quicquid puellis noxium tenellulis,
Quicquid decoris inficetum Gratiis,
Quicquid modesto displicet vatum choro
Cupidinique. Caelitum ſalve domus,
Hominum voluptas, atrium modestiae,
Et lenitatis, & pudoris & bonae
Mentis ſacellum. Tuque custos ſedula,
Domusque lumen & decus clarum tuae,
Quae tanta nobis exhibes ſpectacula,
Quae tanta nobis parturis miracula,
Quae docta nobis ſcribis hic oracula,
Favente coelo, vive, vive TESSELA.

Hiervan zond BILDERDIJK mij de volgende vertaling; had ik ze eerder gehad, ik zou ze zeker in de Redevoering hebben ingevlochten.

OP TESSELSCHADES
HUIS EN TUIN.

Kunstenzetel, Wijsheidsdrempel,
Phœbus haardsteê, Pallas tempel;
Heiligdom vol achtbaarheid;
En Paleis vol majesteit,
Dat in luister Vorstenhoven,
Koningszalen, kunt verdoven,
En de rijkste bloem omvat,
Bef van geest- en letterschat!
Neem mijn tederst hartengroetjen!
En, gy, kunstig, zinrijk goedrjen,
Boêltjen, voor geen goud gekocht,
Maar door TESSELS hand gewrocht,
TESSEL! schepster van die schoonheid,
Die haar zinlijk huis ten toon spreidt;
Daar haar ziel zich in onthaalt,
En haar geest te rug uit straalt!

'k Mocht aan TESSELS schilderyen
Mijn betooverde oogen wijen;
Psyche zag ik in de lucht,
Op haar bonte vlindervlucht:

'k Zag

'k Zag de Muyder torentransen,
Havenmond, en waterschansen.
Waar de nooitgelijkbre HOOFT
Zich het stadgewoel ontrooft.
'k Zag tapijten, die zy weefde,
Waar het schoonst' gebloemt' in leefde.
'k Zag haar Dichten, Godenval,
Die geen tijd verknagen zal.
'k Zag haar TASSOOS stoute tonen
In haar Duitsche maat verschonen;
En Itaaljes minnelust
Heiligen aan Hollands kust.
'k Zag de logge Ganzenpennen
In haar hand het oog ontrennen
Op den doolhof van 't papier,
In gestrikten Letterzwier.
'k Zag het broze glas der bekeren
Haar der Eeuwigheid verzekeren
Door het oogverbijstrend schrift
Van haar diamanten stift.
'k Zag haar hand de Cyther grijpen,
't Trillend koper kunstig nijpen;
En der Zanggodinnen rij
Hupplen op haar melody.
'k Zag gehorent' en koralen
In festoen en kransen pralen,
En haar hand een Krijgstrofee
Stichten van den roof der zee;

En op 't keurigste verbonden,
Wat verdeelde stranden zonden.

'k Zag ook u, ô Zéfyrs bruid!
Hier, hier blinkt gy schittrend uit,
In de rijkste pracht van verven,
Die geen nachtrijp doet versterven.
Hier! in 't blinkende satijn,
Fier op eigen' zonneschijn!
Zie by dees onechte blommen
Moeder Aard van spijt verstommen,
En haar Mededingsters hand
Nijdig aanzien, als vermand.
En gy, Tuintjen, welig Eden;
Lusthof vol aanminnigheden;
Waar, aan vreemden grond ontscheurd,
't Bloemtjen zich ten hemel beurt,
Maar, de zeldzaamheid beweenend
Aan zijn schoonheid prijs verleenend,
Minder trots en moedig prijkt!
Die uw Kweekster zoo gelijkt!
'k Mocht my in uw paân verlusten;
Hier aan TESSELS zijde rusten;
En, van zaligheên doorstroomd,
Mijmren in uw frisch geboomt'.
Hier, hier (riep ik, opgetogen),
Hier staat Cirrha voor mijne oogen!

Hier

Hier is Claros, ſtroomend vol
Van de Godheid van Apol!
Hier verheffen zich geen tuinen,
Maar Cefizus lauwerkruinen;
En een tweede Tenedos
Rijst in 't gindſche myrthenbosch!
Dit's de grond der Pierieden,
Daar zy ſtaâge Lent gebieden!
Weg, Asſyriſche Vorſtin,
Met uw groene wandeltin.
Weg, Feaken, met uw hoven,
Die de Griekſche Lier mocht loven!
Dit's de Lustplaats van de Goôn.
Hier wenscht Jupiter zijn' throon,
Hier zijn hemelkoets te ruilen
Om in dit prieel te ſchuilen.
Hier, hier luistert hy verrukt
Naar den ſnaar die TESSEL drukt;
Naar het zieldoordringend orgel
Van haar Filomeelengorgel,
Dat het boventoontjen ſtelt,
Waar DUARTES keel in ſmelt;
En verwonnen, zuchtend, teder,
Legt hy ſtaf en blikſem neder,
En, het hart van lust verſmacht,
Wenscht hy naar de ſtierenvacht,
Naar den gouden pegelregen,
Op 't Argivisch ſlot gezegen,

Of Eurotas zwanenpluis:
Waar slechts TESSEL minder kuisch!
Hier zou de Abydener hijgen,
In zijn Heroos arm te zijgen;
Pyramus, maâr Thisbes borst
Timelen van minnedorst;
Hier smolt Mavors van verlangen,
Om Diones schoot te prangen;
Hier waar Saffo niet weêrstaan;
Gnosfus vluchtling, niet verraân!

Hier zijn zorg en nijd verbannen;
Hier, de neep der zielstyrannen;
Hier, wat braaf- wat blankheid krenkt;
Waar de deugd een' traan om plengt;
Wat een' Moederschroom zou wraken,
Blosjens jaagt op Onschulds kaken;
Wat der trits Bevalligheên
Zouteloos of dartel scheen;
Wat eene eerbre Lier onteerde,
Of een kuische vlam verneêrde.

Wees gegroet, kapel der deugd;
Godenwellust, sterflingsvreugd;
Gallery van reine zeden;
Praalhof van uitmuntendheden;

Wo-

Woning dier zachtmoedigheid,
Die haar pad met rozen ſpreidt;
Schatpaleis van zegeningen;
't Aardsch verblijf van hemellingen!
En gy, wachtſter van dit Choor,
Zelv uws Tempels glans en gloor;
Die ons zoo veel wonders baarde,
Zoo veel wonders in u gaârde,
Ons op zoo veel kunst onthaalt:
TESSEL! leef, van heil omſtraald!

3°. Op festoenen en ſieraden, op den Huize te *Muiden* opgehangen. Een niet min fraai gedicht op dezelfde zaken in de Latijnſche taal, als ik in de Nederduitſche in de Redevoering heb ingeweven, en later bij N°. 53 zal gedenken.

4°. Een puntdicht aan TESSELSCHADE, op een reisje, bij onſtuimige zee.

5°. Een puntdicht aan dezelve, bij ſtil weder. Beide zeer aardig. Op deze reis zijn ook vele verzen bij HUYGENS, in de *Momenta deſultoria.*

6°. Op de borst van gitte; van welke nader bij Noot N°. 67.

7°. Een puntdicht op TESSELSCHADE, bij het al zingende beſpelen van een Kerkorgel.

8°. Het puntdicht tot lof van het vereenigd ge-

gezang van TESSELSCHADE en FRANCISCA DUARTE, door mij bij de Redevoering over *HOOFT's Brieven* medegedeeld, bl. 120.

9°. Op TESSELSCHADE, te paard rijdende. Zeer bevallig en vrolijk.

10°. Aan HUYGENS, over het vers van TESSELSCHADE op eene schaduw; hetwelk ons het verlies van dit dichtstuk zeer doet betreuren.

11°. Het vers op het verlies van haar oog, waarvan nader bij N°. 55.

12°. Het vers aan HUYGENS, waarvan reeds melding is gemaakt in N°. 46.

13°. Aan TESSELSCHADE, bij het zenden van aardbeziën.

14°. Aan HUYGENS, slapende onder de slaapkamer van TESSELSCHADE. Beide vrolijk en bevallig.

Verders is er nog veel tot lof van TESSELSCHADE, in andere gedichten van hem aan den Drossaard, deszelfs Echtgenoote en Dochters, aan ANNA VAN TRESLONG enz. verspreid; dan ik moet dit, zoo wel als hetgene in zijne Brieven haar aangaande te vinden is, om niet al te wijdloopig te worden, voorbijgaan.

Misschien rijst wel bij iemand, op het zien van deze Latijnsche verzen van BARLÆUS en die

die van HUYGENS, de vraag: heeft TESSELSCHADE die taal gekend? Bijna zoude ik hebben durven verzekeren van ja, zoo omdat toen de beoefening van dezelve zoo algemeen was, de Italiaansche zoo na met dezelve in verband stond, en hare Vrienden haar zoo veel in het Latijn bezongen. Ik heb reden van twijfel gevonden in een' brief van HOOFT, N°. 500, alwaar hij, bij het inweven van twee Latijnsche versjes, haar verwijst, om opheldering of uitlegging van den Arts PAUW te vragen; ook door dat BARLÆUS, die somtijds had staande gehouden dat TESSELSCHADE tooveren konde, bij het zenden van zijne Redevoering: *de Coeli admirandis*, (*over de wonderen des Hemels*) van haar tot antwoord ontving:

Thessaliaansche kunst, om 't Maenlicht te doen dalen
  Door sneege schranderheydt, in TESSELSCHAE noyt viel.
Maar ghy kunt op der Aerd den heelen Hemel halen,
  En staende houden met een wonderkracht der ziel.
Wout ghy den treck van die Carakters doen vertalen,
  Licht of ick mee wat lichts van 't Hooge Huys onthiel. (*)

Het is mij een bijzonder genoegen, aan de beminnaars onzer Letterkundige Geschiedenis, zoo

(*) *Versch. Ged.* 1653. bl. 31.

zoo wel aangaande BARLÆUS, als wegens HUYGENS, een aangenaam berigt te geven. Mijne klagt bij de eerste Redevoering, dat men geene Lofrede op BARLÆUS konde aanwijzen, heeft ten gevolge gehad, dat de Heer ABRAHAM HEEMSKERK, in eene schoone Redevoering, in de Maatschappij *Concordiâ et Libertate* uitgesproken, BARLÆUS *als Mensch en als Dichter* heeft beschouwd, en dezen uit de getuigenissen van de voornaamste Geleerden heeft verdedigd tegen den scherpen aanval van den beroemden FRANCIUS, die BARLÆUS bij CLAUDIANUS vergelijkt, en denzelven, om gemeend valsch vernuft en brommenden wildzang, niet onder de Latijnsche Dichters van name stelt. Wordt dit onderzoek voortgezet en deze Redevoering in het licht gegeven, de eer onzer Letterkunde zoo wel, als die van BARLÆUS en den Schrijver, zal er bij winnen.

(49) Bl. 54.

Bij de muilen werden ook achtergelatene pluimen overgezonden. HOOFT schreef (Br. 381.) er bij: *Die veeren koomen hier nevens over waayen. Bruin zijn ze, en, zoo ik denk, uit de wieken van dat helsch Engeltjen, de Min,*

Min, getrokken: en dat het jonxken in slaap gezongen moest weezen, eer 't zich zoo ontpluimen liet.

(50) Bl. 55.

Dit versje heb ik in geene der uitgegevene werken van HUYGENS gevonden; het is geplaatst in de verzameling, getiteld: *Verscheidene Gedichten*, 1653, bl. 37, en luidt als volgt:

DE E. HEER

C. HUYGENS,

By de Poeeten op het Huys te Muyden *vergastende, en tusschen de schrandre* TESSELSCHADE *en Juffr. .... zittende, maekte op haer diepzinnigh redeneeren en wijsselijk antwoorden dit Gedicht.*

Verleyder van Gods volck! die tusschen steen en steen
Begraven leght en sweeft; nu vat ick eerst de reên
Van uw swaer ongeval. Twee sprekende Magneeten,
Twee Weeuwen, schoon om schoonst, wijs om wijs, doen 't my weeten.
Mijn logger geest als ghy, mijn swaerder siel als 't staet
Daer uw geraemt in drijft, gaet twijfflen als een schael,
Die gins en weder wipt en niet en weet wat kiesen.
In 't eynde sterft haer drift, soo voel ick my verliesen
Mijn

Mijn gins en weer en gins en weer verloofde macht.
Daer hang ik tusschen tween in 't keureloos gebragt,
Begraven in my self, en hoope my te roeren,
En hoop het niet te doen. Waer sijt ghy, *Muyder* Boeren!
Die naer de stale kist uw leven hebt gewenscht?
Verschoont u van de reys. Hier is het stael vermenscht,
Hier is het lijk het graf, hier winnen 't de Magneeten
Van *Meccas* grauwen steen. Men laet een yder weeten:
Dat binnen *Muyden* hangt voor dood en deed zijn woord
Een Christen MAHOMETH! —
D'een seg 't den andren voort.

Hoe donker *der Juffren Antwoord* ook schijne, ik moet het nu wel laten volgen; het is getiteld: *Steenen.*

Dat soete kermen en dat aengenaeme klaegen
Kan yder niet verdraghen,
Dan wy, die dat verstaen, gelijk het werd geseydt
Met sprekend onbescheydt.
O grondeloos vernuft! laet u geen tongh verwijten
Het tweede rouwverslijten;
Wie keur heeft die heeft anghst, nu hebdy geen van tween,
En echter niet te vreen
Met de verheven swier van 't ongevallig wezen,
Wy kunnen u genesen
Van gins en wederdrift, ten sy ghy u vertast;
Uw twijfel houdt u vast.

On-

Onvastaerdt (*) weert u niet: de beste keur van allen
Die soud' u straks doen vallen.
O nimmer vals Propheet! houdt ghy u in 't gewicht,
Wy houden u van d'aerdt en van het Hemellicht.

(51) Bl. 55.

Tesselschade vereerde de Koningin bij deze komst te *Amsterdam* met een dichtstukje in de Italiaansche taal, hetwelk bij van Beverwyck is bewaard gebleven en aldus luidt:

IN HONORE

DELLA CHRISTIANISSIMA REGINA

MARIA DE MEDICI.

ALLA ENTRATA SUA FELICE
NELLA CITTA

D'AMSTERODAMO.

Qual per le terre Phrygie, gia beata
Si vidde andar la Madre delli Dei;
Tal per l'Ollanda passi hor adorata,
Maria *Augusta: Augusta piu di lei,*
Quanto di piu gran Genitori nata
Di veri numi il secol nostro bei.
Aggradi alta Regina i bassi honori.
Che cosi suole il Ciel, mirando a i cuori.

(*) Zinspeling op huygens Zinspreuk *Constanter*, vanwaar hij dikwijls in ernstige verzen *Vasterdt* genoemd werd.

(52) Bl. 56.

HUYGENS verhief eens hare zangkunst te gelijk met hare zedigheid.

Wat feght ghy, TESSEL! die van 't hooft tot aen de schoenen
 Verſtant en reden zijt, die ick ſoo veel betrouw,
 Dat ick, wat u mishaegt, voor onbevallig houw,
Dat ik toon toonsgenoot en ſnaer op ſnaer geſpannen
Mijn oor betrekken laet, omdatſe 't uw vermannen;
 Wat ſeght ghy van den aert van menſchen, die noch ſmaet
 Noch keelwerck meer en ſmaeckt, dan of het houtskool waer?
Wat ſeght ghy van uw luyt, uw boogh, en uw clauwieren,
Die uw thien vingeren ſoo weten te beſtieren,
 Dat, waer ick meester van thien ſinnen tot de vijf,
 Zy roerden in my om het mergh van ziel en lijf;
Is 't walgelijck gerecht, is 't voedſel om vermuylen?
Ghy ſchrikt van eighen lof met eighen lof te vuylen.
 Ghy weet het, maer uw deught waer ondeught en wat meer
 Soo ſy maer ſcheen de prijs te weeten van haer eer. (*)

(53) Bl. 58.

Op het festoen van herfstvruchten ſchreef hij:

Ziet met aendacht dit Festoen,
Dat alleen geen enckle zoen,
Maer meer kusjes waerdig is,
Als 'er blaên ſtaen ſchoon en fris,

Die

(*) *Korenbloemen*, bl. 529.

Die de handt gevlochten heeft
Van de zoetste, die daer leeft.
Dit zijn wondren van onz' eeuw,
Dat een ongepaerde Weeu
Rontsom aen een geestich lint
Goden en Godinnen bint,
Die zy met haer kruyt en lof
Ruckt van buyten uyt den hof,
En doet hangen op haer glans
In de Zalen aen een krans.
Ziet POMONA, schoon van blos,
Ziet hier BACCHUS met zijn tros,
CERES en AUTUMNUS schoon,
Hangen hier als in een troon.
Kruyden wilt en tam van aert
Proncken naer de kunst gepaert.
Vruchten elck met haer coleur
Ziet men flick'ren in haer fleur.
Zonder ymandts nijdt en hoon
Staen zy nevens een ten toon.
Elck een lacht de Joffrou aen,
Waer door zy dus vrolijck staen,
En de kruytjens, dus geplant,
Spreecken van haer groot verstant.
Als ick alles zie en merck,
Spreeck ick: dit is TESSELS werck.
Zeecker, die de Goden kan
Brengen in soo schoon gespan,

Die

Die Godinnen bint aen 't touw,
Heeft verdient der Goden trouw. (*)

(54) Bl. 59.

Dit bleek vooral door dat dezelve TESSELSCHADES dood bezong in het volgend Lijk- of Grafdicht:

Dit Graf, begunstight door den Doodt,
Besluyt een Vrouw, die op den schoot
Der Wijsheyt is gevoedt geweest,
En daerom had den grootsten geest
En hersfens sonder wedergae;
Dees was MARIA TESSELSCHAE,
Een schouwtooneel daer alle konst
Sich toonde in een volle gonst;
Een Vrouw, wier konste Vrouw Natuur
Omhelsde als haer naghebuur;
Wier Roemgalm blies de nijt vol angst;
't Was ROEMERS roem, 't was VISSCHERS vangst;
't Was meer als ik getuygen kan;
Het gansche landt getuyght er van,
Ey Lezer vraeght het my niet af;
Maer als ghy weggaet van dit graf,
Onthout den naem van TESSELSCHAE,
En vraeght er alle geesten nae;

En

(*) *Klioos Kraam*, D. I. bl. 237. *Verfch. Ged.* 1653. bl. 20.

En ſoo ghy die nog niet gelooft,
Soo vraeght den levenloozen HOOFT,
Wiens geest ſoo dikwijls heeft geſpeeld
Met konſten van haer geest geteeld.
En daerom is ook HOOFT geweest
Hooft-roemer van haer grooten geest.
Vraeght dan nog de bedrukte blaen,
Hoe druk des drukkers pers moest gaen,
Doe HUYGENS pen aen haer verſtant
Gaf letter-lof; vraeght aen haer handt
En naeld en pen en ſtem en keel
En diamanten en penceel;
Elk zal de konst van die hier leydt
Toewijzen de onſterflijkheyt. (*)

(55) Bl. 59.

Dit ongeluk viel voor in het begin van 1642, en niet in 1645, zoo als door eene drukfeil in de Redevoering is gemeld. Dit bleek mij uit den brief van BARLÆUS aan WICQUEFORT van 10 Maart 1642, waarbij hij aan denzelven het dichtſtuk over deze ramp, *op deszelfs aanraden* vervaardigd, toezendt. HOOFT had reeds zijne goedkeuring er over te kennen gegeven. BARLÆUS verzocht tevens, hetzelve aan HUYGENS, en zoo mogelijk ook aan CATS, te laten lezen.

Het-

(*) *Klioos Kraam*, II. bl. 113.

Hetzelve is geplaatst bij zijne *Poëmata*, P. II. p. 434, en is van den volgenden inhoud:

IN LÆSUM, GRANDI INFORTUNIO, IN FABRILI OFFICINA SINISTRUM

T E S S E L Æ

O C E L L U M.

Ocelle, viduis imperans ocellulis,
Ocelle, sacris annuens sacellulis,
Devotionis facula & hospes candidi
Animique nullum vellicantis scrinium;
Ocelle vatum, cujus ad nutum ciet
Helicona totum Muyda, BARLÆUS *canit,*
Zulechemus aulas principesque posthabet;
Ocelle pellax, blande, mitis, innocens,
Et fastuosi nesciens supercili:
Quis te miselle laedere & caliginem
Inferre Soli & nocte gestiit diem,
Lumenque tantum coecitate condere?
Megaera qualis, qualis Alecto tuis
Ferale ocellis subdidit trux scandalum?
Num nuda Pallas visa TESSELÆ *fuit?*
Aut hanc Lycurgum credidit Thrax barbarus?
An lumina omnes TESSELÆ *invident meae,*
Ob invidendum carminis Diis melos?
An coeca cogitare quiddam grandius
Sublimiusque possit ingens TESSELA?

Num

Num Veneris almae TESSELA *esse vis puer?*
Vt desiocula nos amicos respuas?
Ocelle, tabo & pure stillans lurido,
Ocelle, circum discolor, pupillulis
Horrescis intus improbè rubentibus,
Cruorque lenes crudus inficit genas.
Tument iniquis palpebrae fastigiis,
Doletque pars, sueta gaudiis dari.
Hoc TESSELA *esse sponsa vultu non potes.*
Hac fronte Divûm moesta mensas despicis.
Sic ambulare, sic jocarier caves.
Sic cellularia & domesticis tuis
Testudo lenta diceris, numen latens,
Auremque patiens fabulis donas meis.
Ne, Phoebe, specta TESSELAM, *dispar sibi est.*
Ne TESSELAM, HOOFDI, *crede, non est* TESSELA.
Ne, candor, intuere TESSELAM, *rubet.*
Ne crede, probitas, TESSELAM, *nam livida est.*
Nil dic poëta TESSELÆ, *loqui timet.*
Crudele ferrum, quod tenebrosum specus
Te genuit orbi? quis nocentior faber
Telluris altae te refodit è sinu?
Vt innocenti vulnus inferres Deae,
Et hos ocellos, queis superbit Almeris,
Superbit Ya, & pator Amstelae frequens,
Queis lecta TASSI *pagina est, scripti sales,*
Pictae tabellae, floribus datus nitor,
Conchis figura, sculptus in vitris amor,

 Foe-

Foedaret ictus? Nulla te posthac manus
Tangat nefandum. Nullus his incudibus
Sudet Pyracmon. Semper erret ictibus
Fallatque nudum membra Bronten malleus.
Erravit hic in TESSELA, *& non noxiam*
Fecit nocentem. Collabascit TESSELA,
Humumque mordet Dîs propinqua femina.
Tristes tenebrae Vesperaeque flebiles,
Quid meruit insons TESSELA? *excors Cynthia*
Cur distulisti tunc praeire TESSELÆ,
Nostraeque lumen commodare Palladi?
Cur occidisti, praescius discriminis,
Festine Titan? nulla cur in atrium
Se stella praeceps fudit? ecquid Hespere,
Et tu Dione tuque tardior Venus,
Tui furoris negligis poëtriam?
Expugne fastis, scriptor annorum diem.
Hunc adde cannis Alliaeque casibus.
Fabrile ferietur hoc die genus,
Non aera Steropes fundat aut flectat manu,
Non flamma ferro serviat, nec lancibus
Statera constet, quae fefellit TESSELAM.
Plorent ocelli, queis amatis Virgines.
Plorent ocelli, queis amatis conjuges.
Plorent ocelli, queis procamini viri.
Plorent ocelli, queis jocamini vates.
Ploremus omnes. Quippe mitis TESSELÆ
Dolente ocello, ocelluli cunctis dolent.

De

De keurige vertaling, door BILDERDIJK mij geschonken, zal zeker door een ieder als het grootst sieraad van mijn werk worden aangemerkt. Hij schreef er bij: „ Het vers op het „ *oog* is eene *Paraphrase;* ik kom er voor „ uit, dat ik er geene *vertaling* in het Neder„ duitsch van geven kan, die 't naïve en een„ voudige met de sierlijke rijkheid en warmte „ van het Latijnsche vereenigt."

OP HET OOG

VAN

TESSELSCHADE ROEMERS,

DOOR EENE AFSPRINGENDE VONK UIT EEN' SMIDSWINKEL GETROFFEN.

Oogjen, dat aan 's jonglings oogen,
Door de schoonheid aangetogen,
  Liefde met ontzag gebiedt!
Heilig oogjen, dat geen wenken
Aan onheiligheên kunt schenken,
  Maar op kruis en outer ziet!
Godsdiensttoortsjen, in wiens flikkeren
Blanke deugd en eenvoud blikkeren,
  Zonder angel, zonder plooi!
Dichtrenoogjen, op wiens lonken
Heel Parnas by een koomt honken
  In den *Muyder* Dichtrenkooi!

Dat

Dat VAN BAERLES Luit doet zweeten,
HUYGENS, Hof en Prins vergeten;
En, van dwang en preutsheid vreemd,
Altijd argloos en onnoozel,
Aan geen vriendelijk gekozel
Hartelijk vertrouwen neemt!

Wie, mijn oogjen, heeft uw blinken
Dus in 't duister weg doen zinken
En uw' dag verkeerd in nacht?
Wie, ja wie der Helsche Vloeken,
Opgedaagd uit PLUTOOS hoeken,
U om al uw glans gebracht?
Wat beleediging van Goden,
Of wat aanzien, zoo verboden,
Oogjenlief, benam u 't licht?
Hebt gy PALLAS naakt zien baden? (*)
Moest de Nijd mijn TESSEL schaden
Om haar ongelijkbaar Dicht? (†)
Of moet TESSELS geestvermogen
Nog, ten koste van haar oogen,
Hooger stijgen uit het oog? (§)

Moet

(*) Als TIREZIAS, daarom blind geworden. Zie KALLIMACHUS, op MINERVES *waschfeest*.

(†) Als de Dichter THAMYRIS, en anderen.

(§) Met dit oogmerk blindde DEMOCRITUS zich-zelven.

Moet zy VENUS kar verzellen,
Om haar vriendenftoet te kwellen
Met KUPIDOOS pijl en boog?

Oogjen, nu met bloed bedropen;
Nu met etter. overloopen,
Die de zachte wang bedekt!
Ach! wat wonden, vlekken, builen,
Die des wenkbraauws rand ontpuilen,
Lood- en purperblaauw geplekt!
Ach! wat ſmarten moet gy lijden,
Die ons allen kost verblijden!
Oogjen, nooit genoeg beklaagd.
Wie zal TESSEL thands geleiden
Om de vreugdekoets te ſpreiden;
Daar voor haar geen vreugd meer daagt!
Neen, zy mag zich niet vermeien;
Schuwt het lachen, boerten, reien,
Aan heur kluisjen vastgetrouwd:
Blijft, als Godsbeeld op de altaren,
Met geduld haar cel bewaren,
En vernoegt zich met mijn' kout.

Wien, wien zoekt gy, TESSELS vrinden?
TESSEL is hier niet te vinden. —
PHOEBUS! PHOEBUS! zie niet neêr!

Drossaart! (*) Dichter! (†) past te zwijgen!
Lonk noch andwoord moogt gy krijgen:
 TESSEL is geen TESSEL meer. —
Blanke Trouw, waar ziet gy henen?
TESSELS blankheid is verdwenen,
 Ze is haar lelyluister kwijt! — . .
Blanke Oprechtheid zonder vlekken!
Die u mocht ten beeld verstrekken,
 Loodverf maakt haar 't beeld der Nijd!

Gruwzaam ijzer! in wat holen,
Diep in 's afgronds nacht verscholen,
 Hebt gy 's Aardrijks schoot bevracht?
En, door wat nog gruwbrer handen
Werdt gy uit haar ingewanden
 In den hellen dag gebracht? —
In den dag! — Wie kan 't gelooven!
Om den dag aan Haar te ontrooven
 Door een' spat van uw metaal!
Om die oogen uit te wroeten,
Die en *IJ* en *Aemstel* groetten
 Als haar allerhoogsten praal!
Oogen, meer dan Godlijke oogen,
Waar *Noordholland* op mocht bogen
 In haar Hoofd- en Pronkstaalstad!

Oo-

(*) HOOFT.
(†) VAN BAERLE-zelf, of HUYGENS misschien.

Oogen, die geen misdrijf smette,
Maar het nijdig Lot verplette,
  Dat geene Onschuld ooit verbad!
Oogen, die het doek bezielden!
Zich met TASSO onderhielden!
  Bloemen schiepen, rijk van zwier!
't Broze glas met Minnewichtjens,
't Wit papier met Zinnedichtjens,
  't Hart vervulden met hun vier! —

Gruwzaam ijzer! wees verwaten!
Moog hem aard en hemel haten,
  Die u aanroert na dees dag! —
Dat geen Etnaas vlammenstoker
U genake met zijn' moker!
  Vonk doe geven op zijn' slag! —
Ja, laat dees uw vloek hen treffen,
Die op u den hamer heffen;
  En den hamer in hun vuist!
Laat zy de uitgespannen leden
In de lucht te barsten smeden,
  Dat er 't bloed by neder ruischt!

Droeve blindheid, aaklig donker,
Nacht, ontbloot van stargeflonker!

Wat heeft TESSEL u verdiend?
Wat weêrhield DIAAN, daar boven,
Meê haar fakkel uit te doven,
Aan haar zuiverheid bevriend? —
Waarom dookt gy in de kimmen,
(Gy voorzaagt het by uw klimmen)
TITAN? waarom niet getoefd? —
Waarom zag men, by het fteigeren,
Niet één hemelftar zich weigeren,
Of bezwijken als bedroefd? —
Gy vooral, ô Heirfpitsleider,
Gy der ftarren fpoorbereider,
HESPERUS! — En gy, DIOON,
Gy de traagfte van de benden!
Liet gy dus uw TESSEL fchenden!
Gy, bezielfter van haar toon!

Jaarboekfchrijver! laat uw bladen
Nooit dien zwarten dag verraden,
Nimmer noemen! fchrap hem uit!
Stel hem by de jammerdagen
Van oud-Romens nederlagen,
Aan der Eeuwen vloek ten buit! —
Zij hy fteeds met fchrik geteekend!
't Menschdom tot een' vloek gerekend,
Die der hand het werk ontzegt!

Zie

Zie hy erts noch koper vloeien,
Vlam noch vonk den haard ontgloeien!
Ruste waag (*) en bondelrecht! (†)

Maagdenoogjens! fmoort uw vonken;
't Zij gy Minnaars aan moogt lonken,
't Zij gy Echte vlammen fchiet!
En gy oogen, welker ftralen
Naar de Maagdenboezems talen,
Smelt in tranen weg en vliet! —
Gy vooral, ô Dichtrenoogen,
Met een' treurwalm overtogen,
Tintelt thands van fcherts noch boert!
Schreit! — Daar TESSELS oogjens kwijnen,
Wordt ons, in de wreedfte pijnen,
De appel van ons oog ontvoerd.

(56) Bl. 59.

Oogentroost. — Bij het ftellen en uitfpreken van de Redevoering had ik, door dat dit Dichtftuk door HUYGENS met het opfchrift, *Aen eene bejaerde Maeghd*, is voorzien, hetzelve befchouwd, als niet tot TESSELSCHADE betrekkelijk. Een mijner ijverigfte Vrienden zond

(*) De Vierfchaar.
(†) De Burgerlijke Regeering.

zond mij een' afzonderlijken druk van hetzelve, in 1647 bij de ELZEVIERS te *Leyden* met Privilegie uitgegeven. Dit boekje is afkomſtig uit eene aanzienlijke Dordtſche Familie, en ſchijnt een prezent-exemplaar geweest te zijn. Voorin ſtaat geſchreven, met eene oude loopende hand: *nicht maria tesſelſcha ſalgr overleet den* 20 *Juny* 1649. *Requiescat in pace.* En dit, gevoegd bij eene aandachtige herlezing, alsmede bij hetgene zij zelve, over de poging van HUYGENS bij hare ramp, aan BARLÆUS ſchreef, ſtelt het bij mij buiten allen twijfel, dat TESSELSCHADE hierbij met den naam van *Parthenine* is bedoeld.

Het zoude zoo wel met mijnen pligt als met mijnen lust overeenkomen, om, daar dit vers een der ſchoonſte dichtſtukken is, aan eene der Zusteren gezonden, hetzelve in zijn geheel mede te deelen; dan de uitgeſtrektheid houdt mij hiervan terug. Ik ken geen werk van HUYGENS, hetwelk over 't algemeen hechter en ſcherper van redenering is, en waarin hij meer met zijne verbazende geleerdheid ſchittert. In een Latijnsch versje tot voorberigt erkent hij zelf, dat hij voor hen, die het Nederduitsch niet verſtaan, gezorgd heeft in de noten, door het bijbrengen van plaatſen uit de Gewijde Schriften,

en

en uit Latijnſche, Griekſche en Oosterſche Schrijvers (*).

Moeijelijk is het tevens, door een uittrekſel, zulk een krachtig dichtſtuk eenigzins naar waarde te leeren kennen. Het volgende diene ter aanſporing om het in zijn geheel te lezen.

Huygens begint:

Verdenck den Dichter niet, die dezen Rijm beleidt;
Hy heeft u van der jeughd met ydel' vrolickheid,
Met jock voor jock bericht, en 't docht hem in die jaeren,
Dat woorden ſonder ſout en lacchen Suſters waren,
En 't docht u even ſoo. Nu weten Ghy en Hy
Het ſuer en 't ſoet geſicht te ſtellen naer het ſy.
Naer 't nu is, voegt ons 't ſuer; maer tuſſchen 't ſuer en 't ſuere
Valt keurig onderſcheid; D'ellendigh avond-uere,
Daer God ons mede dreight, vereiſcht een amper ſoet,
Een ſtaetigh ſuer gelaet van ooghen en gemoet.

Als

(*) *Si tamen haec aliquis vultu dignare ſereno,*
Cui Patriae non ſit patria lingua meae:
Eſt ubi divertas, eſt quae delectet euntem
Si piget ignoto flumine, ripa decens.
Invenies illic lapides Oriente petitos,
Liliaque Argivis Itala miſta roſis:
Guſtabis ſubducta ſacris, extorta profanis
Non nova conſenſu fercula grata novo:
Ut male conſutae pretium det fimbria veſti
Ut, ſi diſpliciant ἔργα, πάρεργον ames.

Als 't kind geslagen werdt, betaemt hem eens te zuchten;
Maer knorr en kijven sijn ontijdighe geruchten,
Die noch een nieuwe roey verdienen van de hand,
Die d'eerste geessel gaf aen sijn geliefde pand.
Des Pottebackers wil is meester van sijn' aerde.
Misbruyckt hy 't aerden vat tot diensten van onwaerde;
Wat reden heeft het vat te seggen, waerom dus?
Waerom en ben ick niet soo kostelijck als flus?
Verstae my, aerdigh vat, vol allerhande deughden!
God heeft u van een kley, die oor en oogh verheugden,
Voordachtelijck gemaeckt. Nu lust hem van die kley
Wat aerdighs af te doen. Denck of de Schepper sei:
Schoon aerde wordt tot aerd; wat staet u toe te seggen?
Waermede meent het kind de macht te wederleggen
Van 's Vaders wijs bestier? wat reden heeft een worm
Te klagen: Ben ick ook gegoten in Gods vorm?
Waerom vertreedt hy my? Leer suchtende belijden,
Dat hem de roê toekomt en u de schuld van 't lijden.
En of 't u erger ging, 't vat heeft geen woord in 't vat,
Om seggen, waerom doet de Pottebacker dat?

Hierop gaat HUYGENS over ten betooge, dat hij geschikt was om haar te troosten, doordien ook een zijner oogen, waarmede hij den kost moest winnen, mat en dof was, en zegt verder:

Nu hebben Ghy en Ick de weereld uytgelezen;
Wat dunckt u, sou 't voor ons al heel ontijdigh wesen

Het

Het boek eens toe te slaen, en maeckten op den Text,
Op 's menschen allerwijst, dat is op 't allergekst;
Ons blindeling sermoen, ons ooghenloos bedencken?
Sou niet des Hemels gunst ons hebben willen krencken,
Om binnewaerts te sien, en met de ramen toe,
Der stormen en 't gerucht der straeten even moe,
Ons goedtjen te overslaen, en onse drooghe Lampen
Van Olie te voorsien, om of de Bruygom quamp en
'sMiddernachtsche dief ons grendelen ontsloot,
En stal ons uyt ons, door de reeten van den dood?
Twee oogen van gelas, van senuwen en water
En dienen daer niet toe, die sijn ons met den kater
En met de kat gemeen, en alle beesten sien;
Maer God heeft onse siel met beter Licht versien.
Daer slaet een ander strael naer binnen op wat rijckers:
De wijse luyden sijn haer eighen verrekijckers,
En die sich wel gebruyckt en hoeft geen Brillen meer,
En die sich soo gebruyckt magh suchten en niet meer
Om een verlooren oogh, maer laet hem met sijn Reden
Den overighen dagh aen God en Hem besteeden;
Hy heeft de siel vol werks, en in die bezigheid
En sal hem niet een uer, niet een voor de ydelheid
Der Eeuwen over sijn; door de Eeuwen van daer boven
Sal sijn gedachte gaen; Hy sal God moeten loven
Voor de ongemeene gunst, die hem den hellen dagh,
Die hem het eeuwigh licht, dat ooghe nooyt en sagh,
Nooyt menschen hert begreep, met sijnes herten ooghen
By voorraed open doet en voor de hand beooghen.

Na

Na breedvoerige uitweiding, dat zelfs Heidensche Wijsgeeren, zonder eenigen troost van den Godsdienst, het zedelijk boven het zinnelijk licht gesteld hadden, gaat hij over, om de wereld te beschouwen, zoo als zij is, en niet zoo als dezelve zijn moest.

De Wereld valt te nauw voor all' de blinde gecken:
Want *Parthenine* lief 't is niet de moeite waerd
De blinden gae te slaen, die hier en daer ter aerd
Den kruisweg buyten Ste en binnen overkarmen.
De blinde rijck en eel verdringen slecht' en armen.
En wilt ghy met my gaen en wandelen door 't slijck
Van 's werelds vuyle straet, sie wat wy ongelijck
Meer blinden, meer en ongeneesfelijcker blinden,
Dan wy sijn, by den wegh schier blind'lings sullen vinden.
My maelt een langhe lijst van blinden in het hoofd,
Sy moeten er eens uyt, en soo ghy my gelooft,
Wy sullen Valcken sijn en hebben Arends oogen,
En seggen: God sy danck, die ons in sijn medoogen
Maer één oogh en ontnam en beide nemen moght.

En hierop begint het algemeen overzigt: dit gaat over Gezonden en Zieken, Gerusten en Onrustigen, Gierigen en Kwistigen, Prachtigen, Magtigen, Eerzuchtigen, Wellustigen, Nijdigen, Toornigen, Vrolijken en Treurigen; Bezigen en Luijen, Moedigen en Blooden, Jongen

gen en Ouden, Juffrouwen en Heeren, Kakelaars en Zwijgers, Zingers, Springers, Jaloerschen, Jagers, Tuyschers, Pleiters, Hovelingen, Lieden van Letteren, Schilders en Dichters.

Gaarne zoude ik eene proef geven; dan de keus uit zoo veel fraais en nuttigs is moeijelijk; liever verwijs ik de Lezers tot het dichtstuk zelf; volgt men deze aanwijzing, men zal eene aangename lezing en menige nuttige leering erlangen.

HUYGENS besluit dit overzigt met het volgende:

Daer sijn noch blinden meer, —
Geloof my, *Parthenine!* ick wist er meer te vinden
  Dan ick er heb ontdekt, en hoe ick verder kom,
  Hoe ick meer blinden vind, voor, achter, en rond om.
Maer klein' en acht ick niet, daer is mijn pen te fier toe,
De lompe walg ick van, daer is mijn inckt te dier toe,
  De wijse schrick ik voor, de groote sie ick aen,
  Gelijck de kinderen het aensicht van de Maen,
Sy staen my wat te hoogh, en dan sy hebben stralen
Daer geen verset op is; ick heb er wel sien halen;
  Dien 't luste veel behaels; sy schieten diep, van verr,
  Gelijck de sonne doet en d'allerminste ster.

Hierna volgt een overdeftig slot. HUYGENS wijst zijne Vriendin op de Goddelijke wijsheid

en liefde, die in alle zijne gewrochten, vooral in het maakfel van het menfchelijk ligchaam, doorftralen. Hoe goed is het, onder andere, twee oogen te hebben:

Daer nu een tweeling fterft, daer kan een tweeling troosten.

En hierna wordt zij verwezen naar de beste fchool van geduld, — naar de fchool van JEZUS,

Die als geduldighe ter dood des Cruyces toe
Aen ons fegt: Laet u fien en laet uw weldoen blincken,
Soo dat Gods heerlijckheid en uw eer t'famen klincken.
Dus, *Parthenine*, (want wy fijn elkander moê
Getroostet) weder naer den Pottebacker toe.
Hem volgen voegt de kley, en breeckt hy ons tot fcherven,
Ons hopen ftaet in hem, al foud hy ons doen fterven,
En fluyt hy ons een oogh of twee eer 't avond is,
't Is om een fchooner licht; 'k weet dat ick niet en mis;
Ick fpreeck een heyligh woord; laet ons op 't hoogfte lot fien.
Blind en onblind is een. De Vroomen zullen God fien.

Wonderlijk is de loop der menfchelijke zaken: het verlies van het oog van TESSELSCHADE fchonk ons dus drie Dichtftukken, heldere fieraden van onze Letterkunde; hare fmart geeft ons nu genoegen.

(57) Bl. 60.

Ik heb dezen Brief als een *fac simile* van haar Handschrift doen graveren. Deze brief was mij door de heuschheid van den Heer Mr. T. VAN LIMBURG verstrekt. Dezelve bezit nog eenige andere briefjes van hare hand. — Het Handschrift van ANNA, op dezelfde Plaat gebragt, is het eenigste, 't welk van haar mij ter hand kwam; het staat in een keurig Exemplaar van ROEMERS *Zinnepoppen*, thans in eigendom van Mr. J. A. CLIGNETT. Dat SCRIVERIUS een van hare bloedverwanten was, verspreidt nog eenig licht over de gunstige ontwikkeling van hare verstandelijke vermogens.

(58) Bl. 60.

Ik vond deze Zinspreuk, behalve onder dien Brief, bij verscheidene Dichtstukken. Hoe haar Blazoen of Zinnebeeld is geweest, ben ik niet volkomen zeker; onder ROEMERS *Zinnepoppen* is een op deze spreuk, bl. 71; waarschijnlijk heeft zij dit gevoerd; weshalve ik het op den Titel geplaatst heb.

Het onderschrift is:

Niemandt doet wat om sonst, 't heeft altijdt sijn waerom,
Al lijkt het somtijdts aers, want ieder gaet vermom.

(59) Bl. 60.

VONDEL. — Deze Zang, zie *Poësy*, D. II. bl. 411, doelt zeker op eene ons onbekende omstandigheid; en het is hierdoor, dat ik niet kan nagaan, in welke betrekking TESSELSCHADE, voor wie dezelve gemaakt is, met dezen Zang stond. Ik lasch denzelven hierom niet in. Merkwaardig is het, naar mijne gedachten, dat in het laatste gedeelte van dit Lied eene duidelijke overeenkomst is met sommige deelen van het beste Dichtstuk van GIJSBERT JAPIKS, *Tjesck Moars See-aengste*, (zie *Friesche Rijmlerij*, bl. 78.) onlangs door BILDERDIJK zoo schoon nagevolgd met den naam van *Grootmoeders Klagt*, (zie *Mengelingen*, D. IV. bl. 49.) Wie in dezen nu de voorganger zij, VONDEL of GIJSBERT? durf ik niet beslissen. De Fries heeft het zeker in zijnen jeugdigen leeftijd bewerkt, voor dat zijn smaak door GABBEMA en anderen was bedorven.

De *Opdragt* der ELECTRA is zeer belangrijk. Na uitgeweid te hebben in de Geschiedenis van het stuk, en over de moeijelijkheid van het vertalen uit het Grieksch, eindigt hij dezelve als volgt:

Rijm en maet, waer aen de vertolcker gebonden staet, verhindert oock menighmael, dat

dat de vertaelder niet zoo wel en volmaecktelijck naſpreeckt, 't geen zoo wel en heerlijck voorgeſproken word, en yet van d' eene tael in d' ander door eenen engen hals te gieten, gaet zonder plengen niet te werck; een zaeck, die Ghy, wijze en vernuftige Joffrou, machtigh zijt te oordeelen door ondervindinge in 't vertaelen van uwen Tuscaenſchen TASSO, *zoo menighmael Ghy voor* Jeruſalem, *met zijnen dapperen* BULJON, *dien Christen-oorloogh voert; waer over wy, met anderen vast verlangende, eens hopen te vieren, zoo dra uwe hand het heiligh graf, met d' yverige pen, gelijck* GODEFROY *met den gewijden zwaerde, hebbe bemachtight. Uwe bezigheid ondertusſchen by pooſen wat uytgeſpannen zijnde, om de ſnede van vernuft en zinnen, door het al te ſtadigh blocken, op een zelve werck niet te verſtompen, verquickt en zegent zomtijds den Hollandſchen Parnas met eenen lieflijcken en aengenamen dauw van aertighe ſpitsvindigheden en geestighe bloemen, en druckt uwe ſchrandere gedachten, in verſcheide taelen, geluckiglijck uyt, en koomt zelve op welgeſtelde toonen van leckere poeſy al zoetelijck en zachtelijck, gelijck het luyſtrende hart naer den kittelenden galm van luyten en fluyten;*

 waer-

waerom wy onze ELEKTRA *voor uwe voeten, als eene der Hemelsche Zanggodinnen, opofferen.*

(60) Bl. 60.

Zie BREDEROO's *Werken*, 1644. Uit dezen druk zag ik tevens, dat het Blijspel, *Schijnheyligh*, onder HOOFTS Handschriften gevonden, het werk van BRÉDEROO is; zie mijne *Redevoering over* HOOFT, bl. 57. Dit stuk, in alles met het geschrift overeenkomende, is daar gedrukt.

(61) Bl. 60.

Zie *Korenbloemen*, bl. 1091. Dit deftig en krachtig dichtstuk verdient bijzondere onderscheiding. Het komt mij tevens voor, dat het hier op volgend vers: *Aen eene schoone Weduw*, ook aan haar zal gerigt zijn geweest.

(62) Bl. 60.

Dit vers staat alleen in den zeldzamen eersten druk zijner Werken van 1649. Vreemd is het, dat zulks in de latere uitgaaf van 1688 is weggelaten, 't welk het niet verdiende. — BRANDT schrijft, in zijne *Historie der Reformatie*, D. I. bl. 38 a, het antwoord van HOOFT over de vraag

vraag der Akademie (zie dezelve *Redevoering*, bl. 66.) ten onregte aan TESSELSCHADE toe.

(63) Bl. 60.

TESSELSCHADE schreef, na het overlijden van BARLÆUS, aan *den Poëet* BOETIUS VAN ELSLAND:

Uw grijze jeucht heeft ons van jongs af iets belooft,
Dat krachtiger zou zijn als toen was af te meeten.
Nu hebt gy 't geurig pit eergierig opgegeeten
Van BAERLEN, en geniet den orber van dat hooft;
Zijn klaarheit blinckt in u, z' en is niet uitgedooft,
Gelijk de ijver zeidt; zijn geest blinkt door de reeten
Van uw verstandig dicht. Hy heeft hem wel gequeeten,
Na dat hy was van HOOFT, zijn vrindt, en zin beroofd.
Zoo vrindlijk was zijn aart, zoo trouw zijn vrindlijkheden,
Dat z' hem met zoet gewelt van hier verhuizen deeden.
Is hy verhoogt van plaats, wat dient er dan geweent?
Verbetert zijn geluk met oogen uit te weenen?
De Wijsheit wil dat niet; het Amsterdamsche Athenen
Dat neem u voor hem aan, als zuigling wel gespeent. (*)

(64) Bl. 61.

Ik heb vergeefs naar dit dichtstuk gezocht. Dat zij den Vrede van *Munster* bezong, blijkt, on-

(*) *Apollo's Harp*, 1658.

onder meerdere, uit de *Gedichten van JAN VOS*, bl. 121, die in zijnen Vredezang meldt:

De ſchrandre TESSELSCHA, die Salems ſtarke ſchanſen
Met GODEFROY, om de eer van heilge lauwerkranſen,
Langs TASSOS ſpoor beſtormt, verlaat Jeruſalem,
En zingt aan de Aemſtelſtroom, maar met een ſcheller ſtem.

Dat deze Dichter haar ook hoogelijk vereerde, blijkt uit vele plaatſen van zijne werken. Op bl. 213 is eene aardige aanſporing aan haar, om HUYGENS te bewegen, de belegering van het *Sas van Gent*, in 1644, te verlaten, om bij de vrolijke gasten op het Huis te *Muiden* te komen; hetzelve volgt; de Brief van HOOFT, N°. 731, is hiertoe betrekkelijk.

AAN JUFFROUW

TESSELSCHADE VISSCHERS, &c.

Op, beroemde TESSELSCHADE!
Stuur uw ſtem naar 't puik der Ridd'ren,
Daar men door de busgranaade'
't Overſtarke *Sas* doet ſidd'ren:
Vrees niet dat de klank zal ſmooren,
Zangen dringen zelf deur ſteenen,
't Oorlog zal haar ijzer' ooren
Zelver aan uw gorgel leenen;

Want

Want de galm zal deur de drommen,
Deur het blixemen der klingen,
Dwars deur 't rammelen der trommen,
In de tent van HUYGENS dringen.
Hier gaat hij het krijgsnut wegen,
In de schaalen van zijn oordeel.
HUYGENS brein is FREEDRIX degen.
Schrandre doen de dappre voordeel.
Zing dan dat wij zijn gezeten
Aan den disch der poëzije,
Daar het Hooft der hooftpoëeten
Ons met zulke lekkernije'
D'ooren staadigh komt onthaalen.
Dichtkunst kan de zinnen wetten.
Noodt hem in de *Muider* zaalen,
Op APOLLOOS oorbanketten.
Wijsheidt past op zulke feesten;
Niet om lessen te ontfangen,
Maar om aan de mindre geesten
Saus voor het vernuft te langen.
't Oor laat zich door kunst verzaade'.
Hierop zal hij weder zingen:
Zeg den Drost, ô TESSELSCHADE!
Dat ik, spijt de donderingen,
Spijt de naare moordgeschreeuwen,
Na zijn schelle luit ga luisteren.
Zeg hem, dat het Hooft der leeuwen
't *Sas* alree begint te kluisteren.

Stouten vreezen voor geen wallen.
Strijdbre willen zege haalen:
Maar wie als AUGUST wil brallen,
Moet het meest met bloedt betaalen.
Koude klingen, heete looden,
IJz're mannen, staale handen,
Noch het vallen van de dooden,
Kunnen 't Heir met schrik aanranden.
Helden weten van geen saagen.
Wie de landen vrij wil heeten,
Moet zich voor de landen waagen.
Als mijn Veldtheer 's vijands keten
Heeft gebroken door zijn dege',
Zal ik, na de woeste buien,
Ook deelachtig aan de zege,
Komen op het Huis te *Muien*.
Hier zal ik mijn brein verlusten,
In den hemel van mijn vrinden.
't Oorlog moet bij poozen rusten.
't Zwaardt laat zich bijwijl ontbinden.
Zoo zal HUYGENS gorgel klinken
Langs d'Oranje legerpaade',
Daar de blanke lemmers blinken.
Zing, doorluchte TESSELSCHADE!
Bind zijn ooren aan de koorden,
Aan de ketens en de zeelen
Van uw gouden Godewoorden.
Maatgezangen zijn gareelen.

(65) Bl. 63.

Dit Grafschrift is bij HUYGENS vier regels langer.

Leert lijden met beleid,
Die van wat liefs moet scheiên.
Had dit hert uitgebloed en tijdig willen schreijen,
Nog schreide TESSELSCHADE en waer nog onbeschreid.

Om den onzin, dien de laatste regel zoude hebben na zoo veel tijdsverloop, heb ik deze bij het uitspreken weggelaten.

Over het algemeen heb ik minder Lijkdichten in de werken der voornaamste Dichters gevonden, dan ik verwachtte. JAN VOS heeft een zeer uitgestrekt gegeven; dan bijna in geen zijner verzen heb ik meer letsel gevonden van zijn te welig en onbesnoeid vernuft, dan in dit vers, en neem het derhalve niet over. Het is te vinden in zijne *Gedichten*, D. I. bl. 685.

(66) Bl. 64.

Een geleerd en verstandig Man vroeg mij, of er ook blijken waren, dat de beide Zusters in onafgebrokene vriendschap hebben geleefd, en beschouwde dit als eene gewigtige karakterkundige bijzonderheid, vermits zij, door dat beide zich in vele opzigten op gelijke vakken

van

van kunst en wetenſchap toeleiden, in de meerdere of mindere mate van goedkeuring geſtadige prikkels, ten minſte tot naijver, zoo niet tot nijd en afgunst, moesten ondervinden. Ik heb met de meeste naauwkeurigheid nagegaan, of ik deze vraag voldoende konde beantwoorden, en ben zoo ver geſlaagd, dat ik zeggen durf, dat er geen zweem van het beſtaan van eenigen twist is, en dat ik daarentegen in de verzen van HOOFT en HUYGENS, aan de beide Zusters vereenigd gerigt, in de brieven van HOOFT, waaruit onder meerdere blijkt, dat ANNA hare Zuster te *Alkmaar* meermalen bezocht (*), en in de zekerheid, dat de eerſte erſgename werd van de laatſte, ten minſte wenken vond om te kunnen zeggen, dat de beste eensgezindheid onafgebroken tusſchen beide bleef voortduren, en dat dus ook te dezen over beider karakter een beminnelijk licht te verſpreiden is.

(67) Bl. 64.

Kunstwerk harer handen. — Om dit te bekomen, ben ik ongelijk minder geſlaagd, dan ik meende te mogen verwachten. — Of dit ver-

oor-

(*) Zie bij voorb. Br. 507.

oorzaakt zij, door dat de voorwerpen, waaraan de Zusters doorgaans hare kunst besteedden, zoo broos waren, of dat de bezitters van Kabinetten (*) van gesneden Glaswerk mijne uitnoodiging niet hebben gezien, durf ik niet beslissen. Alleen weet ik, dat een Roemer, die met den voet drie fleschen vochts bevat, bij den Heer DIJL te *Alkmaar* bewaard wordt; die door ANNA met verwonderlijke schoonheid besneden is met de spreuk: *Pacifici beati sunt*, (*Zalig zijn de Vredemakers.*) (†) Ook zag ik nog van ANNA een Roemer, met de Zinspreuk van HENDRIK LAURENSZOON SPIEGEL, *Deught verheught*, boven zijn Zinnebeeld, ARION op de Dolfijn. De letters waren veel schooner dan het beeld. Het kwam mij voor, dat deze laatste beker in hare jeugdige jaren bewerkt was. Ik heb mijne uiterste vlijt aangewend, om te ontdekken, of er op de plaatsen harer woninge, te *Alkmaar*, *Dordrecht* en *Amsterdam*, geene glazen gevonden wierden; dan vergeefs. Volgens berigten, zouden

(*) Zulke Kabinetten moeten er bestaan. In 1807 zijn er ten minste nog in *Amsterdam* twee groote partijen Roemers opgekocht, tot aanzienlijke prijzen.

(†) Dit is waarschijnlijk dezelfde Roemer, waarvan melding is in HOOFTS *Brieven*, No. 738, als vervaardigd bij de verzoening van een vriendelijk geschil.

den er te *Haarlem* en in *den Haag* nog overig zijn. Eene mijner Vriendinnen zag eens op de eerste plaats een klein drinkglas met eene spreuk. Om den jare 1750 bezat de Dichter SPEX een anderen Roemer, door ANNA, in 1642, met een pruimpje en twee vlinders, en de woorden: *Hospitalitatis ergo*, besneden, en waarschijnlijk aan HOOFT vereerd. SPEX bedankte den gever, Mr. JAN HUGO VAN STRYEN, Baljuw van *Oudewater*, met een aardig gedicht (*), waaruit ik het volgende meen te mogen overnemen:

Heb dank voor 't kunstwerk, mij geschonken,
Op 't glas, door u mij toegedronken,
Gevuld met Nectar van den *Rijn*.
Wat kunst? daar kenners op verslingeren.
Wat glas? Door ANNA ROEMERS vingeren
Herbergings halve dus besneen,
Dat beeld en letter aan kan duiden,
Hoe vriendlijk haar het Huis te *Muiden*
Omving, nu ruim een eeuw geleen.

Uit het weinige, hetwelk ik van glasschrift gezien heb, komt het mij voor, dat het allezins

(*) Dit geheele gedicht is te vinden in SPEX *Nagelatene Werken*, bl. 41, en is lezenswaardig.

zins lof verdient, en dat haar werk bijzonder veel overeenkomst heeft met dat van den geleerden Mr. WILLEM VAN HEEMSKERCK, van wien nog vele glazen over zijn en ik eenige bezit. Ik zoude haar werk, wat de losheid der letters en zwier der trekken en krullen betreft, boven het zijne durven stellen; dan de regtvaardigheid verpligt mij tevens, te moeten zeggen, dat het werk van ANNA MARIA VAN SCHURMAN het hare nog te boven gaat.

Eens is mij eene teekening van een Landschap, met het merk van ANNA voorzien, vertoond. Had ze geene betere vervaardigd, dan geloof ik zouden er geene lofdichten op hare kunst verschenen zijn. Het borduur- en schulpwerk van beide zal waarschijnlijk door den tijd vernietigd zijn.

De Heer Mr. P. VAN MUSSCHENBROEK, wiens lust en kunde voor en aan alles, wat Vaderlandsche Geschiedenis en Kunst betreft, alleen te vergelijken is met zijne dienstvaardigheid jegens Vrienden, bezat eene doos met oude Kleedingsstukken voor Vrouwen, met zijde en koralen geborduurd. De zeldzame schoonheid had zeker de bijzondere zorg der vorige eigenaars ter bewaring veroorzaakt. Daar ik mij herinnerde, bij HOOFT, Br. N°. 198, van ee-

eene *borst van gitte* gelezen, en bij BARLÆUS, *Poem.* II. 431, eene klagte gevonden te hebben over het hard en scherp sieraad van den zachten boezem, rees bij mij de gedachte, dat dit een en ander misschien, daar een borststuk, met zwarte gitten geborduurd, het voornaamste stuk hiervan uitmaakte, het werk van TESSELSCHADE zoude zijn. Alles werd weldra door heusche gifte mijn eigendom; dan ik erlangde geene nieuwe gronden voor mijne gissing. — Het oordeel van Vrouwen bevestigde alleen, dat alles, wat de kunst en den smaak der bewerking betreft, getuigt, dat dit het werk is van eene meesterlijke hand en van een geestig vernuft, en eener TESSELSCHADE waardig; het is zeker van haren tijd.

De Heer BILDERDIJK mij verpligt hebbende met de vertaling van het versje van BARLÆUS, laat ik beide volgen. Hij had het opschrift overgezet: *Op de zwart-koralen Klis, TESSELSCHADE op de borst hangende.* Met zijne voorkennis heb ik het veranderd.

IN LAPPAM PRÆFIXAM VESTI

TESSELÆ.

TESSELA, *terribilem cur figis pectore lappam:*
Cur tribulos castis objicis uberibus?
Defendi cupis illa, quibus peccatur amando?
Et custos viduae lappa pudicitiae est?
An, ceu lappa minax pungit, tu pungis amantes.
Spinosumque aliquid saepe minatur amor?
An, quia se in formam contorquet lappa rotundam,
Expers fraudis amas verba rotunda loqui?
An, quia se spinis distinguit pluribus illa,
Tu quoque distinctis artibus una sapis?
Dixi; terribilem jam decute TESSELA *lappam,*
Non es, crede mihi, TESSELA *terribilis.*
Quin potius mansueta, tuis virtutibus aptam,
Pro lappa, Violam fige vel Euphrasiam.

OP HET ZWART-KORALEN

BORSTSTUK,

VOOR *TESSELSCHADES*

KLEEDEREN GEHECHT.

TESSEL, waarom zulk een borstweer voor den toegang tot uw hart?
Waarom voor dien blanken boezem zulk een oogverschrikkend zwart?

P Zal

Zal dit git de liefde weeren, die, uws ondanks, u beloert?
Dit een zuiverheid beſchutten, door geen vleitaal ooit vervoerd?
Toonen deze zwarte ſpitſen, hoe ge uw minnaars ſpits durſt bijên?
Doen zy in die felle punten 't prikklen van de liefde zien?
Duidt de rondheid van dit ſierſel op uw rondheid van gemoed,
Hollands Oud-Bataafſche rondheid, die gy in den boezem voedt?
Tuigen zoo veel ſpitſche ſtralen zoo veel gaven van't verſtand?
Zoo veel minnelijke kunſten, vaardigheden van de hand?
TESSEL, laat dat ſchrikbeeld varen! Gy, geloof my, hartvriendin,
Welk een Egis gy moogt dragen, boezemt nooit verſchrikking in.
Zacht van inborst, zy die inborst door uw Zinſtaal nagebootst!
Neem het needrig Veldviooltjen, of de lieflijke Oogentroost!

ANNA teekende het kunstwerk met de letters: AR TESSELSCHADE met TM

(68) Bl. 67.

Het onderſchrift van dezelve is:

Die anders niet en kan als ſinghen, ſpelen, tuyten,
Is geenſins fraey, ſoo deught en eerbaerheydt ſtaen buyten.

(69) Bl. 69.

Dichtwerk. — Behalve het medegedeelde en aangewezene, heb ik van ANNA nog hier en daar een enkel dichtſtukje gevonden in eenige reeds aangehaalde verzamelingen, zoo als onder andere een lofdicht op de vertalingen der werken van BARTAS door R. W. VAN BOETSELAER *tot Asperen*, hetwelk niet zonder poëtiſche waarde is. Zie ook HUYGENS *Korenbloemen*, bl. 251. — Van TESSELSCHADE vond ik ook nog wel iets meerder; dan, daar deze doelen op bijzondere voorvallen, die ons onbekend zijn, en waarbij wij derhalve de aardigheid niet kunnen vatten, laat ik dezelve onaangeroerd. — Er moeten van de laatſte verſcheidene verzen verloren zijn.

(70) Bl. 71.

Dit zeggen vereiſcht, mijns inziens, wel eenige nadere ontwikkeling. Waarlijk de Letterkundige Geſchiedenis van ons Vaderland is, vooral wat het artikel: *Geleerde en kunſtige Vrouwen*, betreft, bijzonder verwaarloosd. De naam van ANNA MARIA VAN SCHURMAN bijna alleen is algemeen bekend, door de welverdiende berigten, haar aangaande, in de werken van CATS; dan wie kent haar karakter, hare ge-

voelens en haar lot genoegzaam? Eenige levensberigten van Nederduitsche Vrouwen, met name die van ELIZABETH KOOLAERT, geb. HOOFMAN, JOHANNA COERTEN, MARIA SEBILLA MERIAN, CATHARINA LESCAILJE, RACHEL RUYSCH, MARGARETHA GODEWIJK, zijn in de verzameling van *Levensbeschrijvingen van voorname, meest Nederlandsche, Mannen en Vrouwen* geplaatst; dan hoe vele, misschien even waardige, Vrouwen van de zeventiende eeuw, CATHARINA QUESTIERS, FRANSKE VAN DOJEM, SIBILLA VAN GRIETHUIZEN en andere, verdienden even zeer bekend te worden! — En hoe zeer is de roem der Sexe in de achttiende eeuw gestegen! LUCRETIA WILHELMINA VAN MERKEN en JULIANA CORNELIA DE LANNOY stonden zeker in den eersten rang onzer Dichters. ELIZABETH BEKKER, Weduwe WOLFF, en AGATHA DEKEN, verdienden zeker eene bijzondere onderscheiding in het rijk der fraaije letteren. Gaf ik de namen der nog levende Vrouwen op, die als Dichteressen en Schrijfsters openlijk zijn voorgetreden, ik geloof zeker dat wij nog even zeer ons boven elk ander Volk zouden kunnen verheffen, als onze Vooronders en Ouders immer hebben kunnen doen.

Mij

Mij zijn reeds meer dan honderd en vijftig Nederlandsche Vrouwen bekend, die eenig werk met haren naam hebben uitgegeven, of wegens kunst vermaard zijn geworden. Welk een ruim veld dus voor aangenaam onderzoek! Welk eene eere zoude het Vaderland gebeuren, indien een bekwaam Schrijver zijnen lust konde wijden en zijnen tijd besteden, om de *verstandelijke* waarde der Nederlandsche Vrouwen naar eisch in het licht te brengen! Welk eene aanmoediging zoude het Schoon Geslacht erlangen, om hare uitmuntende vermogens meer en meer tot nuttige einden te oefenen!

Dat over de *zedelijke* waarde onzer Vrouwen niets volledigs afzonderlijk is geschreven, laat zich beter verklaren uit de moeijelijkheid der taak. Der Vrouwen deugd is stil en nederig en maakt geen gerucht; zij blinkt alleen in den stillen huisselijken kring, en niemand dan de Echtgenoot, de Zoon, de Broeder leert de uitstekende zedelijke waarde van velen kennen. Als deze naar verdienste konde ten toon gesteld worden, hoe zouden wij Nederlanders ons dan kunnen verheugen en verheffen! — Vader CATS had voor zijne treffende en leerrijke tafereelen, in het nooitvolprezen dichtwerk, *het Huwelijk*, de kleuren van het palet der ondervinding ont-

leend; en besluiten wij uit de stille en ongekende deugden van onze Moeders, Vrouwen en Zusters, tot die van andere, hoe velen zijn er dan, die met *mij* durven verzekeren, dat de beschrijvingen van de zedige Maagd, de eerbare Vrijster, de ingetogene Bruid, de kuische Vrouw, de immer zorgende Moeder, de godvruchtige Weduw, door dien nuttigen Dichter, onder ons nog geene idealen, geene hersenschimmen zijn!

De afbeelding van TESSELSCHADES gelaat heb ik doen vervaardigen naar eene schoone oorspronkelijke schilderij, door mij onlangs alhier gekocht bij een Kunstkooper, die dezelve reeds verscheidene jaren als het Portrait van haar bezeten had; de vergelijking van dezelve met de teekening van GOLTZIUS bragt mij en bekwamer kenners buiten allen twijfel. Wie de maker zij, bleef mij onzeker; dan, naar het oordeel van deskundigen, is 't, vooral om eene bijzonder fraai geschilderde hand, het werk van een groot Meester, waarschijnlijk van J. BAKKER.

Ik had reeds eene teekening laten maken naar de reeds gemelde afbeelding, waarnaar de be-

kwa

kwame PLOOS VAN AMSTEL eene keurige prentteekening in zijn beroemd werk heeft gegeven. — Die uitgaaf moet toen reeds aangenaam zijn geweest aan de beminnaars onzer Letter- en Dichtkunde; ten minste is dezelve zeer schaars, en er zouden toen ook door Dichters bijschriften vervaardigd zijn; dan deze kwamen mij niet ter hand. Ik zag alleen, op den afdruk, dien de beroemde Dichter, PIETER HUISINGA BAKKER, in zijne kamer hing, door denzelven geschreven:

Is TESSELSCHADE u vreemd, zo moogt gy weten
  Dat zy een telg van ROEMER VISSCHER was,
Dat ze in den kring der zangren was gezeten
  En met haar stift schreef geestig op het glas.
En wilt ge meer verdienste en gaven vinden,
Spreek HUYGENS, HOOFT en VONDEL, hare vrinden.

Onlangs is haar naam, wel met lof, doch geenszins gelukkig, ten tooneele gevoerd door A. LOOSJES PZ., in deszelfs Tooneelstuk: *HUIG DE GROOTS tweede Ballingschap, of Vlugt uit Amsterdam.* De vinding, om zich als eene oude Vrouw, van Tooverij beschuldigd, aan DE GROOT voor te doen, zal een ieder als beneden het verstand van TESSELSCHADE moeten beschouwen, die zoo wel als

DE GROOT wist, dat de Hekfenprocesfen destijds reeds in *Amfterdam* geheel ophielden.

Meer naar waarde is nog later, zoo wel de roem van haar, als die van haren Vader en hare Zuster, verkondigd, in het fchoone werk van mijnen Vriend JERONIMO DE VRIES, getiteld: *Proeve eener Gefchiedenis der Nederduitfche Dichtkunde*, D. I., hetwelk mij, weinige dagen vóór het drukken van dit blad, ter hand kwam. Het is hier de plaats niet, om uit te weiden in den lof van dit werk, hetwelk zeker een groot gebrek in onze Letterkundige Gefchiedenis uitftekend vervult, en aan onze Dichtkunst zoo veel glans en nut zal bijzetten, als het den roem en de eer van de Maatfchappij, die den Schrijver tot dezen arbeid uitlokte, en van dezen zelven, vermeerdert en bevestigt. Ik meld dus kortelijk, dat op bl. 58 de beoordeeling van de dichterlijke waarde van ROEMER VISSCHER begint, en dat op bl. 60 die van de Dochters aanvangt. Meesterlijk is aller lofspraak in weinige regels bevat. De dichtftukjes, door ons op bl. 66 en 67 medegedeeld, zijn aldaar ook ingeweven. Bij het vermelden van den lof en de waarde van BARLÆUS, is aan het versje, door ons op bl. 57 gegeven, insgelijks eene plaats ingeruimd.

Vroe-

Vroeger vond ik een bevallig dichtſtukje, door Mejuffrouw CORNELIA ANNA NOZEMAN, thans de Echtgenoote van mijnen Vriend PIETER VAN DER BREGGEN PAAUW, vervaardigd, ter gelegenheid dat de Uitgevers van den *Almanak voor Vrouwen door Vrouwen* dien op het jaar 1798 verſierden met een niet onaardig plaatje naar de groote prent van PLOOS VAN AMSTEL.

Met de dankbare vermelding van deze hulde, door eene Vaderlandſche Vrouw aan TESSELSCHADES verdienſte bewezen, meen ik waardiglijk mijnen arbeid te beſluiten.

AAN DE

NAGEDACHTENIS

VAN

MARIA TESSELSCHADE VISSCHER.

Hieven eertijds groote Dichters
  Voor uw' naam een loflied aan;
TESSELSCHADE! zaagt ge uw ſchedel
  Soms gekroond met lauwerblaên;
Heeft een HOOFT, vereend met HUYGENS,
  Uwe ſchranderheid geroemd;
Vlochten zij u vaak een kransje
  Van het eelst, het ſchoonst gebloemt':

Gij

Gij hebt door bevalligheden,
Door vernuft en kunstbeleid,
Door de vlugheid uwer ving'ren,
U een eerezuil bereid.
Door uw hand is 't broze schepsel
Duurzaam als het marmersteen.
't Glas voert keur van dicht- en schrijfkunst
Met uw' naam door d' eeuwen heen.
Opend' gij uw' lieve lippen,
Roerdet gij uw' vlugge tong,
Liet ge u keur van taal ontglippen,
Als gij bij uw speeltuig zong, —
Goden en Godinnen dachten
Dat hun kroost herleefde op aard',
VENUS keurde u dan haar rozen
En APOL' zijn speeltuig waard',
Dan bood u MERCUUR zijn goudschat,
Opgegaard door koopbeleid,
Dan had HYMEN bij uw trouwfeest
Zelf 't bestier der plegtigheid.
Pronk dan, Vrouw zoo vol begaafdheên!
Waardig uw verheven stand,
En vermeer 't getal dier Vrouwen,
Sierfels van hun Vaderland.
Mogt, ô lieve TESSELSCHADE!
't Bloempje groenen op uw graf, —
't Bloempje, dat en liefde en achting
Aan uw nagedacht'nis gaf.

't Kan,

't Kan, 't is waar, uw zerk niet ſieren
  Naar verdienſte of naar waardij;
Want wie ſtreefde in kunst of oordeel
  Of vernuft u ooit nabij?
Leef dan, Zangſter! die zoo vrolijk
  Kunst voegt bij bevalligheid,
Die, zoo zedig als uitmuntend,
  Haar der deugd hebt toegewijd.
Wek der Vrouwen zucht tot kunde,
  Kweek der Maagden zachte zeên.
Zoo ſtraal' 't licht van 't vrouwlijk oordeel
  Over dood en grafzerk heen;
Zoo hang' nog het late nakroost
  Voor uw beeld een lofkrans op,
En voer', door u na te ſtreven,
  Neêrlands Vrouwenroem ten top!

BERIGT VOOR DEN BINDER.

Het Portrait van ROEMER VISSCHER te plaatſen tegen over bl. 4.

. . . . . van ANNA. . . bl. 8.

. . . . . van MARIA TESSELSCHADE. bl. 34.

Het *fac ſimile* van beider Handſchrift . bl. 210.

